UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 00075754 2

N. P. LERCHES
BOGBINDERI
SKAGEN

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
University of Toronto

http://www.archive.org/details/danskenybyggered00lars

226.

DANSKE NYBYGGERE

KARL LARSEN

DANSKE NYBYGGERE

DEN JYDSKE MØLLERSØN JENS STORM SCHMIDT

TÆKKEMANDEN HANS RASMUSSEN FRA NORDSJÆLLAND
OG HANS FAMILIE

GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG

MDCCCCX

E
184
S19L35

COPYRIGHT 1910 BY KARL LARSEN

LIBRARY
JUL 24 1974
UNIVERSITY OF TORONTO

KØBENHAVN — FORLAGSTRYKKERIET

BLANDT de Dagbøger af og Breve til og fra danske Udvandrere, som det, efter Udsendelsen af mine Opraab i indeværende Foraar, er lykkedes mig at samle, har jeg udsondret to Grupper Breve, som lod sig bearbejde til karakteristiske Billeder af danske Nybyggere, dels fra Midten af forrige Aarhundrede, dels fra vore Dage i allerseneste Forstand.

Det er 27 Breve og 2 Brudstykker fra Aarene 1840 til 1858, skrevne af og til Jens Storm Schmidt fra Gjedved Mølle ved Horsens og 82 Breve og 18 Brudstykker, som strækker sig over Tidsrummet 1905 til 1910 og skyldes en fra Nordsjælland udvandret Almuesmand, hans Hustru og deres Børn.

— I det første af de behandlede Tilfælde har Familjen samtykket i, at Navnene paa Personer og Lokaliteter bevaredes; dog er, af personlige Grunde, et Par Navne paa rene Bifigurer ombyttede med tilsvarende i samme Stil som de virkelige. I det andet Tilfælde blev, efter Aftale med vedkommende Indsender, alle Personnavne omskrevne til andre, dog med nøjagtig samme Lokalfarve som de originale.

Naar undtages fremmede Ord er — ligesom i min *Under vor sidste Krig* — alle Citater gengivne med moderne Retskrivning og korrekt Tegnsætning ligesom med en af mig foretagen Inddeling, fordi den almindelige Læser ellers ikke vilde kunne udholde at læse Bogen, ja ofte næppe kunde forstaa den. Derimod er der, lige saa lidt i dette Værk som i dets Forløber, foretaget den ringeste Ændring af anden Art i Grundteksterne, og gennem Eksempler gives der Prøver paa Originalernes Retskrivning, Tegnsætning og Inddeling for samtlige udvandrede Skribenters vedkommende. Fuldstændiggørelser i Teksterne og oplysende Noter er anførte i Parentes med kursiveret Skrift paa vedkommende Steder.

Det er lykkedes at erhverve alle Brevene til det kgl. Biblioteks Brevsamling, hvorved en Kontrol af Maaden, hvorpaa Stoffet er behandlet, bliver muliggjort.

København i Oktober 1910.

KARL LARSEN.

DEN JYDSKE MØLLERSØN JENS STORM SCHMIDT

PIONEREN FRA HALVTREDSERNE

Jens Storm Schmidt er født d. 20. Septbr. 1819 i Horsens, hvor hans Fader, en 20aarig Københavner, Johan Schmidt, dengang var Mestersvend paa Dampmøllen. Johan Schmidts Hustru, Jens Storms Moder, hørte hjemme i Kjørup ved Horsens, hvor hendes Fader, Storm, ejede en større Gaard; 2 Maaneder efter sin førstefødte, Jens', Fødsel fyldte hun 19 Aar. I 1822 kunde Johan Schmidt købe Gjedved Vandmølle med tilhørende Jorder en god Mils Vej Nord for Horsens, en Ejendom paa en 100 Tdr. Ld. Ager, Eng, Skov og 6 Tdr. Hartkorn.

Jens Storm fik der Undervisning af Skolelæreren i den nærliggende større Landsby, Gjedved, og lærte hjemme Møller- og Møllebygger-Professionen.

I sit en og tyvende Aar ønsker han imidlertid, med Forældrenes Samtykke, at se sig lidt om i Verden og søge Arbejde i København, hvor Faderen foruden sin gamle Moder og et Par ugifte Søstre har to Brødre, den ene Hattemager, den anden Postkontrollør ved den lollandske Post.

Mandag d. 3. Maj rejser den unge Mand da fra

Horsens pr. Skib til København, hvor han „lykkeligt ankommer“ om Torsdagen.

En lille Række af 6 bevarede Breve fra den 14. Maj 1840 til den 10. Februar 1842 tegner et paalideligt Billede af den unge jyske Møllersøn og Landhaandværker i København.

Ejendommeligt farvede af Tidens Aand og Forhold, som disse Blade er det, indeholder de Profilen af den senere amerikanske Borger.

Jens skal og vil i København staa paa sine egne Ben, men hans Faders Familje dér søger straks at hjælpe ham til at kunne hjælpe sig selv.

En Rejsekammerat fra Skibet, Albrecht, om hvem der iøvrigt kun fortælles, at han „og to Jomfruer var syge“ under Søgangen paa Vejen til København, viste Jens Storm „rundt i denne dejlige By og lige til min Bedstemoder, som allerede vidste af Deres Brev, at jeg kom, og hos hvem jeg blev meget vel modtaget. Da jeg nu havde været der en Timestid, fulgte min Tante Marie mig op til min Onkel, men da han var paa Postkontoret og ikke kom hjem før om Aftenen, saa fulgte jeg med Albredt hen til en Spisevært, hvor vi fik Logi.“

Efter at den unge Mand saaledes med Diskretion har lagt Beslag paa sin Familjes Velvilje, søger han den paafølgende Dag atter Onklen, og betegnende for Tidens Maade at skaffe sig Efterretning paa, begynder nu Onkel og Nevø at vandre om i København for at spørge efter Møllebyggermestre, da Jens helst vil arbejde som Møllebygger og ikke som Møllersvend. „Vi gik da hen til Møllebygger Jørgensens Gaard, men der var ikke uden en gammel Mand, som ikke vidste andet, end som De selv ved, at Jørgensen var død, og at der var en Svend, der havde faaet hans Arbejde; men han kunde hverken sige os, hvor han boede, eller hvad han hedte. Vi gik da lige saa klog derfra, som vi kom. Vi gik da videre. Endelig kom vi da til en gammel Mand ude paa Østerbro, der sagde os, hvor han boede i den anden Ende af Byen. Vi gik da derhen, men til al Ulykke var han saa stolt og saa storsnudet, at man ikke kunde komme ham i Tale førend om Eftermiddagen Klokken 3. Jeg fulgte da hjem med min Onkel og spiste til Middag. Da vi saa havde spist, gik vi omkring i Byen igen og spurgte, om der ingen Møllebyggere var, man kunde opspørge. Da Klokken var bleven henimod 3, gik vi hen til ham; men da mødte hans Kone os i Døren og sagde, at han ingen Folk manglede.“

Efter denne uheldige Begyndelse gaar Jens Storm saa hjem igen med Onklen, der skal drikke Kaffe, inden han vandrer paa sit Postkontor, og derpaa spadserer Jens „alene ud paa Volden og gik op paa Gotersgades Mølle til Madam Schmidt,“ som hans Forældre kender, for at høre, om hun ikke kunde bruge ham som Møllersvend, da det nu ikke lader til at gaa med Møllebyggeriet. Den venlige Madam bliver meget glad for alle Hilsenerne fra Jylland, men har desværre for Tiden ingen Plads ledig, Jens maa gaa „derfra og til mange andre Møller, men der var ingen Plads uden at jeg vilde staa et Aar i Forbundt for ingen Ting. Jeg gik derpaa tilbage til min Onkel; da havde min Tante lejet Natkvarter (*til mig*) for 15 Mark om Maaneden. Jeg tænkte da ved mig selv: Du er da altsaa kommen tidlig nok til København! Men jeg kunde nu alligevel ikke komme der for første Nat, da de ikke havde gjort Anstalt dertil; jeg gik da til det Logi, som jeg havde forrige Nat.“

Den paafølgende Dag bringer ham imidlertid i bedre Lune: „Om Løverdags Morgen kom min Fætter paa 13 Aar gammel ned til mig og fulgte med mig omkring i Byen indtil Klokken 9, saa skulde han i Skole. Jeg gik da alene omkring. Endelig kom jeg til en Møllersvend, som gjorde mig Underretning om, at jeg skulde gaa ud paa Østerbro ved Strandvejen til Svanemøllen. Jeg gik da derud og traf Mølleren hjemme og dér fik jeg da endelig Plads. Jeg gjorde den Akkord med ham, at jeg skulde staa et halvt Aar i Forbundt, og for det skal jeg have 20 Rbd.; han gav mig 1 Rbd. i Fæstepenge. Jeg gik derfra til mit bestilte Logi og bad dem om, at de ikke maatte gøre dem nogen Ulejlighed, og derfra op til min Onkel, hvor jeg spiste til Middag. Da fortalte jeg dem det, og de blev meget fornøjet, at jeg selv allerede var bleven saa bekendt at kunne finde Byen omkring, og jeg selv kunde faa mig en Kondicion.“

Ved Hjælp af „to Sjovere“ faar Jens nu sit Tøj baaret op i sin Mesters Mel- og Grynbutik i Vimmelskaftet (*hvor der ogsaa forhandles* „Ost og Pølse og Smør“), besøger derefter Bedstemoderen og køber sig saa „en pen, ny, hvid Møllertrøje, som er gennemdrættet fint Lærred for 3 Rbd“, inden han vel tilfreds gaar til Ro.

Om Søndagen hører Jens Fromesse i Frue Kirke, „oven paa Døren staar Johannes og døber Jesus, det er af Thorvaldsens Arbejde; Kirken inden i er saa nydelig, at jeg ikke kan beskrive det.“

Middag spiser han selvfølgelig hos Onklen, og der er det saa fornøjeligt, at nogle af de Ting, han har haft med hjemme fra Møllen, kommer til Anvendelse:

„Under Spisningen sagde de, at det var af min Faders Hvedemel. Da obselverede jeg først, at det var Bygmel. Jeg undskyldte da, at De ikke havde Hvede og derfor havde De sendt dem Bygmel. Saa sagde de, at det skulde jeg have tiet med, saa havde de glat spist det for Hvedemel.“ Saa godt er Melet hjemme fra Gjedved Mølle!

Jens takker nu Onklens mange Gange for „deres beviste Godhed“ og gaar atter op at hilse paa Bedstemoderen, som benytter Lejligheden til at lade ham vide, at hun „vilde hellere have haft Boghvedegryn“ end dem, han havde haft med til hende. Derefter indfinder den unge Mand sig allerede samme Søndag Eftermiddag i sin Kondition paa Svanemøllen.

Svanemøllen „er en stor hollandsk Mølle og tillige Hestemølle,“ hedder det i Brev af 14. Maj. „Mesteren og Mestersvenden ere flinke imod mig, saa at det Sommer kan snart gaa fra Haanden, da jeg er paa det fornøjeligste Sted i hele København lige ved Enden af Charlottenlund, hvor Folk strømmer forbi i Tusindtal. Jeg skal nu til at gøre en Kig; da Mestersvenden ikke kan gøre noget ved Mølleværket, saa bliver der meget til mig at bestille.“

Jens Storm staar paa Svanemøllen sit halve Aar ud i Forbundt, om end han havde haft Lyst til at tage imod et Tilbud om Arbejde som Tømrersvend „fra September og til Juletider og for 3 Mark daglig“, men Møllermesteren vilde ikke gaa ind paa at undvære ham og gjorde opmærksom paa, at hvis „jeg ikke var hos ham til November, kunde jeg ikke blive udskreven“.

Tilbudet om Tømrerarbejde var fremkommen gennem en Tømrer- og Snedkersvend „Madam Kjærs Søn i Ørskou,“ et „meget skikkeligt Menneske,“ som Jens har lært at kende i Løbet af Sommeren tilligemed en anden jydsk Landsmand, en Snedkersvend Vange.

Disse to unge, besindige Jyder „er ogsaa de eneste, som jeg haver havt Omgang med“. Og han kan i Oktober meddele sine Forældre, at han paa Svanemøllen er „det eneste Menneske af 9 Mand, som skal blive efter 1. November, da alle de andre har gaaet paa de afskyelige saakaldte Dansekneifer og dér sviret og tumlet til langt ud paa Nætterne. De haver allesammen villet have mig med, men jeg haver bestandig sagt Nej og skal heller aldrig gøre det. De haver tillige villet have mig til at drikke Brændevin, men det har heller ikke frugtet, saa at de nu hverken forlanger, jeg skal svire eller tumle med dem.“

„Jeg kan endnu ikke sige Dem,“ fortsætter han — i samme Brev af 8. Oktober 1840 — „om jeg bliver Mestersvend eller Andensvend, min Løn bliver maanedlig 8 Rbd.“

I Løbet af de 5 Maaneder, Jens nu har været i

København, er Forskellen mellem Mølleriforholdene her og hjemme i Gjedved bleven ham meget klare: „Her ved København er rigtignok ikke godt at være Møllersvend; da her nu ved Byen er 52 Vind og 5 Dampmøller, saa Bagerierne ere (*saa*) hovne, at man ikke kan faa noget fra dem, uden at man skal løbe for Dørene og tigge det af dem. Og saa tillige kan de aldrig faa nok af det tilbage, saa at man altid er i Forlegenhed med dem.“

Henimod Juletid kan han til sin Glæde lade Forældrene vide, at han er bleven „Mestersvend med 10 Rbd. om Maaneden; men jeg har ogsaa svær Arbejde. I Sommer stod jeg (?) Timer fra Klok. 7 til 1, men nu staar jeg fra Klok. 1 til Dag, og saaledes har jeg aldrig været en hel Nat i Sengen, siden jeg kom hertil.“

„Men,“ hedder det videre, „det er ligemeget; naar man bliver vant dertil, saa er det for mig, som det skal saaledes være.“

At Arbejdet er haardt, og Kosten simpel, forekommer i det hele taget den unge Jyde selvfølgeligt; det er noget, der maa og skal tages som Vejrets Skiften. Netop i sidstnævnte Brev af 10. Decbr. 1840 takker han Forældrene „for det tilsendte saavel som for den gode varme Trøje. Jeg havde nogle Dage iforvejen købt mig en Pels, som kostede 5 Rbd. 3 Mark, saa at jeg nu kan sige, som Christian (*Møllekudsk hjemme*): „Frost og Kuld, kom an!“ Og paa lignende Maade skal overdrevent Arbejde, daarlig Kost og slet Natteleje trodses med et godt Humør. „Jeg maa ogsaa arbejde,“ skriver han op imod den næste Jul, „som en Hest, endskønt jeg dog er baade tyk og fed, som vist maa ligge i Naturen, ti min Kost er meget simpel, og af bedærvet Smør har jeg ikke manglet i den Tid, jeg har været her i Sjælland."

Med Interesse og rent umiddelbar Pligtfølelse tager den unge Mand paa sit Arbejde som Arbejde; overfor Foresatte viser han baade Lydighed og Taknemmelighed. Fagmæssigt og med Stolthed noteres, hvorledes han paa Svanemøllen har været „heldig til at faa vores Kværn til at male godt; da jeg kom hertil, løb Kornet igennem ved Halsen, at man kunde øse hele Skyer fra dem. Det gjorde jeg istand, og saa var de saa hule og saa vidt imellem Straalerne, at de næsten ikke kunde male. Vi havde næsten aldrig et Sigtelæs, da Melet blev saa rødt, at Bagerne næsten ikke kunde bruge det. Nu siden November har jeg rettet Rugkværnen og Kjærnekværnen af og sat to tætte Straaler paa dem, nu maler den saa hvidt, saa det er en Lyst. Hvorover min Mester er saa fornøjet, at han fortæller og viser Melet til Folk."

Tilfreds anfører Jens Storm, naar han af Mølleren „bliver buden med mange Gange baade til Aftensmad og Frokost" eller at Mesteren engang, da Jens havde en Byld under den ene Fod, saa han i fem Dage ikke kunde gaa, „var saa flink at han lod hente hans Dokter, som skar den op og kom saa hver Dag og saa til den." Om den ene af Principalerne hedder det, at han „er en flink Mand, og naar jeg kommer til ham, saa er det, som om jeg kom hjem." At samme Mand ikke er nogen god Betaler, men endog kommer til at skylde Jens Storm 50 Rbd., synes ikke at forandre det unge Menneskes

Sympati for ham; i hvert Fald giver det ikke Anledning til noget Udbrud af Krænkelse eller Harme, men berettes kun som en Kendsgerning.

I Henseende til Kammerater bliver Jens ved at være meget tilbageholdende. Ved Juletid 1841, da Svanemøllen er under Ombygning, skriver han: „Jeg har ikke talt videre med Møllebyggeren, ti jeg vilde dog hellere tjene en god Løn end at komme i Slæng med disse Tømmersvende, som jeg har set Eksempel paa, om de endog tjener 6 Rbd. om Ugen, saa har de dog om Søndags Aften ikke saa meget tilovers, at de kan faa den Skjorte vadsket for, som de har gaaet med den Uge, men stedse lever et ryggesløst Liv og Levnet.“ Og han tilføjer, at han „nok husker“ sine Forældres „gode Formaninger og skal ogsaa nok tage mig i Vare.“

Igennem alle Brevene gaar en rodfæstet Ærbødighed overfor Forældrene og stærk Familjefølelse. Da en Plan, han har om at rejse til Norge, ikke vinder Faderens og Moderens Bifald, skriver den 22aarige unge Mand: „Men jeg har jo aldrig forlangt at rejse uden Deres Samtykke, og uden Deres Samtykke foretager jeg mig intet af Vigtighed, da jeg véd tilvisse, at De vil mit bedste. Jeg har det meget godt, som jeg er, men jeg havde jo ogsaa godt Lyst til at bese Norges Fjelde, og det skader jo ikke et ungt Menneske, at han ser sig om i Verden, naar han ellers er paapassende og skikkelig.“

Brevene er alle stilede til „Kæreste Forældre og Søskende“; Forældrene tiltales med „De“; samvittighedsfuldt hilses i hver enkelt Skrivelse foruden Forældrene samtlige Sødskende og „alle gode Venner og Bekendtere“, som oftest tillige Onkler og Tanter, deriblandt den, som det synes, særlig yndede, store Landmand, „Onkel Roedsted og Tante, jeg har allerede længtes efter dette raske Høstgilde, som jeg har været ved i saa mange Aar og nu maa undvære“. Fættere og Kusiner erindres ogsaa regelmæssigt med Navns Nævnelse, ligeledes forskellige navngivne Venner og Jens’ Skolelærer, Petersen i Gjedved. Som Efterskrift kan forekomme et lille resumerende Vers: Lev alle lykkelig og vel — I Fryd, Fred og Held!

Familjen i København omtales af den unge Mand taknemmeligt og med venlig Omtanke. Der er den gamle Bedstemoder, som sidder Enke og „er dog nogenlunde ved Helsen“. Da hun gennem Sønnesønnen lader hilse og „beder Dem, om De ikke vil sende hende lidt til Vinteren“, tilføjer han beskedent henstillende: „Det er og saa mit Ønske, kære Fader, da hun og Onkel Jacob og Tante er saa gode imod mig, som jeg var deres Søn.“

Foruden Onkel Jacobs omtalte Søn, der gaar i Skole, ses Familjen af et af Jens Storms Breve, efter at han er kommen fra København, at have omfattet i hvert Fald to andre Børn, Døtrene Sophie, der spiller paa Klaver, og Rikke, og Jens tror sikkert, at, efter at han var borte, „havde de vist ikke glemt mig, ti naar jeg kom, var de alletider saa glade, saa jeg aldrig kunde komme tit nok.“

Med glad Skyldighed og oprigtig interesseret fortæller Jens sine Forældre, hvorledes han — efter at være kommen fra Svanemøllen til „Birkerods Mølle“ — „i de sidste to Maaneder har tjent 35 Rbd.“ Endvidere om hele sin Møllergerning uden at glemme faglige Detailler og om sin Levemaade lige ned til Omsorgen for de Blaargarns Skjorter, „som De var saa god, kære Moder og bad mig om at sende hjem for at faa dem vadsket; men det synes mig, det var for lang en Vej.“ Og han spørger lige saa interesseret til alting hjemme, fra Menneskene og Møllen til Studene. Hveden og Rugen.

I Brev af 18. December 1841 føler han sig meget beklemt: „Med uendelig Længsel venter jeg hver Dag at faa et Ord at høre fra Dem men alt forgæves. Nu har jeg i over 2½ Maaned ikke hørt det allermindste, og paafaldende er det, at saasnart som jeg blunder, saa drømmer jeg, at der passerer saa et og saa et andet hjemme hos Dem, som opvækker min Fantasi og gør mig ganske sørgmodig. Ti hvad er der vel her paa Jorden, som jeg elsker saa højt som mine Forældre og Sødskende, som jeg i den senere Tid har haft en uendelig Længsel efter at omfavne eller dog i det allermindste at faa at vide, om De allesammen ere friske og raske! O, ja gid jeg vidste, hvorledes min Moder har det, ti jeg føler en Ængstelse, som jeg ikke véd, at besvære mig selv. Hvad min Person angaar, saa er jeg dog Gud ske Lov baade frisk og rask, naar jeg undtager det, der bedrøver mig.“

Men lige over Nytaar indtræffer hjemme fra en højst glædelig Meddelelse.

Jens svarer tilbage: „Deres Brev af 31. December haver jeg modtaget, hvori det glæder mig meget at erfare, at De Gudskelov ere alle friske og raske, men endnu mere glæder det mig, at min inderlig elskede Moder har skænket Dem en Søn og mig en frisk og sund lille Broder og at jeg véd hende og dem alle igen frisk og rask. Det er noget, som ganske har skænket mig min tabte Rolighed tilbages. O, hvor vil det ikke glæde mig, naar jeg engang kommer hjem og kan omfavne en Broder, som jeg aldrig har set!“

Jens fortsætter i Brevet ganske umiddelbart og oprigtigt: „Jeg har ogsaa faaet mig et Klædeskab, som er solidt og godt . . .“ men selv *hans* elskelige Naivetet forekommer dette „ogsaa“, som forbinder den nye Broder med Klædeskabet, stilistisk mindre velvalgt; han streger Ordet over og erstatter det med „nu“. Iøvrigt taler han videre om sit Værktøj, „som jeg ogsaa snart har samlet sammen igen, endskønt Pengene ikke er mange,“ hvad der synes at tyde paa, at han en Tid har maattet pantsætte noget af det, og beklager i Forbigaaende, at han, foruden at have de 50 Rbd. til Gode hos sin Mester, ikke kan faa 19 Rbd. igen, som han har laant en Ven i Jylland „som en Tjeneste, da han var midt i sin Læsning.“ Men for Resten er han „frisk og rask og alt gaar ved det gamle.“ —

Med Datidens hele rolige Tempo i Brevskrivning er den unge Jens en god Maaned — indtil d. 10. Februar 1842 — om at besvare det Brev, han med saa stor Længsel biede paa i 3 Maaneder, og det tør formodes, at den lille bevarede Samling paa kun 6 Breve fra ham til Hjemmet i Tiden fra Maj 1840 til Februar 1842 ikke indeholder væsentlige Huller.

Tilstrækkelige til at vise den unge Mands Træk paa Baggrund af hans Hjem og Omgivelser, er de under alle Omstændigheder. —

Dette Billede af den jydske Møllersøn fæstnes og uddybes gennem 11 Breve, som han fra 4. Juni 1842 til 1. November 1845 har skrevet fra Norge, efter at Forældrenes Uvilje mod Sønnens Rejse derop er bleven overvundet.

Til at begynde med naar Jens i Løbet af 5 Dage med en Skipper Bunne fra København til Moss og derfra med samme erfarne Mand til Christiania, hvor Skipperen, ligesom paa hele Rejsen, „har været saa flink, som det har været ham muligt. Han har vist mig omkring overalt og tillige gjort alt muligt for at skaffe mig en Plads.“

Norge gør Indtryk paa den unge Mands af Religionsundervisningen farvede Natursans: „Jeg maa rigtignok tilstaa, at i Danmark har man kuns set meget lidt af Skaberens Almagt imod det, jeg ser her. Jeg syntes, at det var en stor Sten, at der lagde paa min Onkels Mark; men her saa jeg store Klipper, da vi sejlede ind i Moss' Bugt, der vist var ti Gange højere end Masten og som stod ganske lige i Vejret over Havets Overflade.“

Om det er ved Skipperens eller ved egen Hjælp, at Jens faar Arbejde i Christiania, maa staa hen; men da han skriver efter et Ophold der paa otte Dage, har han paataget sig „at gøre en Skallekværn i Stand og nogle Melkværne, og det er ogsaa nok muligt, at jeg bliver der for bestandig, men jeg har ikke villet bunden mig haardere end, at jeg kunde slippe igen. Det er en uhyre stor Vandmølle, den har 22 Kværne og lige saa mange Vandhjul.“

Møllen hedder „Kongens Mølle“ og ligger tæt ved Byen. Jens er meget glad over hurtigt at have faaet Arbejde, ti „Christiania er en meget smuk By, men det koster ogsaa smukke Penge at losere her. Jeg har givet 2 Mark Norsk, som er 4 Mark og 12 Skilling Dansk daglig for Kost og Logi.“

Da hans Skallekværn er færdig, kan den „skalle 30 Td. daglig i Stedet for 5 ad 6 Td.“, hvorfor „en Møller paa Lysager vilde give mig 10 Spesidaler maanedlig, dette sagde jeg til Løjtenanten *[hvilken Titel altsaa Ejeren af „Kongens Mølle“ maa have haft]*, men saa vilde han give mig 12 Spesidaler mdl. altsaa 288 Rbd. dansk om Aaret og Kost og Logi, skønt Kosten er daarlig; men nu faar jeg Smørrebrød om Aftenen i Stedet for Melgrød, som bliver kogt i Vand. Men om Middagen faar jeg for det meste Vælling af noget yderst daarlig Mel, som ligeledes bliver kogt i lutter Vand, men som jeg aldrig rører, da jeg ikke vel kan taale at se den, og til Eftermad, saa, som Kød, faar jeg Havrebrød, en Kost, som ikke var for god til et Svin, endskønt jeg faar det meget bedre end de andre. Jeg faar Kaffe 2 Gange daglig og Tevand en Gang.“

Det er forøvrigt i det første Efteraar af hans Ophold i Christiania hændet, at „her udenfor Møllen er i disse Dage sket en stor Ulykke, en høj Bakke er skredet ned, hvorved 3 Huse er falden, og mange staa Fare for at falde. Alt Byens Vand er standset, da Vandrenderne lagde over Bakken, saa at de alle maa køre deres Vand, som de henter her ved Møllen, saa at her er saadan en Alarm baade Nat og Dag.“ Og atter med Reminiscens fra Bibelhistorien tilføjer han: „Ja, det ser ud næsten som Sodomas Ødelæggelse.“

Jens Storms Omgang med Folk er i Christiania endnu mere begrænset end i København, og Grunden dertil fremgaar tydelig af et Brev af 30. Juni 1843, der fortæller, „at jeg har nu 200 Rbd. i Behold,“ men „jeg har ogsaa sat mange (*Penge*) til. Alting her, Vadsk og Støvler, ja, et Par simple Støvler koster 7 Rbd., man kan ikke gaa udenfor Døren, uden at der jo gaar Penge til, hvorfor jeg ogsaa gaar sjælden ud. Jeg forsikrer Dem for, at naar jeg undtager Folkene paa Møllen, saa er jeg lige saa fremmed som den Dag, jeg kom. Jeg har ingen Selskab med noget Menneske undtagen med en gammel Møllermester, som har været her paa Møllen i nogle og tredive Aar. Vi ligger i et Værelse, dog i hver sin Seng, vi fordriver mange Timer sammen.“ Og de Fornøjelser, som Jens Aaret efter, i Januar Maaned, beretter om, fra Tiden, „før Vinteren kom“, er hverken mange eller raffinerede. „Jeg har været 5 Gange til Komedie, gaaet alene og dreven op af den ene Gade og ned af den anden, gaaet omkring paa Toldboden, set paa Skibene, gaaet paa et Restauration, spist mig en Portion Bøf og dermed gaaet hjem. Nu har jeg været her snart i to Aar, endnu kender jeg ikke et Menneske, som jeg kan more mig med, derfor gaar jeg ogsaa sjælden ud. Det eneste, jeg gør, naar jeg ikke har andet at gøre, er at læse. Jeg lejer Bøger paa Mad. Petersens Lejebibliotek, saa at, naar jeg ikke arbejder, saa læser jeg, og naar jeg ikke læser, saa arbejder jeg."

Den eneste mere selskabelige Adspredelse falder ved Julen 1843. Da „havde Folkene her et Julegilde. Der var jeg og dansede til Dag. Det *[er]* første Gang, jeg har danset i Norge." Men da Folkene ved denne Lejlighed, af ikke helt fjerntliggende Grunde, „lod mig høre, at jeg var en Eremit og at jeg var gerrig," vil Jens Storm ikke lade dette sidde paa sig: „Det drev jeg da den Gang i dem for en Løgn, ti jeg gav dem 5 Rbd. til Gildet, og det var næsten det hele, det kostede."

Overfor Moderen er Jens øjensynlig i et af sine Breve kommen ind paa et Forhold, som muligvis har bidraget sit til, at han er rejst hjemme fra, og som Moderen ikke ønsker berørt. Man skimter gennem hans ubehjælpsomme Ord en Kurv, han maa have hentet sig hos en eller anden ung Pige, som han ikke helt har slaaet ud af Hovedet: „Kæreste Moder, det som De bad mig om i Deres Brev, det skal jeg gøre," skriver han næsten underdanigt, „jeg skal aldrig mere tænke paa dette, som maaske gerne kunde have blevet min Ruin. Nej, jeg vil ikke gøre saa store Knæfald, ti det er unødvendigt." Han tilføjer kærligt: „Naar har jeg ikke gjort, som De haver bedet mig? Men De vil ikke fortænke mig i, om ogsaa jeg havde Følelse for en Pige, maaske jeg kan faa *[det]* igen. Dog vær ikke bange! Jeg skal nok passe paa, hvorledes jeg handler. De skal ikke faa Aarsag til at være misfornøjet med mig." Og til Slutning kommer det, helt indsmigrende: „Saa meget

Spøg kan De nok taale mellem saa meget Alvor, *ikke sandt!*“

Jens’ Fader er sin Søn behjælpelig ved fra Danmark at skaffe hans Principal Egetræ, „ti Egetræ er her ikke at faa.“ Da Afskibningen af Tømmeret fra Danmark tager en vel rigelig Tid, skriver Jens d. 30. April 1843 helt indtrængende: „O, kære Fader, dersom det er muligt, vær da saa god at sørge for, at det kommer hertil med den første, den bedste Skipper, ti jeg har lovet Lieutenanten, min Prindsipal, at han kunde være ganske sikker paa Træet, da jeg kender min Fader, som aldrig svigter sit givne Ord, og denne Dyd tror jeg ogsaa at have arvet, ti dette vilde gøre mig ondt, at han skulde blive skuffet, da han har ganske stolet paa mine Ord.“

Egetømmeret ankommer og senere paa Aaret yderligere nogle af Faderen i Danmark indkøbte gode Axer og „Buer“ til Brug ved Sønnens Reparationsarbejde paa „Kongens Mølle“. I Anerkendelse heraf skriver Jens taknemmelig i Brevet af 26. August 1843: „De skrev, at De vilde haabe, at jeg vilde finde dem nogenledes, men jeg fandt, at de var overmaadig godt, altsammen.“

Men netop det, at disse Axer og Buer var saa fortræffelige, og at Jens Storms Principal, Løjtnanten, hverken anerkender dette eller har Betingelser for overhovedet at kunne gøre det, giver Stødet til en Forandring i den unge Møllebyggers Syn paa sin Arbejdsgiver og dermed i hans Stilling.

I hans Brev fra September 1842 var Løjtnanten blot en med lidt hemmelig Beundring omtalt „yderst streng Herre, jeg har faaet, men imod mig er han god.“ Ganske vist tilføjes allerede den Gang lidt sikkert: „ . . . skønt han ikke heller har Aarsag til andet, jeg (*har*) faaet de fleste Kværne til at male godt.“ Men nu, efter at Faderens Axer og Buer er ankomne, hedder det skarpt: „Ja, det var alt for godt til saadan en Karl, som ikke skønte mere derpaa. Jeg kan sige, at han næsten ikke har set derpaa. Det har gjort mig ondt, fra det første Akslerne kom, ti saadan et Par Aksler for 78 Rbd. det havde jeg ikke ventet, og dog saa han knapt derpaa, da han først havde faaet dem. Jeg siger, at det gjorde mig ondt, da jeg vidste, hvad Ulejlighed min Fader havde haft. I disse Tanker gik jeg en Tid.“

Saa hænder det tillige, at „der kommer en, som ogsaa skulde hjælpe til at faa den ny Mølle færdig. Han skulde spise ved hans eget Bord. Jeg derimod skulde have Klister og Ærter og Vand, kogt sammen paa Kyd og Flæsk, som var fuldt af Orme, hvad der — med Jens Storms Ord fra et andet Sted i samme Brev — „nu, da det bliver hen paa Sommeren bliver for fedt.“

Den daarlige Mad vilde Jens Storm nok alligevel have fundet sig i; han siger et Steds tidligere i Anledning af, at han maa „spise Klister“, at det sker, „skønt jeg er vis paa, at, vilde jeg sige det, da blev det mig ikke mere buden, for,“ tilføjer han, betegnende for den Beskedenhed, han er opdraget til at vise, „han har spurgt mig et Par Gange, om jeg var fornøjet dermed, og jeg har svaret Ja.“

Men at Jens ikke længere „var Mester over mit Arbejde“ krænker ham. Og „da jeg saa, at han kom spadserendes i Værkstedet i Frak uden at tage Haand i med, da var jeg rejseklar.“

Løjtnanten bliver meget vred over, at Jens vil rejse, men Jens er vred igen og „var bestemt“; da Principalen spørger om Aarsagen, „fik han den, at jeg havde Lyst til at rejse,“ og „hans Løfter brød jeg mig ikke om, altsaa tog jeg fra ham om Eftermiddagen. Derpaa spadserede jeg til en Møller, som tillige har en stor Gaard, hvor jeg straks gjorde Akkord at skulle komme til ham og istandsætte hans Mølle. Det var en honnet Mand, hvor jeg skal faa et smukt møbleret Værelse, spise ved hans eget Bord og have 1 Rbd. daglig, ligesom jeg havde.“

Lidt undskyldende overfor Forældrene tilføjer den determinerede Jens Storm: „Havde jeg været klogere, kunde jeg ogsaa maaske have faaet noget mere, men,“ fortsætter han: „det kan godt gaa an for mig, naar jeg ellers kan nyde min Ret, lige som jeg agter at gøre min Pligt.“ Og han slutter Omtalen af sin Skiften Plads med de Ord: „Kæreste Forældre! De vil heller ikke synes godt om, at jeg rejste saa meget, desto mindre da De har haft saa stor Ulejlighed med dette Træ. Men af mig skal De have saa megen Tak for Deres Ulejlighed; De gjorde det jo alene for min Skyld og ikke for hans. Jeg ser jo deraf, at De vil gøre mig al den Tjeneste, som staar i Deres Magt; min sønlige Lydighed og Taknemmelighed skal ogsaa være Lønnen derfor.“ —

Medens Viljen rankes og Ryggen rettes mere og mere paa den unge Mand, bliver hans Interesse for Hjemmet og Familjen stadig usvækket. Et særlig kraftigt Udslag giver den sig, da Forældrene meddeler ham, at de til Vandmøllen i Gjedved har tænkt at ville bygge en Vindmølle. „Ja," svarer Jens tilbage, „det var vist det bedste, De kunde gøre, ti derved havde De jo alle de andre Møllere i Kobberalskab *(Korporalskab)*, og naar De først havde faaet Bevilling, saa fik vist ingen af de andre den, og det vilde vist heller ikke betale sig for dem. Vel sandt, den vilde vel ogsaa koste mange Penge, men der kan dog aldrig være Tvivl om, at den dog vilde svare god Regning."

Og senere vender han tilbage til denne Vindmølle, der „vil nok sætte Kronen paa Gjedved Mølle" og kommer derved til at tegne et lille Billede af Forholdene paa Egnen hjemme, der yderligere viser, at Familjens stærke Sammenhold har en udadtil baade defensiv og agressiv Karakter: „Har dens Naboer før været misundelige, saa vil de vel nu snart blive gale, ti det vil sjenere dem nederdrægtig, naar de ikke have Vand. Det var sørgeligt, som det gik med Møller Egebergs Mølle og hans Familje; men jeg frygter, at Hr. Reistrup snart skal følge efter, ti Schmidt i Gjedved Mølle vil ligge en Vindmølle an paa Grønbjerg, det maa jo uden Tvivl knuse hans Hjerte, som allerede nu i lang Tid har baaret paa en stor Slump Misundelse af Søvandet. Gud trøste de misundelige!"

Og da Møllen i 1845 er bygget færdig, antager Jens Storms Begejstring for denne nye og vigtige Del af Familjens Borg og Fæste en helt fædrelandshistorisk Farve. Idet han som Slutning paa et Brev af 20. Juni beder „Gud give, Lykke og Tilfredshed maa krone Deres tilkommende Dage," knytter han dertil de patetiske Ord: „Endvidere glæder det mig usigelig meget, at De efter Deres udstandne Møje har faaet en god Mølle, som tillige er en Prydelse for hele Egnen, og som engang, naar Deres Ben forlængst er hensmuldret i Gravens Muld, dog kan vidne om en Familje, som hedte Schmidt, for hvilken den skylder sin Oprindelse . . .“

„. . . om end ingen af samme skal høste Frugterne ved den,“ tilføjer han, mindre virkelighedstro og logisk end poetisk, i Stil med den patriotiske Digtning, der ud over Personernes Ofre og Grave peger paa Fædrelandet. —

Hos den nye Mand i Christiania, som han skal forandre Mølle for, finder Jens Storm den skyldige Respekt og bedre Kaar og Omgang.

„Jeg har et Værelse som en Herremand, tapetserede Vægger, gibset Loft og malet Gulv og Mahogni-Møbler. Som en Herremand lever jeg ogsaa. Jeg spiser ved deres eget Bord. I Stedet for før jeg fik Melgrød, kogt i Vand og saa sorte som en Ravn, og raadden Flæsk, fuld af Maddiker, og dertil Havrebrød, faar jeg nu Risengrynsgrød og Saft eller Vin at dyppe i i Stedet for Mælk. I det hele taget jeg lever godt her, men nu hen i Februar eller Marts er jeg færdig, saa skal jeg til at søge mig om et andet Levebrød. for ikke at sige Tjeneste. Saa kan det jo nok hænde, at jeg kan komme til at slikke mig om Munden efter Melgrøden igen, men jeg frygter naturligvis ikke, ti jeg kan tage det onde med det gode, og det er dog alle Tider en Trøst, at den Tid, der gaar godt, den gaar aldrig ilde. I Fald det nu skulde hænde, at jeg ingen Plads kan faa, saa har De vel ikke noget imod, at jeg rejser til Bergen; maaske jeg da kunde blive trakteret med Sild og Melvælling 21 Gange ugentlig, ti det er ellers den norske Kost,“

Forældrene har ikke noget at indvende mod den paatænkte Tur til Bergen, og i største Venskabelighed skilles Jens Storm, efter at have gjort sit Arbejde færdigt „til Carlsens fuldkomneste Tilfredshed“ fra denne „hyggelige Mand“, som „jeg har talt meget med om Danmark og om min Rejse her til Bergen,“ og som giver ham en Anbefaling med til selve Stiftamtmanden dér.

Rejsen til Bergen foregaar da i Februar 1844:

„. . . til dette Øjemed købte jeg mig en Fælleis (*Felleisen*) og tog nogle Skjorter, Kraver, Strømper og det nødvendigste med paa Rejsen. Karlsen kørte mig de to første Mil, da tog jeg for første Gang Fælleisen paa Ryggen og Stok i Haanden. Da tænkte jeg paa Dem, kæreste Forældre, og mine Barndoms Dage, i dem jeg saa ofte havde set en Rejsende uden en eneste Gang at have tænkt mig i hans Stilling. Da tænkte jeg ogsaa med Taarer i Øjnene paa Gensynets Glæder, naar jeg engang skal se Dem og mine kære Søskende igen, og dette gav mig Mod. Jeg rejste frisk væk.

Første Dag om Aftenen, da jeg kom til en Skydsstation (et Kro), kom jeg til Værten udenfor den store Dør, jeg siger store Dør, for da det var mørkt, og *(jeg)* bad Værten om Spise og Nattelogi, viste han mig ind ad en Dør som til en Svinesti, hvori der udenfor sad et Dusin fulde Bønder, som alle vilde have at vide, hvor jeg var fra, hvor jeg skulde hen og alt saadant. Jeg bad nok en Gang om Værelse og Seng, og da det ikke hjalp, da forlangte jeg Skyds; dette hjalp, thi da havde jeg Ret til at skrive i hans Skydsbog, at jeg var bleven daarligt behandlet, og da havde han faaet Mulkt. Da fik jeg varmt Værelse, Aftensmad og alt, hvad jeg forlangte; da tilstod han mig, at han havde antaget mig for en anden. Saadan gik det mig hele Vejen; jo længere jeg kom, jo værre blev det; tilsidst havde de Godtfolk ikke en Gang en Seng at lade mig faa, og om de havde en, saa vilde jeg ikke ligge i den, saa jeg logerede enten paa en Stol eller ud ad en Bænk, og dette Logi, det var dog dyrere, end om jeg havde lagt paa det største Hotel i København; ti for saadant Logi og et Par Stykker Havrebrød, et Par Kopper Kaffe og saa køre mig en Mil, det fik jeg ikke under en Rbd., og tilmed Vinteren var saa streng, at jeg heller ikke kunde udholde at køre. At køre en Mil koster 3 Mark Dansk. Paa tolvte Dagen saa jeg Bergens By tilligemed dens Omegn, efter at jeg havde rejst 60 danske Mil. Det havde noget overraskenpe ved sig, efter at jeg saa lang en Tid havde vandret iblandt Norges Fjælde, hvis Spidser rækker over Skyerne, ja jeg har virkelig set Fjældets snebedækte Top rage højt op over Skyerne. Bergen er i det hele en smuk By, for det meste Træhuse, men som er hvidt oliemalet næsten allesammen."

Til Trods for Anbefalingen til Stiftamtmanden faar Jens Storm i de første to Maaneder intet Arbejde i Bergen, hvad der, med Rejsen, koster ham „over 60 Rbd." Og „da jeg ikke kunde komme paa nogen Mølle, og jeg altsaa var forlegen, paatog jeg mig at forestaa Arbejdet paa Domkirken her i Byen. Der skal alt gammelt Tømmer kasseres, Spiret skal ned at forgyldes, Taarnet skal beklædes og kobberlægges, kort sagt, her har jeg faaet noget at tænke paa, jeg har 12 Mand i Arbejde hver Dag. Jeg har lagt en Stilling ud oppe fra Vægtergangen, som hverken Statskonduktøren eller andre har villet paatage sig; jeg har gjort det; alle betragter det som et Mesterstykke. Det værste er, at jeg ikke tjener mere, end som jeg fik i Christiania, da jeg og alle synes, at jeg fortjener 2—3 Gange saa meget. Men Acordten gjorde jeg, da jeg var forlegen; det er min Undskyldning. For Kost og Logi betaler jeg 14 Rbd. maanedlig. Altsaa i Sommer har jeg nok at gøre. Med Guds Hjælp haaber jeg ogsaa, at alt skal blive til Vedkommendes Tilfredshed."

Midt i Sommeren er Arbejdet ved Spiret lykkelig fuldendt, og blandt Jens Storm Schmidts efterladte Sager fandtes et endnu opbevaret, mørnet Blad Papir med en trykt Sang: Ved Reisningen af Spiret paa Bergens Domkirke den 22. Juni 1844. Af J. St. Schmidt. Sælges til 2 β til Bedste for Bergens Asyl. Trykt gratis hos Chr. Dahl, R. S. — I seks Vers lader her den unge Taarnbygger sin poetiske Aare rinde. Første Vers lyder:

Du gothiske Minde fra fordums Tid,
Forfædrenes hellige Huus!
Det Taarn, bygget med Konst og Flid,
Trodsed' Stormens Suus og Bruus.
Dine Buer de vise tilbage
Paa længst hensvundne Dage,
Men nylig du havde nedlagt
Din Kuppel, dit Spiir, din Pragt.

Men efter Restaureringen hedder det bl. a., at:

Solens Straaler paa Kuplen leer,
Ei Øiet kan taale den Glands;
Til Menigheden nu ned den seer
Med Tak for den gyldne Krands.
Den staaer nu saa stolt og ophøiet,
Til Ho'det nu Kronen er føiet,
Og alt efter gammeldags Smag,
Det er vist Enhver til Behag.

Og Jens Storm slutter opbyggeligt:

Du Stjerne, som over Taarn og Top
Blidt tindrer i stjerneklar Qvæld,
Du hæver mod Himlen vort Hjerte op
Høit over Stjernernes Væld!
Vi bede til Gud, Alles Fader,
Han sit hellige Huus ei forlader,
Han lade sin Ledestjerne opgaae,
At Lys vi i Mørket kan faae.

Imellem dette anførte Brev fra Bergen af 12. Maj 1844 og den lille Samlings næste fra Laurvik den 20. Juni 1845 ligger rimeligvis en udateret Skrivelse fra Svælvigen *(Svelvik ved Drammensfjorden).* I den lille By med sine „12 ad 1400 Mennesker og en Omegn med næsten lige saa mange“, har Jens Storm „truffen paa saadan en herlig Mand“, en tyskfødt Købmand, „der har været imod mig næsten som en Fader for at faa mig bestemt paa at bygge“ — nemlig en Vindmølle for egen Regning, eftersom Købmanden „har forsikret mig til, at der fra Stedet aarligt betales circa 5 ad 600 Spdl. bare til Rejseomkostninger for at faa Kornet til Møllerne“, og saa mener man tilmed „paa dette Storting at faa bevilliget Købstadsrettighed“ for Pladsen. Købmanden har skaffet Jens et formentligt udmærket Stykke Jord paa Haanden til at opføre en Mølle paa, nu gælder det blot om at faa Pengene til at opføre den for. Det drejer sig om ikke mindre end $3^1/_2$ tusind Rbd. til Opførelse af Møllen og „til at købe Korn for“; men Jens Storm erindrer nu ogsaa, at „min Onkel“ — sikkert Onkel Roedsted med de udmærkede Høstgilder — „lovede mig Kaution, og dersom han endnu vilde bidrage sit dertil, o, da skulde han vist heller ikke have hjulpet en utaknemmelig“, og naar der yderligere kunde skaffes „et Kriditiv-Brev fra en Købmand i Horsens paa Hæftierne *(Huset Tho. Joh. Heftye & Søn i Christiania)* eller en anden Købmand, da kunde jeg nok faa Pengene her oppe. Altsaa naar jeg endda kunde faa saadant et Brev, om det saa endda kunde være paa 1000 Spdl., saa kunde jeg maaske endda slaa mig igennem til dem, jeg har“. „Kære Forældre“, anraaber Jens, „i Fald det kan lade sig gøre, hjælp mig saa denne Gang, saa haaber jeg snart, at jeg skulde komme til at gaa alene . . . .“

Gamle Schmidt i Gjedved og hans Kone, rimeligvis ogsaa Onklen paa den store Gaard i Nærheden, har sikkert stillet sig mere end køligt til unge Jens Storms Byggeplaner; højst er der bleven vekslet nogle Breve desangaaende; i hvert Fald blev Ideen ikke til Virkelighed, og i det næste bevarede Brev af Juni 1845 rejser Jens Storm endnu en Gang ud paa det ubestemte, bort fra Christiania: „Juledags Morgen Kl. 6 spadserede jeg over Torvet, som De ser paa Deres Skilderi, med Fællæisen paa min Ryg. Da Byens Borgere til fælles Andagt forsamlede sig i Kirken, blev jeg en Stund staaende og hørte paa Orgelet, som spilte Melodien: „Os er i Dag en Frelser fød“, og der havde jeg maaske staaet endnu, havde jeg ej kommet i Tanker om, at jeg nok engang skulde til at vandre over Norges Fjælde uden noget vist Maal for Øjet — min Nytaarsaftensmad spiste jeg i en simpel Hytte, som lagde ved Vejen, da det begyndte at sne saa stærkt, at jeg ikke turde rejse til Skydsstedet“.

Et Par Dage efter kommer han til Laurvik, hvor han kun bliver, fordi Byfogeden, da han sender Bud efter sit Pas til Afrejse, beder ham „komme selv op til ham, da han vil tale med mig“.

Det viser sig nu, at Byfogeden selv ejer en Mølle, hvor Jens Storm faar Akkord paa Arbejde og, efter Byfogedens Død straks om Foraaret, slutter Kontrakt med hans Søn om „at bestyre Møllen, han skal give mig 30 Rbd. maanedlig, naar der er Vand og 24 Rd., naar der intet er. Det kan nu vel sagtens gaa an for mig, men for dem vil det vist svare daarlig Regning, da jeg nu en hel Maaned ikke har haft Vand og faar maaske ikke førend i September“.

Og dette tiltaler hverken Jens Storms Virkelyst eller hans reelle Tankegang. Han forestiller Byfogedsønnen, „at jeg hellere vil rejse end leve paa hans Bekostning“. De to Mænd bliver ogsaa enige, og Jens var „saa at sige færdig til at rejse“, da Fruen i Huset „lidt efter kom ud paa Møllen og bad mig endelig blive for det første, da hun hele Tiden, fra den *(Møllen)* kom til at gaa, har været saa glad over, at det Rygte var gaaet vidt og bredt, at ingen Steder kunde Folk faa Melet saa godt som der, hvilket virkelig ogsaa bevises derved, at for den mindste Regnbyge, der kommer, er Folk nærved at bestorme hele Møllen, da de kommer kørendes og sejlendes flere Mile forbi mange gode Møller . . .“ Jeg lovede da at blive, til jeg havde oplært en Gut, som siden kunde bestyre den, naar jeg rejser“.

„Naar jeg rejser . . .“ skriver Jens Storm med en vis Bestemthed, ti heroppe i Norge har den Ide nu fæstnet sig hos den seks og tyveaarige, unge Mand, at han vil rejse for Alvor ud i Verden, nemlig til Amerika, „hvilket Land efter alt, hvad jeg har hørt og læst maa være det forjættede Land, idetmindste er jeg dog begærlig efter at komme didhen, hvor saa mange Tusinder har fundet en uafhængig Stilling. Rejsen frem og tilbage er ikke kostbar. Lykkes det ej for mig efter Forventning, da er jeg i Jylland lige god igen og endda bedre, thi da har jeg set og erfaret det, jeg endnu ikke kender“.

Nu beder Jens Storm derfor Forældrene sende ham nogle Penge, som han mener, han kan disponere over, „at jeg, ifald der skulde vise sig en Lejlighed, kunde have nogle Skillinger i Lommen; havde jeg haft skrevet til Dem om Rejsen før, da havde jeg rejst nu i Foraaret endog uden at faa disse Penge, da jeg har Penge nok til at komme baade frem og tilbages med, ifald jeg ikke skulde finde nogen synderlig Fortjeneste, som kunde betale mig for at være saa langt borte fra Folk, Land, Forældre, Søskende og Venner, disse fire Dele maa jeg jo sige Farvel“; men trøster han baade dem hjemme og sig selv „dog ikke for evig, jeg kan lige saa godt faa et Brev hjem der fra som her fra, og enten jeg var 100 Mile eller nogle 1000 *(borte),* det siger intet med den Kommunikation, man nu har“.

Med sin indgroede Familjesans tilføjer han: „Vilde De være af den Godhed at bede mine Søskende, om de ikke i Sommer vilde skrive mig til, da jeg saaledes fra enhver af dem kunde tage nogle Ord med mig paa Rejsen.“ Og netop dette Brev, hvor Tankerne om Amerikarejsen første Gang fremføres for Familjen, er det, han slutter med det tidligere nævnte, patetiske Paakaldelse, hvori Forældrene og hele Slægten med Vandmølle og Vindmølle ses i samfundshistorisk Belysning. —

Jens Storms Plan om at tage til Amerika vinder imidlertid ingenlunde Hjemmets Bifald, og de Penge, som han mente at kunne faa udbetalt, staar aabenbart i Møllen, uden at Forældrene synes om at søge Udvej for at gøre dem disponible.

Et nyt Brev fra samme „Jorde Møllebrug ved Laurvig“ af 8. August 1844 fortæller om hans Skuffelse i begge Henseender og viser, hvorledes han søger at overbevise Forældrene om det forstandige i hans Plan:

Kære Forældre og Søskende.

Deres Brev af 24. Juli har jeg modtaget, hvori det glæder mig at se, at De er alle friske og vel, men hvori jeg ogsaa ser, at De, Søskende Familie og Bekendtere, er misfornøjet i, at jeg rejser til Amerika, hvorfor jeg tillader mig at anstille en Sammenligning imellem ovenmeldte Land og Europa, forsaavidt begge er mig bekendt. Jeg ser her for mig flere Breve, et skreven fra Nev York et fra Milvaugkei (*Milwaukee*) og et fra Pine Lake, en norsk Koloni i Misisippidalen, skrevne af norske Emigranter, disse skildrer med levende Farver Forskellen paa deres Stilling. De skriver iblandt andet: Vel flyver der ingen stegte Duer i Halsen mere, der som her, men der maa arbejdes, men den, som vil det og tillige har lært en Profisjon, han kan gøre sikker Regning paa at komme frem, da mangen simpel Arbejdsmand tjener sin Dollars om Dagen og Kosten, omtrent 1 Spd. Aarsagen, hvorfor Arbejdskraften betales saa dyrt, tilskrives de mange 1000 Emigranter fra alle Europas Lande, som rejser didhen og opkøber Land med 1½ ad 2 Dollars per Eker (*Acre*), omtrent et Maal Jord, hvorpaa kan saas 2 ad 3 Skpr. Rug. Paa denne Maade vil jeg erhverve mig en uafhængig Stilling. Først naar jeg er kommen der, vil jeg begynde enten paa Mølleri eller Møllebyggeri, til jeg har samlet saa meget, til jeg kan købe mig en Jordejendom, hvortil jeg ikke behøver ¼ saamange Penge end her, og saa i den Tid bliver jeg og bedre lokaliseret, endskønt jeg allerede har bestemt mig til at rejse med en hel Del andre Norske, som vil nedsætte sig i Misisippidalen, hvor der er flere 1000 af Norske og Danske, altsaa kommer jeg alligevel til at være iblandt Landsmænd. Og naar jeg nu derfra kunde skrive at jeg lever vel, og at jeg var godt fornøjet, at jeg rejste, da synes mig ikke, at De har nogen Grund til at sørge for min Skyld. Denne Mølle, hvorpaa jeg nu er, skal bortforpagtes til Foraaret, ja maaske i Høsten, jeg har altsaa ingen Kondition, da en Forpagter formodentlig ikke vil give mig den Løn, som ogsaa vilde betale sig daarlig for ham, da her er saa lidt Vand. Jeg vil derfor, saa snart som jeg er ledig, blive ganske rolig, hvor jeg logerer og oppebie Tiden, som er bestemt til at jeg skal rejse, som bliver enten først i Januar eller først i Februar. Captajnen, som jeg rejser med, sejlede her fra i Dag til Amerika og kommer her tilbage igen ved Juletider, sidste Rejse varede knapt 5 Maaneder frem og tilbages, ham har jeg og faaet god Underretning af.“

Efter at have forsikret om det for ham iøvrigt selvfølgelige, at „jeg skal nok skrive Nicoline og mine andre Søskende mit Farvel,“ tilføjer han indtrængende: „Ti at rejse, den som vil forbyde det, ved ej, hvad han gør. Natten er mørk, og Stormen suser i Fyrrene paa de høje Fjelde, ikke ulig den Storm der raser i mit Hjærte.“ Og umiddelbart derpaa følger det behjertede: „De skriver at De kan ikke undvære disse Penge, nu vel jeg kan undvære dem“ — — —

Endnu en Gang vender han i en Efterskrift indtrængende tilbage til de efter hans Mening paalidelige Oplysninger om Amerika, som han sidder inde med. „Skulde jeg nu, som mange vil sige af dem, som har Gaard og Grund, saa og lever vel, have alt for overspændte Ideer om Amerika, da vil jeg bede ham at betænke, at jeg er vel underrettet. Det er ikke saa længe siden, at jeg talte med Andersen ligesaa med en Pastor Didriksen, som rejste didhen paa den norske Regerings Vegne for at blive rigtig underrettet, om det ogsaa var Sandhed, at man kunde tro alle de fordelagtige Skrivelser, som kom fra Amerika, eller det bare var for at lokke Folk derover. Begge disse har jeg talt med og roste begge mit Forsæt, helst saasom jeg var Møller og Møllebygger. Da der var saa mange store Elve, og der blev saa mange Byer bygget, hvor derefter var stor Trang paa Møllere, saa kunde de med Bestemthed love mig, at jeg aldrig vilde komme til at angre, at jeg rejste did; og nu for det andet jeg fører jo ingen Ulykke med mig, og heller ikke stort kan jeg tabe, da jeg lidet har at tabe af“ og han slutter en Smule forceret: „Altsaa frisk Mod til Amerika, for dog i det mindste at se det forjættede Land!“ —

Der gaar næsten 3 Maaneder, inden han vel opnaar Forældres og Søskendes Samtykke til Amerikarejsen, men derimod ikke de Penge, som han gerne vilde have haft.

Han skriver herom pr. 1. November 1845:

„Deres Brev af 28de August haver jeg modtaget, altsaa over to Maaneder paa Vejen herop, men det maa vel formodentlig have faaet svær Modvind, dog nu, da jeg fik det, er jeg glad derved i Henseende til det, at jeg ser, at de allesammen ere friske og lever vel, og at de tillige haver bifaldt min Rejse til Nordamerika, men ikke saa glad er jeg, ved det at jeg ser, at De virkelig ikke kan skaffe mig mine Penge. Jeg siger virkelig, for jeg maa i Sandhed tilstaa, at jeg troede, at De med dem vilde søge at holde mig tilbage fra min Rejse, men da jeg nu i Virkeligheden ser, at det har sig saa, saa maa jeg tilstaa, at det gør mig en Brøk i Regningen.

Sandt nok at jeg skrev, at jeg kunde undvære dem til min Rejse, men jeg har altid betragtet dem som mine egne disponible Penge, som jeg havde fuldkommen Ret til at disponere over, og hvad kunde vel være billigere end, at jeg fik dem med mig, om jeg med dem kunde udrette noget til Gavn for mig selv? Eller maa jeg spørge, hvad Gavn har jeg da af at have slæbt og tumlet omkring i 6 Aar, naar jeg ikke kan blive hjulpen med mine egne Penge paa en Tid, der vil blive fuld afgørende for mit hele tilkommende Liv, ti i Sandhed jeg nægter ikke, at jeg vover meget, ja, jeg vover alt. Ti naar jeg staar i Amerika, saa langt fraværende fra Fødeland, Forældre, Søskende og Venner, da kan det lidet hjælpe mig, at jeg har Penge i Dannemark, da kan det lidet hjælpe mig at, jeg siger, at jeg har velstaaende Forældre dersteds.“

Og Jens Storm svinger sig op til en lidt svimlende Højde, idet han fortsætter: „Da vil Bibelsproget sande sig paa mig, som siger: Er Du Guds Søn, da hjælp Dig selv!“

Men Forældre og Søskende skal nu ikke mene, at dette tager Humøret fra ham: „Dog under alt dette tro ej, at jeg taber Modet; langt fra; jeg ser med Guds Hjælp en lys Fremtid i Møde, saa snart jeg har overstaaet denne mit Livs Periode, i alt Fald skal det dog aldrig angre mig, at jeg intet har forsøgt, hvormed jeg kunde blive nyttig for mig selv og andre.“

I al Ærbødighed og Forsigtighed vil han gøre et sidste Forsøg paa at opnaa et Arrangement med Hensyn til de ønskede Penge: „Tilgiv mig endnu et Par Ord om det omtalte. Jeg ser i Grunden ikke

saa store Vanskeligheder som De for Dem ved en eller ved anden at faa disse Penge, til De, som De skriver, faar dem samlet, hvilket da var meget lettere at betale hjemme end at sende dem til Amerika, da Postportoen nok ogsaa vilde blive mig for kostbar paa saa lang en Vej, da jeg maa have mine Penge vekslet i Guld og Sølvpenge, som alene er gangbar i Amerika, hvilket ikke vilde veje ubetydelig; her kan jeg faa dem vekslet hos en engelsk Consul, da det er engelske Penge, jeg skal have. Jeg sagde, at jeg ikke saa saa store Vanskeligheder, som De, maaske af den Grund, at jeg taler for min Fordel og De for Deres; men jeg forlanger jo ikke en Skilling af Dem fra den Tid, De modtog dem i Forvaring, og ikke paa Laan; i lige Maade skylder jeg min Fader 10 Rbd., som jeg laante til Rejsen herop, som kan trækkes fra; saa bar var jeg selv, og dog har jeg taget mig taalig godt ud heroppe, endskønt jeg ifjor Vinter tilsatte mindst 60 Rbd. ved at vente paa Deres Brev, men nu er det overstaaet, endskønt jeg ikke har flere Penge end ifjor, da jeg rejste fra Bergen, nemlig 150 Spd., da det kostede mig ialt, fra jeg rejste derfra og til jeg fik Acordt paa disse Kværne, mindst 70 Spd. . . .“

Af alle disse saa udførligt anførte Omstændigheder, fra Vanskeligheder ved Porto og Kurs til den lille Gæld, han stiller Faderen i Udsigt at faa betalt, og de Tab Jens har lidt, til Dels ved nogen Forsømmelighed hjemme fra, synes han dog ikke at vente sig egentlig Virkning. Brat bryder han af: „Nu begynder jeg da altsaa at gøre mig færdig til Rejsen. Tiden glider hurtig frem jeg har knapt 2$^1/_2$ Maaned til jeg

kan vente Bennevento (*Bueno vento*) (Skibets Navn) tilbages, som skal føre mig til den store nye Verden over Atlanterhavet. O, hvilken Glæde at se dette Land, som Gud i sin Visdom skabte til saa mange 1000 Menneskers Nytte og Fornøjelse!" Og idet han anfører sin Kilde, fortsætter han: „Jeg taler meget af et Brev fra en Andersen, som skriver, at han kunde mærke, at de havde nærmet sig Land over 100 Mile, før han saa det paa, at Vandet begyndte at blive ændret af den mægtige Flod Misisippen; men hvor forbausedes han ikke, da han kom saa nær, at han kunde øjne Land og ikke kunde se andet end uhyre store Mudderbanker, som var fulde af store Tømmerstokke, som lagde paa kryds og tværs paa hverandre, som Floden til sine Tider har bortskyllet fra Landet, og som er saa fast sammenskyllet, at de gaar langt ud i Havet. Han troede at kunne ved at se dette sætte sig ind i den Tid, da Gud skabte Verden, og at han aldrig havde følt Virkningen bedre af disse Ord: „Og Jorden var øde og tom." Men dette varede ikke længe, før han blev opmærksom paa uhyre store Sletter, bevoksede med Bomuldstræer, kort sagt det ene herligere end det andet."

„Dog" — bliver Jens Storm ved — „nu taler jeg kuns efter andre, men nu skal selv snart erfare, om det ogsaa i Virkeligheden har sig saa. Mennesket er jo alletider tilbøjelig til at tro det bedste om det, han ønsker, og saadan er det vel og med mig. Dog vil jeg ikke danne mig et alt for idealsk Begreb derom for ej desto føleligere at blive skuffet."

Og vendt imod Hjemmet tager han, naivt højtideligt, men ikke uden Blink af Kritik og Lune, Afsked med dem alle i Familjen, særligt med sine 10 Søskende i Alderen fra 24 til 1 Aar, deriblandt ogsaa med den for 6 Aar siden afdøde, treaarige Søster, paa hvis Gravmæle der stod malet følgende Digt af Skolelærer Petersen:

Her Dit Støv nu gjemmes, elskte Mine!
Kort Du Barndoms skyldfri Glæder nød.
Ak saa bradt bortkaldtes Du fra Dine:
Navnløs Smerte var for os Din Død.
Ei Du glemmes; men naar Taarer rinde
Bittre ned, her ved Dit Sovested,
Svæv da, Engel, ned fra Lysets Tinde,
Og gyd Trøst i Moderhjertet ned.
Moderhjertet kan Dig aldrig glemme,
Kjære Mine! — Vi jo sees igjen.
Kort er Tiden vi her have hjemme
Engang samles vi i Himmelen. —

Jens Storm udtaler: „Altsaa nu til Slutning vil jeg forestille mig, at jeg er hjemme hos Dem for desto hjærteligere at sige Dem mit Farvel. Min Taare ved Tanken om Dem, kære Forældre, Søskende og Familie skal undertiden i min ensomme Vraa have sit frie Løb, ti den letter Hjærtet .... Saa Farvel da, kære Forældre! Glem ikke, at De har en Søn i Amerika, som ønsker af sit inderste Hjærte, at De maa leve lykkelig og glade paa Deres tilkommende Dage, at engang naar graa Haar pryder Deres Isse, at jeg kunde komme tilbage og se Dem omfredet af Børn og Børnebørn og Deres egen Bevidsthed om, at De have gjort alt for dem, ledet dem paa Banen til det gode, som vi vist alle, kære Brødre og Søstre, vil, og som vi bør følge, for at gøre vore Forældres Livs Aften saa lykkelig, som den fortjener at være det. — Det eneste vi kan give dem som Løn for deres Møje og Besvær.

Nu til Eder, kære Søskende, siger jeg Farvel. Farvel da, *Nicoline!* Lev vel med din *Jensen!* Kunde jeg faa at vide, naar dit Bryllup skulde staa, jeg skulde drikke din Skaal, om det saa var midt paa Atlanterhavet, mere egenhændig til dig selv, ti du er jo fraværende. — Nu skal ogsaa vi til at sige hinanden Farvel, *Offerine*, vi kender jo knapt hverandre uden af Navn, jeg har jo ikke set dig, siden vi begge bleve voksne, i den Tid, som der sker saa stor Forandring. Det er ikke nu, som dengang jeg maatte vugge dig, naar jeg og Nicoline allerbedst legede eller red Kæphest sammen. Da var du mig mange Gange i Vejen, ti da hed det bestandig: Jens, Du skal ind og vugge Offerine. Men med Guds Hjælp vi ses igen, og saa faar jeg vel sagtens en til at vise mig, hvor Offerine bor. Jeg takker Dig for dine gode Ønsker til min Fødselsdag, som jeg ser Du har i Erindring, til Gengæld vil jeg snart ønske Dig en Kærest, hvis ej Du har den. Lev vel. — Nu vil jeg tage mine Springstøvler paa og med et Spring være paa Lillerup hos Dig, *Mariane,* jeg kommer for at se, hvorledes Du lever. Jeg tror vel. Og saa vilde jeg med det samme sige Dig mit Farvel, paa hvor lang Tid, kan jeg ikke bestemt sige Dig, men jeg skal da nok komme igen og maale mig med Dig; kan jeg ikke paa Højden, saa skal Du vist faa at se, at jeg kan paa Drøjden. Lev vel, hils *Jacob Helms.* — Nu, *Peter*, Du høvler, Du kommer mig nok snart i Hælene, men for at forebygge det, vil jeg retirere lidt videre frem, og i den Anledning er det, at jeg her kommer for at sige Dig Farvel, saa Du kan blive en duelig Snedker og Møllebygger; men pas paa, at du ogsaa faa lært at tegne (*hvad Jens selv tidligere, i Norge, har beklaget ikke at kunne*), saa kan vi nok siden komme til at tale sammen, i Fald Du har Lyst dertil. Og dermed Levvel. — Jeg takker Dig, *Johan,* for dit Brev. Jeg ser, at Du lærer meget, jeg ser og af Moders Brev at Du har været i København, og at Du har foretrukken at blive Kadet i Stedet for at komme paa Veterinærskolen og det at den Aarsag, at Smedene ere sorte, eller at der er for strængt Arbejde? (*Datidens Dyrlæger uddannedes ved Veterinærskolen paa Christianshavn baade i Veterinærvidenskab og praktisk Beslagkunst.*) Vel sandt, Kadetterne i København ere smukke Fyre, har Sabel ved Siden, som jeg tror, de bruger til at gaa og røre i Rendestenene med; men har Du da ogsaa rigtig betænkt, hvad det vil koste, før Du bliver Leutenant. Jeg tror, Nej. Men Du vil svare: Det har mine Forældre. Da vil jeg endda sige: maaske ikke saa nøje, før Du kommer midt ind i det, da vil de først faa det at vide. Jeg sætter f. Eks., om Du blev en god Smed, og Du fik den Driftskapital til at begynde med, som det vil koste, før Du bliver Løitenant, da vilde Du kunne ernære Dig lige saa tækkelig som baade Leutenantter og Kaptainer. Lærte Du nu Dyrlægekunsten tillige, da blev Du jo en hel Karl, ti da blev Du da nyttig baade for Dig selv og andre. Dog, jeg gaar nok for vidt, men jeg siger jo kuns min Mening endog uden at være tilspurgt

— mit Ærinde var da ellers at sige Dig Farvel og ønske Dig Lykke og Held, i hvad Levevej Du vil betræde. Nu, lille *Carl*, Du vil jo være Landmand. Jeg tror, det er og det heldigste, ti det er jo ud af Jordens Skød, det skal frembringes, hvoraf vi alle skal leve. Jeg vil nu sige Dig Farvel og Lykke og Held være med Dig. Adjø, ogsaa Du deroppe, hvis forklarede Aand maaske skuer bedst ind i mit Hjærte i en Time. i hvilket det er saa bevæget. Ja, Adjø, Grav; mindes den Plet skal jeg til min Død. Gud alene ved, om der skal tælles flere, naar jeg ser Dig igen! Farvel, lille *Vilhelm*, og lev vel, bliv stor og stærk, til vi ses igen. Ogsaa Du, lille . . . jeg har glemt dit Navn, men naar jeg kommer igen. kan Du jo selv sige mig det. (*Jens Storm slaar her de to under hans Fraværelse fødte Søskende sammen i et*). Farvel, lev vel saa længe! Altsaa nu. kære Søskende. rejser jeg da til Amerika. Er det da saa galt, at en af saa mange proberer paa, om det virkelig ogsaa er bedre andre Steder? Hvis det nu var Tilfældet, at det var det, kunde der maaske flere faa Lyst. I det mindste kan det jo være morsom for dem at faa sikre Efterretninger fra Amerika, da det ikke skal vare længe, efter at jeg er kommen der. Lad mig da saa se, at jeg faar Svar igen. O, hvor et Brev fra Dannemark vil blive mig kært, hvor jeg kan se alle gamle Navne!

Nu til Slutning kære Onkler og Tanter, vil jeg sige Dem Farvel. Maaske enkelte af Dem vil synes, at det er ubesindigt af mig at rejse saa langt; dog jeg vil undskylde mig paa det bedste. Tiden alene vil vise dette. — Jeg beder Dem være saa god at hilse Eleonora og alle mine Fættere og Kusinere og sige dem mit Farvel. Iligemaade beder jeg dem at besørge Skolelærer Petersen mit Farvel; jeg skal jo nu snart se noget af det, som jeg engang saa paa Kortet i Skolen.“

Skolelæreren er øjensynlig af Familjen bleven taget med paa Raad i Anledning af Jens' forvovne Planer og maa have tilraadet at lade ham sætte sit Forsæt igennem, ti det hedder videre: „Saadant et Raad som han gav Dem i Henseende til mig, saadant et Raad, siger jeg, kan man vente af saadan en Mand“. Ingen bliver glemt, heller ikke en lille Gaardmandskone hjemme i Sognet, der engang reddede Jens Storm som lille Dreng fra at drukne i en Aa eller Mergelgrav: „Nu beder jeg Dem hilse Knuds Kone og Knud. Konen er jeg jo mit Liv skyldig, ti hun har frelst mig det. Iligemaade beder jeg hilse Hans i Ørritslev og Trine ved Peder Steffensens *(en mindre Gaardmand og en senere Gaardmandskone, som begge havde tjent i Møllen)* og alle Folkene. Dog ikke at forglemme Hansine *(Husjomfruen i Møllen),* hils hende og de andre og alle mine andre Bekendtere; gid de alle maa leve vel, enhver især! Vil de ogsaa være saa god at hilse min Onkel i København og min Familie der Steds, ikke at forglemme min Fætter og mine Kusinere. Jeg vilde gerne, naar jeg fik Brev fra dem, om De da vilde opgive mig Nummeret, da jeg ikke husker det, efter at de flyttede. Og nu, kære Forældre, Søskende, Familie og Venner være alle Gud befalet! Farvel

da, Fader og Moder, Søster og Broder! Glem mig aldrig, derom beder Deres indtil Døden
hengivne Søn
J. S. Schmidt."

— Der skulde imidlertid endnu gaa 5 Maaneder, inden Jens Storm kom af Sted til Amerika, og Grunden var netop de meget omtalte Penge, som Forældrene alligevel, efter hans Afskedsbrev, bestemte sig til delvis at sende ham.

Det maa have drejet sig om 500 Rbd., ti i Brev fra Havre de Grâce af 14. April 1846 kvitterer Jens Storm for Modtagelsen af 300 Rbd. og henstiller, at han faar de resterende 200 Rbd. sendte som Driftskapital, „i Fald at jeg nu var heldig i Amerika".

Men de Penge, han har faaet, er bleven dyre paa Grund af overdreven Forsigtighed ved den kostbare Sums Afsendelse. Købmanden, gennem hvem Anvisningen skulde gaa, „var saa forsigtig og skrev mig først til, hvori han bad mig at opgive ham min Adresse". Herved saa Jens Storm sig „nødsaget til at se min Lejlighed gaa, uden at jeg kunde være med. Jeg maatte altsaa vente i 2 Maaneder, indtil jeg fik en Lejlighed her til Havre de Gras, hvor jeg ankom den 10. April efter 14 Dages Overrejse. Herfra skal jeg gaa med et stort amerikansk Skib. Den Rejse bliver mig dobbelt kostbar i Stedet for den Akkord, jeg havde gjort fra Laurvig".

Men Jens Storm trøster sig med, at „nu er jeg ude, og jeg maa igennem, i et fremmed Land, ukendt med Sproget, det er det værste. Aarsagen, hvorfor her er saa dyrt, er, at her ligger mellem 2 ad 3000

Tyskere, som ogsaa skal til Amerika. Jeg synes rigtignok, det slet ikke ser saa godt ud for mig, men jeg har dog Penge; men de fleste af disse har ikke saa meget, at de kan betale Fragten“.

Jens raader da ogsaa over „imellem 8 ad 900 Rbd.“ „men“, sukker han, „der vil nok gaa et anseligt Hul i dem, inden jeg igen kommer i Rolighed, saa jeg maa nok sande Ordsproget, som siger: Den, som vidt vanker, han lidet sanker! Men saa vil jeg trøste mig med det, som siger: Den, som ser intet, han ved intet!“

Allerede her i Havre de Grâce synes det Jens Storm, at han har „set meget, o, ubeskrivelig meget, ti jeg er jo ikke mere end en god Dagsrejse fra Paris og efter Folks Sigende i den skønneste Del af Frankrig. Ja, det man kalde at gøre Efekt, at rejse fra Norges snebedækte Fjælde og ej se Land, før man er i Kanalen mellem England og Frankrig, og saa, da jeg kom i Land, var det som midt i Sommeren i Norge. Byg og Havre er saaet og kommet, Vindruerne i frodig Vækst paa Bjærgene og i Haverne“.

„O, hvor her er skønt“! udbryder han, og denne svulmende Optakt fører ham videre: „Dog nu skal jeg snart paa de blaa Vover igen, bort, langt bort i en anden Verden. Gud i Himlen, hør min Bøn og lad min Rejse lykkes vel! Ti paa det Trin, hvor jeg staar i Livet, er visselig han og Eder, kære Forældre og Søskende, min eneste Trøst“.

Og som en allersidste Hilsen fra Europa sender Jens et „Farvel, kæreste Forældre og Søskende, Gud sende Eder alt det gode, som mit Hjærte ønsker Eder og hils min kære Familje in Summa, som jeg alle vil mindes med Kærlighed og Højagtelse“.

Dog kan han ikke slutte uden et Par særlige Ord til Nicoline, den Søster, som er ham nærmest i Aar, og hvis Bryllup snart skal staa: „Din store Dag skal helligholdes, hvor alle vil kappes om at gratulere og lykønske Dig; jeg for min Part skal drikke din Skaal, hvor jeg endog er, da jeg véd Datoen, i Fald den ikke er forandret — og dermed Gud befalet! Hils din Jensen! Det bliver mig lidt tungt om Hjærtet, naar jeg tænker paa dette muntre Vennelag, hvor ogsaa jeg kunde have min Plads.

Adjø og God Nat, da jeg ikke ser mere.

Skrevet paa Skibet Hovart.“

— Hermed sejler han.

Det første Brev, Jens Storm — i December Maaned 1846 — skrev hjem fra Amerika, naaede ikke frem.

Først med det andet havde han Held.

Dette Brev er dateret Texas in Nacogdoches County den 2. Februar 1847 og bærer af Poststempler, som man kan læse: Ligne de Havre 30. April (?) og Hamburg S. S. 1847. Skrivelsen har altsaa været 3 Maaneder om at naa tysk Havn.

Jens fortæller:

„Kæreste Forældre og Sødskende!

Allerede for 2 Maaneder siden haver jeg skrevet til Dem, men da jeg er i Uvished om, hvorledes mit Brev er kommet frem, og da jeg nu kan faa en god Lejlighed for det, saa kan jeg ikke undlade at skrive, og jeg gør det sandelig med Glæde, ti her fra mit Fjærne vender Tanken sig ofte tilbage til mine kæreste Forældre og Sødskende, Slægtninge og Venner; ja endog i denne Nat haver jeg i Drømme besøgt Eder alle.

Jeg vil skrive omtrent som før, nemlig at jeg kom lykkelig, frisk og sund her til Amerika; den 2. Juni fortsatte jeg min Rejse fra New York paa Dampbaad til Albany, derfra til Buffalo paa Dampvogn og derfra paa Dampskib til Milwaukei; altsaa havde jeg nu rejst omtrent 2500 engelske Mile i Amerika og over de t hele fundet Landet skønt og frugtbart, hvor jeg kom frem; jeg tænkte altsaa at stoppe der eller i dens Omegn.

Paa den Dampbaad, jeg var paa, var der omtrent 300 Emigranter og saa mange kom der næsten hver Dag, alle i dette Haab her at finde Guld og grønne Skove, hvilke sidste de og kan finde i stor Overflødighed. Men Guldet tror jeg ligger meget dybt under disse store Træer og meget besværligt at faa op, jeg for min Part havde ikke Lyst til at begynde derpaa, skønt jeg traf paa flere Danske og endnu flere Norske, som næsten alle vare meget vel tilfreds med, at de var komne til Amerika.

Som sagt, jeg var flere Dage i Milwaukei, hvor jeg igen fik at høre mit Modersmaal, jeg kunde da først faa at vide, hvorledes det var i Amerika, ti endnu kunde jeg ikke tale eller forstaa et engelsk Ord og var dog kommen lykkelig og vel saa lang en Vej. Jeg udspurgte dem da først, om jeg kunde faa Arbejde som Møller, Tømrer eller Møllebygger. De svarte Ja, men Betalingen var meget vanskelig at erholde. Jeg spurgte om Prisen paa Land, det var fra 1¼ Spd. hvilket vi her kalder 1¼ Dollars per Ekers, omtrent 2 Rdl. 2 Mark Dansk, til 2 og 3 Dollars. De sagde, 100 Mile derfra kunde jeg faa det for 1¼ Dollars. Jeg rejste disse 100 Mile til en By Wattertovn *(Watertown),* hvor jeg ligeledes traf paa Danske, som ligeledes sagde, at 100 Mile fra dem kunde jeg faa det for 1¼ Dollars per Ekers.

Jeg var ked af at rejse længere, men jeg havde nu Lejlighed til at gøre mig bekendt med dette meget forroste Land, hvilket er det samme som Jord. Vel, det var fedt og godt og muldigt Jord, men paa dette er der en uhyre tyk Skov, ja der er mange Træer 3 til 4 Alen i Gennemsnit og tyk Underskov, dette synes mig var for haardt for mig at tage paa, da jeg vanskelig ved egen Kraft kunde faa arbejdet mig en Have. Jeg rejste altsaa tilbage til Milwaukei, hvor jeg vilde have begyndt at arbejde, men kom til at tale med Andersen, som vilde rejse her til Texas til sine Forældre og med hvem jeg gjorde Følgeskab. Vi rejste igennem Illinois til Peru *(lille By i Illinois, N. O. for Springfield),* sejlede ned ad Misssisipifloden til St. Louis og derfra til New Orleans, hvor jeg kom i den mest brændende Sommervarme, og hvorfra vi fortsatte Rejsen saa hastig som muligt op af Red River, hvilket er paa Dansk den røde Flod, da dens Vand er ganske rød, til Skrivsport (*Shreveport i Louisiana*) og derfra over Land 100 Mile til et Saltværk som hedder Salin, hvor Andersens Forældre bor.

Altsaa er Du nu her efter at have gennemrejst saa mange 1000 engelske Mile af Amerika, efter at

Du har udsat dig for saa mange Vanskeligheder, Farer og Savn, og efter at Du haver fjærnet dig saa mange, mange 1000 Mile fra ethvert medfølende Hjerte, stille, ensom og forladt, dette vare Tanker, som krydsede hinanden i mit Hoved, naar jeg under Skyggen af Vinranken lagde mig ned i det høje Græs. Jeg fandt, Landet var skønt og frugtbart, men blottet for Folk. Andersen havde ingen Naboer paa 15 engelske Mile. Men saa tænkte jeg igen: en Tosse, som lader Modet synke; for mange Folk fandt du did, for faa fandt du hid, altsaa du har Plads at vælge.

Jeg begyndte altsaa her først at faa mig opsøgt noget god Jord, hvilket jeg fandt tillige med en Aa, hvor jeg engang kan faa en Mølle, paa dette Sted har jeg købt 320 Ekkers Land, paa et andet Sted, hvor jeg fandt et udmærket nydelig Land, har jeg ligeledes købt 320 Ekers, jeg var heldig at faa det for godt Køb, det er betalt altsammen. Jeg har bygget mig et Hus paa det ene Stykke. Det var det værste og kedsommeligste Arbejde, jeg har haft, jeg taler ikke om den Tid, jeg havde Folk til Hjælp, men fra den Tid jeg begyndte alene, som var over en Maaned, i den Tid spiste jeg ikke andet end Maisbrød og Kaffe, hvilket jeg selv maatte bage og koge; men det var ikke det værste. Men saa snart Natten brød frem, havde jeg ingen anden Selskab end Ulve og Panther *(Jaguar)*, som hylede og skreg Natten igennem, ja det var (*et*) sandt Eremit-Liv. Jeg havde ikke andet Vaaben imod disse Dyr end Ild, som jeg bestandig maatte have til at brænde Natten igennem. En Nat havde jeg forsømt det, da jeg havde sovet for længe og blev først vaagnet ved et afskyeligt Ulveskrig, jeg sprang da op, tog til min Økse, som lagde ved Siden af mig ved mit Leje, for jeg vil ikke kalde det Seng. Men havde De hørt den Hylen, der da blev, da de saa mig, ja det var en Hylen, en mere behjærtet end jeg kunde blive bange for. Jeg vidste ikke andet, end jeg tog Gløder og kastede bort til dem, da løb de hen lugtet paa dem og brændte formodentlig deres Snude og løb deres Vej og glad blev jeg.“

Den unge Nybygger fortsætter med at oplyse, at han har maattet give de Folk, han tog til Hjælp, en „meget høj“ Dagløn, nemlig „1 Rbd. og 2 Mark daglig og Kosten.“ Siden er han gaaet i Kompagni med en tidligere norsk Student og senere Bogtrykker i Norge „om en liden Handel“, der har givet et ganske godt Udbytte, da der „sidst paa Sommeren kom 80 norske Mennesker og en dansk Familje“, hvoraf de fleste „var blottet for alt“; hans Kassebeholdning er da for Tiden omtrent 300 Rbd. Efter at Huset paa hans Grundstykke var bleven færdigt, havde han gjort Akkord om „nogle Indretninger til dette Saltværk og fortjente paa en Maaned omtrent 100 Rd.“ det vil sige „jeg har rigtignok ikke faaet dem endnu“, men til 1. Marts menes Betalingen at være sikker, „da jeg har et Brev og Bevis fra den rigeste Mand i Texas.“ Siden er han gaaet i Gang med „at istandsætte en Savmølle og Majsmølle her ved Nacogdoches, efter Akkord med en Amerikaner, der vil give ham en Dollars om Dagen og Kosten“, dog maa Jens Storm ogsaa her tilføje: „Folk spaar mig ikke noget godt om, at jeg vil faa mine Penge, men jeg tænker vel, at jeg kommer ud af det. Helst nu", tilføjer han sangvinsk „da jeg begynder at tale og forstaa det engelske Sprog." „Men" — det maa han indrømme — „i det hele taget er det meget vanskeligt at faa, hvad man haver til Gode."

Der følger nogle hastige Oplysninger om Klimaet, der er „maaske lidt for varmt for vi nordiske Mennesker" og om Landets Produkter: „her avles mest Bomuld, somme Steder Ris og Sukker og Tobak, men det er kuns de store Plantører, da der udfordres megen Arbejde, og de maa af den Grund have mange Slaver. Slaver er meget kostbare, de koster 1000 Rd. Stykket i den Alder fra 20 til 30 Aar. Jeg var paa Slavemarkedet i New Orleans, hvor jeg saa det."

Og saa „ved jeg nu ikke mere at fortælle Dem". Jens har „ingen rigtig Bestemmelse taget med Hensyn til sin Jord, der jo kun er bleven bebygget med det lille Hus for at sikre hans Ejendomsret. Han vil se Tiden an, er for Resten Gud ske Lov frisk og rask; saa længe jeg er det, haver jeg ingen Nød", hvorpaa det med en ret umotiveret Genoptagelse af Skildringen af Texas hedder: „Jeg vil fortælle Dem, hvorfor Texas roses her i Amerika saa meget: de behøver ingen Vinterfoder for deres Kreature, som gaar ude Sommer og Vinter, de kan have saa mange de vil, her bliver aldrig slagtet en Kalv. Svinene kan gaa i Skoven og blive ligesaa fede som de feder hjemme med Pillemel, og det af Egenødder, Hekkerynødder (*den amerikanske Valnød, Hickorynødden*) og Valnødder, de kan lade dem yngle, saa meget de kan, de behøver intet at give dem; af den Grund er det, at man om kort Tid kan komme til at leve her i en sorgløs og uafhængig Stilling. Jeg haver ønsket, at jeg var en god Skytte, ti her er mange Hjorte, jeg har flere Gange set 8 ad 9 i Flokken."

Nu ønsker Jens blot til Gud, at hans Brev maa komme frem, og han faa Svar igen. Omhyggelige Hilsener sendes, særligt til Forældrene, fra Deres „vandrende Søn", som slutter hele sin Skrivelse med følgende lille, selvgjorte Digtning, der gengives med Originalens Retskrivning og Tegnsætning:

Jeg lever i den tankke.
At Fader Du ei glemmer mig.
Jeg langt fra Dig nu vankker.
Men Tenkker tit paa Dig.
Ja føer jeg Verden kjendte.
Du ledte mig paa rette Vei.
Derfor i Mandoms Alder.
Jeg Fader takker Dei.
O Moder Du ei glemmer.
Den første Du i Vuggen Laae.
Jeg først dog Moder stammet.
Og Fader Navnet Ligesaa.
Du hjalp mig i min spæde Aar.
I Raad og Daad til Ynglings Aar.
Jeg derfor Moder siger Dig.
Jeg aldrig kan fuld takke Dig.

— Denne typiske Skildring af en Udvandrers og Pioners møjsommelige Liv i jomfrueligt, vildt Land, som langsomt bringes i Kultur, gentages væsentligt i Jens Storms næste Brev, godt 4 Maaneder efter, fra Texas, Palestine, Anderson County, den 19. September 1847.

Han har intet hørt hjemme fra, og „Atter igen

3dje Gang tager jeg til Pennen. Længsel, uendelig Længsel tvinger mig dertil; jeg begynder at tro, at mine to første Breve ikke har naaet sit Bestemmelsessted. O, kæreste Forældre, Søskende og Venner, hvis det er Tilfælde, da vil jeg bede Gud i hver Bøn, at dette maa komme over Atlanterhavet og finde Gjedved Mølle, mit trygge, mit elskede Hjem, hvor jeg ved, Navnet Jens Storm ikke er forglemt, og hvor jeg véd, enhver længes efter at høre min Skæbne til denne Dag. Jeg vil næsten skrive som før, men fatte mig i Korthed, ti, vil Gud, at dette kommer frem, og jeg kan være saa lykkelig at erholde et Brev fra dem igen, da vil jeg altid kan fortælle det mere udførlig."

Den paafølgende Skildring bringer kun nogle faa Enkeltheder, som det tidligere Brev ikke nævnede: at Overrejsen „paa et stort amerikansk Skib" fra Havre de Grâce til New York tog 5 Uger, at „Buffalen (*Bøflen*) er et uhyre stort Dyr, som de skyder, næsten som de vilde skyde en Ko hjemme." Jens Storm udmaler noget nærmere, hvorledes hans 640 Acres Land er „af det skønneste de vil se" og „større end hvad de har til en af de største Herregaarde" — hvad der turde være en Begejstringens Overdrivelse. „Dette har jeg købt og betalt," tilføjer han med Stolthed. Og idet han vender tilbage til at omtale det møjsommelige Arbejde med at bygge hans Hus, under hvilket hans Seng var „Gulvet og nogle tørre Egeblade" tilføjer Jens: „Her er ikke Rum at fortælle meget, men jeg véd, at den simpleste af Deres Folk har ikke gennemgaaet og levet daarligere end jeg."

Paa det tidligere omtalte Saltværk har Jens „gjort en Del Salt herfra, senere istandsat Savmøllen i Byen Nacogdoches, hvor de nu kan save 1500 Fod daglig“, og nu er han „kommet paa et stort Værksted, hvor de forfærdiggr Bomuldsmaskiner og smaa Hestemøller til at male Maiskorn. Jeg har her 80 Rbd. i Løn maanedlig. De har talt til mig til næste Aar, men jeg vil have 100 Rbd. om Maaneden, Kost, Vask og alting frit, og de vil give mig det, det ved jeg. De har i Løbet af denne Sommer talt meget om (*en*) Mand, de(*r*) havde fast Arbejde en Dag, i hvilken han havde udrettet næsten utrolig. Jeg har just i denne Tid ladet dem se, jeg kan gøre saa meget Arbejde som den bedste Mand. Det har hændt, jeg har det vanskeligste Arbejde paa Værkstedet, hvorfor de og maa give mig god Løn. Jeg er nu for Øjeblikket frisk og rask, men før i Sommeren har jeg haft Feberen nogle Gange. Her er meget varmt, her er ingen Vinter; der skal en stærk Natur til at udholde det i de første Aar. Jeg haaber paa Gud, at han ikke vil drage sin Haand af mig, jeg er fremmed i en fremmed Verden, jeg staar ene og forladt, skønt jeg kan dog sige, jeg er ikke her uden Venner.“ Om hans „Planer for Fremtiden“ hedder det forstandigt, at dem „vil og kan jeg ikke bestemme. Disse, jeg nu omgaas, er Amerikanere, de er vel fornøjet i mig og jeg i dem, da jeg nu tilfulde forstaar deres Sprog. Og uden Hensyn til Savn og Kvaler, slutter den unge Mand tilfreds: „Altsaa heraf, kæreste Forældre, vil De se, til denne Dag er det gaaet mig vel over Forventning.“

Brevet er amerikansk afstemplet, Sep. 23., Texas, i Houston, en mindre, dengang ganske lille By, der blev anlagt 1836 og opkaldtes efter General Houston fra Virginia, som netop i det Aar slog Mexikanerne afgørende ved San Jacinto, hvorefter Texas kunde erklære sig for en uafhængig Fristat. General Houston, der senere omtales af Jens Storm, var fra 1836—30 og fra 1841—44 Texas' Præsident, og blev efter at Landet i 1845 havde sluttet sig til de nordamerikanske Fristater, Senator og bl. a. i 1859 Guvernør for Texas. —

Paa det nærmeste 2 Aar efter, at Jens Storm forlod Europa og omtrent 1½ Aar efter, at han første Gang skrev hjem fra Amerika, indtræffer endelig et af hans Forældres Breve til ham.

„Jeg kan ikke ret udtrykke mig med hvilken Glæde jeg modtog Deres kære Brev," skriver Jens Storm den 12. Marts 1848, ligeledes fra Palestine i Texas: „Jeg satte just en stjærneklar Aften, betragtede Maanen og Stjærnernes Løb, de samme, jeg saa ofte havde set og beundret i mit Fødeland. Jeg tænkte mig: Ser jeg derop, er intet forandret, ser jeg ned omkring mig, er Landet, Klimatet, Regering, Lov, Sprog, Folk, Sæder, Skikke, alting er forandret. I disse Tanker og andre lignende om Dem, kære Forældre og Søskende, som jeg tænkte mig alle laa i en sød Søvn og maaske snart paa Veje til at staa op for at hilse den nye Morgen, medens jeg paa samme Tid i en stjærneklar Aften satte og tænkte paa Dem, i dette Øjeblik hørte jeg en Amerikaner raabe: Schmidt! her er et Brev fra Deres Hjem. Jeg sagde ham, disse er de bedste Ord, jeg har hørt, siden jeg kom til Amerika, og skal jeg ikke forsømme hastig at læse det. Jeg saa deraf til min store Glæde, at de alle var friske og raske, at Nicoline havde haft Bryllup tillige med disse smukke Vers afsungen i den Anledning, som bragte Taarer i mit Øje, endvidere at Mariane var bleven forlovet med Købm. Terkelsen, at Kornet var dyrt, at Vind- og Vandmøllerne gik godt. Kort sagt, jeg kunde ikke blive ked af at læse det om og om igen. Ti intet interesserer mig mere, intet (*er*) mig saa kært og dyrebart, som dette, at det maa gaa Dem, mine kære Forældre, vel tillige med mine kære Søskende; jeg kommer vel en Gang tilbages, og det skulde da glæde mig hjærtelig at se alle fornøjet og glad.“

I udmærket Lune fortsætter han om „det lidet, jeg har erfaret af det Land, hvor jeg lever,“ om Texas’ Natur og Produkter, Bomuld, Tobak, Sukker, Ris, den vildt voksende Vin, Hvede, Rug, Byg, Havre, „Mais eller og som de kalder det Indian Korn, mange forskellige Slags Meloner“ og to Slags Kartofler, nogle som de hjemme og andre „ganske søde“. Som Skovenes væsentlige Bestand anføres Hickory, Valnød og først og fremmest Cedertræet. Foruden det tidligere nævnede Vildt anføres Bjørne og „en uhyre Mængde af Kalkuner, lige saa store som disse tamme, de har hjemme . . . kort sagt, her var god Jagt for mange af de jagtlystne Herrer i Dannemark.“

„Her er store Prærier, hvor der ikke er Skov og som næsten ser ud som et stort Hav, og det uhyre høje Græs som Bølger. Ude paa disse ere store Hjorder af Buffalo, større end en Okse, og store Flokke af vilde Heste og sommetider en eller en anden Indianerstamme, hvilke sommetider beløber sig til flere 1000 Mand, som vandre omkring og lever af Jagten, og som nu alt mere og mere maa vige for Civilisationen, som næsten ikke vil levne dem noget Rum at leve i, da de dog for ikke saa lang Tid tilbage havde Herredømme over hele Amerika. Floderne ere fulde af Fiske tillige med en stor Del Krokkediller, som kan gaa op paa Landet og tage smaa Kreature. De største Floder er Red Rivver, Sabin, Netckes, Trinity, Brasos og Angelena (*Red River, Sabine, Neches, Trinidad, Brazos, Angeline*), en Del af dem løbe ud i den Mexicanske Golf. Klimaet er varmt, vi har ingen Vinter haft dette Aar, her er højt Græs nu, og i Begyndelsen af Februar saa jeg smaa Blomster og Træerne at knoppes. Jeg troer ikke, her er saa sundt som i Danmark. Koldfeberen er her meget almindelig.“

Allerede i Jens' Ord om de jagtlystne Herrer i Danmark, spores noget af et demokratisk Anslag, som stemmer godt med hans Omtale fra Norge af Broderen Johans Løjtnantslyster og med hans Harme over Mølleejeren deroppe, som hverken forstod eller respekterede sine Undergivnes Arbejde.

Endnu tydeligere træder denne Tendens nu frem, idet Sønnen af det enevældigt regerede Danmark gaar over til at fortælle sine Forældre og Søskende om den mærkelige, moderne Republik, hvori han lever, selv om han ikke er blind for, at Republikens Retstilstande i hvert Fald i de Forhold, som omgiver ham, ikke tør kaldes ideelle.

„Regeringen er,“ skriver han, „saa vidt jeg kan forstaa, indrettet paa bedste Maade. Her bliver valgt en ny President hvert 4de Aar, hvilke alle de 29 forenede Stater stemmer for — enhver Stat sender en Mand eller flere, efter som den er stor til, til Wasington By hvert Aar. Kort sagt, det længste en Mand har et Embede er 4 Aar, og de vil vælge en ny i hans Sted. Loven er her meget god, hvis den alletider blev overholdt. Dog enhver Mand er her for det meste sin egen Procurator, det vil sige, hvis han tror sig fornærmet, gaar han sjælden til Loven, men Enden bliver for det meste, at han skyder eller bliver skudt af sin Modstander. Er det nu Tilfældet, at den Mand, som har skudt sin Modstander, har mange Venner, og at Retten er paa hans Side, vil han slippe ud af det med at betale en Mulkt, hvis ikke, maa han rømme, eller og han vil blive skudt eller hængt.“

Ikke meget logisk og med en Begrebsforvirring, der dog inderst inde rummer noget af et sundt Syn, fortsætter han: „Jeg tror for min Part, at amerikansk Regering er den bedste i Verden. Bygget paa en fast Grundvold, sammensat af gode Prindsipper til at vedligeholde Frihed og Lighed. Da enhver Mand saa at sige regerer sig selv, er her ikke nogen Slags nederdrægtig Kryben og Hyklen, saa man spørger ikke om en Mand som hjemme, hvor det hedder: Er han af Adel, er han Øvrighedsperson, er han rig? Men vi spørger, er han en redelig og forstandig Mand? Her er saa at sige ikke nogen Forskel paa Presidenten og en anden Mand, som, 4 Aar er snart udrundne, og han er ikke mere end andre. Jeg har set General Houston i Nacogdoches gaaet til en Butik og købe sig et Par (*ulæseligt*) og et Bidsel og selv baaret det til sit Logi; jeg skriver dette, da han er en af de første Mænd i Unionen.“

Rygter om demokratiske Bevægelser i Danmark har øjensynlig i fantastiske Former fundet Vej til Texas’ Nybyggeregne, og Jens Storm omfatter dem med en uklar Begejstring, som han selv kalder „sværmerisk“.

„Jeg har hørt,“ hedder det, „at Danmark er paa Veje til at oprette et Republik Gouvernement. O, hvis det var sandt! O, hvis jeg havde saadanne Landsmænd, der lig Franske kunde briste disse faste Lænker! Hurra vilde jeg raabe. Hurra vilde hele Amerika raabe for hver brav Mand, der hjalp at knuse dem, for hver ædeltænkende, god Mand uden Forskel paa Rang, der følte i sit Hjerte, at han var skabt lige saa meget for sit Fødelands Velfærd som den største Lænke i den rustne Kæde. Ja, rusten vil jeg kalde den og briste ud i en Latter af fuld Hals, ti jeg vil saa nødig tænke andet, end at den er kastet til Side i en Krog, hvor den vil faa Lov at ligge, til den er forglemt. Undskyld mit Sværmeri, det er mig en usigelig Glæde at høre mine Landsmænd omtales med Berømmelse, en Glæde for mig, at Tyskere, Svenske, Norske saa gerne vil kalde sig danske, imedens de dog ikke kan tale et dansk Ord.“

De religiøse Forhold i Amerika, som er saa højst forskellige fra de tilsvarende hjemme i det gamle Land, har kendelig interesseret ham og fremstilles af ham med uklar og naiv Iver. Efter Omtale af, at „Folk er i Almindelighed renlige og gæstfrie, Klædedragten er her som hjemme,“ fortsættes: „De gaar flittig i Kirke. hvor der er en, og hvis de ingen har, de bruger et Hus. Her er ingen Lutteraner. Deres Børn bliver ikke døbt, ej heller konfirmeret. De tager i Almindelighed ikke Brød og Vin, da de ikke tror dem værdig nok dertil; enkelte gamle Folk tager det, om dem siger de: disse tilhører Kirken. Hvis en af dem drak sig fuld eller svor en Ed, de vilde udslette hans Navn af Kirkens Bog. Her er en uhyre Mængde Sekter og mange Maader at dyrke Gud paa. Det eneste, de stemmer meget overens i, er, at de almindelig helligholde Søndagen og ikke arbejder eller have nogen Slags verdsligt, saasom Dans. Spil er forbuden i Loven, ingen sælger eller køber noget den Dag. Men Juledag, Nytaarsdag, Paaske- og Pinsedag, disse de næppe véd, hvad Tid paa Aaret de kommer, og her de helligholder dem ikke. De forskellige Sekter jeg kender, er Metodist, Baptist, Prespekteries (*Presbyterians*), Katolik, Biskopalsk (*Episcopals*), Universelis (*Universalists*), Melleraits (*Millerites, amerikansk Betegnelse for Adventister efter Sektens Grundlægger Will. Miller*), Mormans. Det er ikke de halve; en stor Del Mennesker tilhører ingen af Delene. De tager aldrig Brød og Vin af den Aarsag, de ikke vil gaa ind til disse Sekter, da de ikke tror dem værdig nok dertil, eller og fordi de tro, at den Mand, som tager dette, maa absolut være en god Kristen, hvis ikke han var det, og ej blev det fra den Dag, de vilde sige, dette er det største Synd, et Menneske kan gøre her i Verden, og kan umulig indgaa i Himlen. Jeg kan ikke erholde Brød og Vin, da jeg ikke vil indgaa til nogen af dem, af den Aarsag jeg altsaa hører til de sidste Slags.“

Sit eget personlige Arbejde gør Jens Storm Forældrene omhyggelig rede for. Han har i Kompagni med to Amerikanere bygget et Maskinværksted og er dér nu i Færd med at bygge et „Vandhjul 35 Fod i Diameter, det skal være Brysthjul; vi kan faa Vandet 24 Fod højt. Det skal drive en Savmølle, en Kværn, en Høvlemaskine, en Boremaskine, to Drejelader, en til Træ og en til Jern, og drive Hammeren i et Smedeværksted. De ser altsaa, jeg maa have nok at bestille, jeg tror knap. vi vil blive færdig dette Aar. Vi har to Daglejere; den ene giver vi 1 Rbd. daglig; den anden 2 Rbd., Daglønnen er meget høj, dog vi kan selv gøre det vigtigste . . .“ Sine amerikanske Kompagnoner giver Jens Storm det Skudsmaal, at det er godt uddannede og dygtige Folk, og „jeg vil sige dette om dem: det er Folk, der har Dannelse og som har Hjerte omtrent paa rette Sted. Det vil tage Tid og meget stræng Arbejde at faa dette i Gang, dog, naar det først kommer i Gang, vil vi ventelig fortjene Penge . . . .“

Og nu følger i al Korthed de samme Betragtninger, som man den Dag i Dag genfinder i danske Emigranters Breve om Forholdet mellem Chancerne hjemme og derude: „Jeg kender adskillige gode Karle hjemme til at arbejde, jeg vilde ønske, de vilde komme her, og de vilde da snart indse, hvor forskelligt her er ved Siden af Danmark. Jeg har hørt mange sige: Danmark er et skønt og frugtbart Land, dog hvad kan det hjælpe den fattige Haandværker, næsten ingen vil have hans Arbejde, og hvis de vil. kan han dog ikke fortjene mere end Føden og lidet til Klæder og maa være meget glad derved. Det er ikke saadan her; i 2 ad 3 Aar kan han arbejde sig frem til en uafhængig Stilling.“

Rigelig Arbejdslejlighed og en uafhængig Stilling, — det er Midlet og Maalet, dengang som nu.

Jens' snart tyveaarige Broder, Peter, har, efter hvad Forældrene skrev, faaet „Lyst til at komme herover, men De tror, han er for ung“. Det tror Jens nu ikke, „hvis han har lært sin Profession godt, tænker jeg, at det var meget bedre for ham, at han kom straks, han vilde lettere lære Sproget, og han vilde allerede have erfaret noget og lært Forholdene at kende, naar han kom til Mandsalder; han har ikke noget at frygte for, det vil ikke blive ham en Lystrejse men en Lærerejse.“

Og den ældre Broder tilbyder, hjælpsom og praktisk, at ville støtte den yngre, hvis han selv vil tage Ansvaret og har Mod i Brystet. Uden det, véd Jens, gaar det ikke, og bør det efter hans Formening heller ikke gaa: „Hvis De nu, mine kæreste Forældre, vil lade ham rejse paa min Bekostning, saa at enhver Spd., De lader ham have, bliver som betalt til mig, vi kan siden gøre det op, hvis han nu, som jeg tænker, vil komme her til mig, vil jeg give ham det første Aar 1 Rbd. daglig, det næste det dobbelte. Dog lad det ikke lokke ham, i den Sag maa enhver have sin egen Vilje. Der kan møde ham tusinde Farer, hvem ingen kan forudse, og jeg vil ikke bære Skylden. Jeg har tænkt, naar det saa lidt mørkt ud — Mod i Brystet gaa an! —“ Og med en naturlig og indtagende Tankeforbindelse fortsætter han: „Jeg sidder just nu, kære Moder, og tænker paa, at disse Skjorter, som jeg fik fra Dem, er paa Vej til at blive opslidt; jeg havde tre ny af dem tilbages, men nu har jeg haft dem alle paa, saa at jeg maa nu tænke paa at købe. Dog det var jo ikke heller for tidlig, disse har udholdt megen Slid og Slæb. . . .“

Forældrene har ikke med egen Haand skrevet til deres Søn i Amerika; det er Stedets og Jens Storms Skolelærer, som sætter de lange og kostbare Breve i Stil. Jens Storm skriver da ogsaa: „Jeg beder Dem nu, mine kære Forældre, at hilse min gode Skolelærer Petersen, jeg er ham meget forbunden for disse hans smukke Breve, som jeg ser, han er Forfatter af. Gud ske Lov, han til denne Dag ikke har haft andet at melde mig end, hvad der var godt. Jeg takker ham og Dem, mine kære Forældre og Søskende, tusinde Gange for Deres varme og uskrømtede Deltagelse i min Skæbne, for Deres Ønsker og Bønner, at det maa gaa mig vel.“ Og med psykologisk Sandhed slutter han: „O, jeg vil skattere mig lykkelig, saa længe jeg har saa mange følende Hjerter, om det endog er paa den anden Side Havet, jeg føler dog Virkningen og Værdien deraf. Ja, jeg føler den nu og ofte.“ —

Svaret hjemme fra paa dette Brev — der først er afstemplet Hamburg 10. Aug. 1848 — foreligger bevaret.

Det er en anselig Skrivelse af 30. August 1848, altsaa faa Dage efter, at Vaabenstilstanden i Malmø er bleven sluttet.

Skolelærer Petersen skriver i Forældrenes Navn med sine store, tyske, næsten kaligrafisk udførte Bogstaver:

„Kære Søn! Din Skrivelse af 12. Marts have vi modtaget først for nogle Dage siden, og vi have saaledes haft den Glæde deraf at erfare, at idetmindste et af vore Breve har naaet Dig i dit fjerne fredelige Hjem.

Da vi sidst skrev Dig til, var her i Landet Fred og Lykke. Omstændighederne have forandret sig. Christian den 8de døde i Begyndelsen af Aaret, og hans Søn, Frederik den 7de, besteg Tronen og tilsagde straks sit Folk en Konstitution, der gav Folket en Frihed som intetsteds i Europa. Folket jublede, ti det saa en lykkelig Fremtid imøde. Men i Marts Maaned gjorde Slesvig-Holstenerne Oprør, indtog Rendsborg ved Forræderi og forførte Soldaterne til at svigte deres Ed. De danske Tropper rykkede ud og slog Oprørerne fuldkommen paa Flugt ved Flensborg. Da tog Preussen Oprørernes Parti, og mange tusinde Tyskere fra Preussen, Hannover, Brunskvig og Oldenborg rykkede ind i Holsten. 1ste Paaskedag kom det til et Slag ved Slesvig, hvor 10000 Danske maatte vige for 30000 Tydske, og mangfoldige faldt i Slaget. De Danske reddede sig over til Als og Fyen, og Tyskerne rykkede ned i Jylland.

Her vare vi plagede i flere Uger af dem, da vi maatte levere dem alt til deres Underhold, ti ellers tage de selv. Hele Korps paa flere tusinde Mand droge omkring og tvang Beboerne til at tilføre dem alt, hvad de behøvede, til Vejle, hvor de havde deres Hovedkvarter. Her i Møllen bortranede de en af vore bedste Heste. Ved Ruslands, Sverrigs og Englands Trusel bleve Tyskerne tvungne til at flytte ud af Jylland og disse Magter, der ville understøtte Danmarks retfærdige Sag, have nu siden mæglet paa

Fred. Hele Tyskland udgør, som Du ved, et Forbund, og det er med denne uhyre Overmagt, at det lille Danmark har Krig. Men de fornævnte Magter have erklæret, at saa snart Tyskerne falde ind i Jylland, ville de forenede angribe dem, og Sverrig har til den Ende sendt flere tusinde Mand til Fyen. Tyskerne tør saaledes ikke overskride Kongeaaen, men Holsten og Slesvig skal være besat af 70000 Forbundstropper. Bliver Freden altsaa ikke sluttet, vil her blive en rædsom Krig, ti Danmark hverken kan eller vil bortgive Slesvig og Holsten til Tyskland, men hellere slaas, saa længe her er en Mand tilbage. For Øjeblikket staar den tyske Overgeneral i det nordlige Slesvig, og den danske Hovedstyrke i Egnen af Vejle, ligesom ogsaa Als er stærkt besat. Den danske Flaade gør ypperlig Tjeneste, ti den har blokeret alle tyske Havne eg taget mangfoldige tyske Handelsskibe, saa at den tyske Handel er rent standset.

Skal denne ulykkelige Krig vedvare, ser det galt ud. Vore Folk, Møllersvend, Møllekudsk, Avlskarl og 2den Karl ere i Krigen (*Lakune*) og vi have det saa strengt, at det næppe er til at udholde. Vi har desforuden en stor Mængde Korn at formale til Armeen, saa at to Vogne dagligen maa gaa til Horsens. Peter er Svend paa Vejrmøllen og maa arbejde uafladelig; Carl er Møllekudsk og har fuldt op at tage Vare. Her er stor Mangel paa Folk, saa vel til Møllernes som til Avlens Drift, og her er næsten ingen at faa, da flere og flere udskrives til Soldater.

Du ser altsaa, at vi i denne Sommer ikke have det for godt, og Gud maa vide, hvor længe denne

Tilstand skal vedvare. For Resten ere vi alle ved gov Helbred og godt Mod. Dine Søstre, Nicoline og Mariane, der ere gifte, nyde det huslige Livs Lykke og Velsignelse, ti de ere forenede med Mænd, til hvis Dygtighed og Klogskab de med Tryghed kunne forlade sig under alle Livets Skæbner. Offerine er endnu paa Engelsholm som Husjomfru, Johan forbereder sig i København til Kadetakademiet, og vi haabe med Vished, at han i Efteraaret vil blive Kadet. Alt hvad din Familje angaar staar saaledes ved det gamle. Peter og Carl skulde ud blandt fremmede, men det er os nu umuligt at undvære dem. Dog haabe vil, at Krigen skal snart ende med en ærefuld Fred for Danmark, og da vil Krigens Byrder snart være glemte.

Danmark vil da ordne sine indre Anliggender paa en Maade, der vil tjene til Efterligning for den hele Verden. Her skal nu sammentræde en Rigsdag, hvor Regeringsformen skal bestemmes for Fremtiden. Frihed og Lighed bliver Grundvolden; alle Standsprivilegier blive afskaffede, og Skatter og Byrder blive ligelig fordelt uden Hensyn til Stand og Stilling; almindelig Værnepligt og Almenvæbning bliver indført, saa at alle Landets Sønner blive Soldater. Her vil altsaa ikke længere være Tale om Adel, om Embede, om Privilegier, men alle, som ville nyde Statens Goder, maa dele dens Byrder. Den højeste Rang vil for Fremtiden være Dygtighed og Retskaffenhed. Du skriver, at Regeringsformen i Amerika er den fortrinligste i Verden, men Du skal faa at se, at den danske Regeringsform vil blive langt fuldkomnere.

Og nu kære Søn! saa have vi intet nyt for denne

Gang at melde Dig. Dit Fødeland er i Fare, men i dit stille Eden, hvor Du lever i Naturens milde Skød, hører Du ej Kanonernes Torden eller Kampens vilde Larm. Dit Fødeland trues med Tilintetgørelse af en mægtig, overmodig Fjende, men gamle Danmark, hvis Sag er retfærdig, vil gaa ud af Kampen med Hæder, og Du skal glæde Dig, naar Du i dit nye Hjem hører Danmarks tapre Sønner omtales med Berømmelse. — Med Stolthed kan Du fortælle Amerikanerne, at Danmarks Konge har skænket sit Folk en Forfatning, der ikke staar tilbage for Fristaternes, og dette er sket ej i Oprør eller *(Lakune)* fri Vilje, idet Kongen er ligesaa frisindet som *(Lakune)* i Landet. Kongen elsker sit Folk og er elsket af sit Folk. *(Gud bevare(?)* Kongen!

Det vil glæde Dig at erfare, at Danmark saavel i dette Aar som i det forrige har haft en meget rig Høst. Korn er her *(Lakune)* nok af, men det staar ikke saa højt i Prisen som ifjor *(Lakune)*. Til Møllerne have vi mere Maling, end det er os muligt at overkomme, men vi mangler Folk. Paa Fortjenesten have vi ingen Grund til Klage. — Her i Landet er i det *(Lakune)* Velstand, der vil gøre det muligt at *(Lakune)* en lang Tid.

Modtag nu til Slutning, kære Søn, en kærlig Hilsen fra os alle. Fra din Fader, der plages en Del af Gigt, men for Resten er rask som tilforn, fra din Moder, hvis Helbred svækkes mere og mere af alt for megen Anstrengelse, fra dine kære Svogre, Søstre og Brødre, Tanter og Onkler. Vi alle ønske, at Held og Lykke maa følge Dig i alle dine Foretagender, at Du maa finde et lykkeligt Hjem i Texas skønneste Eden, at Du der maa bygge og bo i Guds store, herlige Natur under Fredens venlige Skygge. Far da vel, kære Søn, lev længe og bliv saa lykkelig som Dig ønskes af dine hengivne Forældre!“

For egen Regning tilføjer den fortræffelige Skolelærer: „Modtag, kære Schmidt, min Tak for den venlige Hilsen, De sendte mig. Tak for de mange Oplysninger, De meddelte om Deres Landsmænds Indretninger og om de mange Sekter. Det glæder mig, at det gaar Dem vel, at De er tilfreds og lykkelig. Og De vil altid vorde det, naar De bevarer et rent Hjerte og en ren Vandel; da er hver en Egn paa Jorden et Paradis og den frie Natur et Tempel, hvor man kan tilbede i Aand og Sandhed. — Vær stedse glad og lykkelig, og Gud velsigne Deres Flid og Arbejde, at De maa blive en lykkelig Mand efter overstanden Møje.

Hengivenst

Petersen.“

Jens Storms Svar paa dette Brev er ikke bevaret.

Et halvt Aar efter — i Marts 1849 — har han skrevet; men Skrivelsen er rimeligvis ikke naaet frem, og fra den Tid er der gaaet et helt Aar, hvori han faktisk har været afskaaret fra at kunne skrive hjem.

Det er nemlig gaaet galt med Herligheden i Texas, og deri er den Nordmand Skyld, paa hvis Familjes og Venners veltalende Anbefalinger Jens Storm i sin Tid i Norge blev bevæget til at rejse til Amerika og derovre til Texas. Et — udateret — Brev, som er bevaret blandt Jens Storms Breve fra 16 Aar efter, fortæller om denne „Menneskespekulant“, „engang Redaktør i Norge, i hvis Kløer jeg selv har været .... jeg kan ej tænke paa ham uden Bitterhed og mange Norske lig mig vil aldrig kunne forglemme ham. Han anlagde en Coloni i Anderson County, Texas; med List, med Løfter og under Venskabs Maske fik han enhver Skilling, jeg og mange andre havde, og da han fik dem, løb han bort, og vi havde intet. Og denne Mand, lig andre, skrev store Bøger og fik mange fremmede til Amerika; ej engang mormonske Præster kan være mere ufortrøden i deres Iver efter at gøre deres Medmennesker salige, rige, lykkelige og fri end som han; men Enden blev, da Sommervarmen kom, og de alle begyndte at rydde Træer og at plouge i Jorden, da kom ogsaa Klimatfeberen, nogle døde, andre rejste derfra, og da jeg sidst var der, var der intet tilbage af denne skønne Coloni i Texas, som han havde beskrevet saa smukt“.

Jens Storm Schmidt maatte rejse bort og se at komme til et Sted, hvor han kunde vinde sine Tab ind igen. Han valgte da de nyligt opdagede Guldminer i Kalifornien, og det er med Adresse „Guldminerne ved Amerikafloden i Calefornien“, at han omsider den 16. Marts 1850 kan skrive hjem, som følger:

„Kære Forældre og Søskende.

Jeg er da nu endelig kommen til Verden igen. Det vil sige, jeg er kommen til et Sted, hvor der er Mennesker, og hvor jeg kan faa et Brev afsendt til Dem, alle mine kære i Hjemmet. Jeg antager at

De har erholdt mit Brev, som jeg skrev i St. Antonio i Texas, før jeg rejste ind i Ørkenen; hvis ikke vil jeg begynde, fra før jeg rejste.

Jeg solgte min Ejendom i Texas og alt for Tiendeparten, det var værdt, jeg købte 3 Heste, red en, pakkede to, jeg havde besluttet at rejse over Land til Calefornien og falde i Compagni med Gouvernement Tropperne i St. Antonio, som var orderet til at gøre en ny Vej til Paso del Nort *(Paso del Norte i det nordlige Mexiko)* ved Rio Grande og der blive stationeret.

Jeg forlod mit Hjem alene den 6. Marts 1849, vel udrustet med Pistoler og Geværer, Fødemidler og Klæder, saa meget mine Heste kunde bære. Jeg rejste alene i nogle Dage, da jeg faldt i Compagni med nogle fra Nye York, vi rejste sammen til St. Antonio. Da vi kom der, var næsten Halvdelen af Indbyggerne døde af Kolera Morbus og døde daglig flere. Tropperne havde rejst 200 engelske Mile paa Rejsen, det var ikke alt, der kom en Meksikaner til Byen og bragte den Efterretning, at Indianerne havde dræbt 6 af hans Landsmænd og at han var den eneste, som undslap; det skete 100 Mile derfra paa min Vej. Mit Rejseselskab besluttede da at gaa tilbages igen, jeg var nu alene. Hvad skulde jeg gøre: at vente i Byen og faa Kolera var værre end at vove Rejsen igennem Indianerne! I Førstningen rejste jeg om Dagen; da jeg kom omtrent til Morderstedet, gik jeg dybt ind i Skoven om Dagen, og naar Natten begyndte, sadlet jeg og rejste. I en af mine Nattevandringer, jeg pludselig kom til et Sted, hvor det lugtet uhyre styg. Ved Maaneskin jeg saa smaa Bunker af Gnister. Hvad tænker De, dette var, det var Morderstedet. De kan tænke hvad jeg følte. Det er nok . . jeg rejste videre.

Jeg kom til Tropperne, til mange Emigranter gaaende til Calefornien; vi rejste og rejste, men uhyre besværlig at komme over Klippebjærgene. Vi kom til Paso del Nort efter 100 Dages Rejse. Vi der udgjorde et Compagni, 400 Mand, og valgte Oberst Hæecs for vores Leder og for vores Captain, hvis Indianerne overfaldt os. Denne Hæecs var orderet til at slutte Fred med Indianerne. Til at opnaa dette Øjemed, han sende en Mand, der var opdragen imellem dem til at gaa til deres Lejr ude i Bjærgene, som han ikke vilde sige, hvor var, og faa dem til at gaa til at komme op til os som Venner. Han bestemte et Sted, hvor vi skulde mødes med dem. Da vi kom, der var intet der at se; næste Dags Morgen hørte vi en Skyden og Skrigen inde imellem Bjærgene, vi vidste af intet, vi tænkte, de var kommen til Kamp. Dog omtrent Kl. 10 der kom frem en stor Armee, men det var Meksikanere, der just var kommet fra Slaget med Indianerne. De hejste deres Flag og fortalte deres Historie, de havde adskillige Krigsfanger, de havde smaa Børn hængende i en Kurv ved Saddelknappen, en ny Maade at transportere Børn paa, de havde skaaret Hovedskallen tillige med det lange sorte Haar af Indianerne og sat det paa Enden af deres Landser. De havde en lang Strik' af Ører hængende til deres Kanon. Indianerne havde flygtet, og vi fortsatte vores Rejse.

Vi ankom til en meksikansk Post kaldet Tu Sooen (?)

Her begynder Jobsposterne. Her vi var; de fleste havde Vogne, nogle trukket af Muldyr, andre af Okser, adskillige af Heste, alle begyndte at føle Rejsens Besværlighed og blive lidt magre. Men nu fortalte disse Folk os, at vi havde 75 Mil uden Græs og Vand. Vel, vi rejste, men ikke mere i Compagni, men hvem bedst kunde. Jeg kom godt igennem, min Kammerat havde en Hest, der døde; vi kom til en Flod, kaldet Le Gila. Der var Vand, men lidet Græs, her kom vi ind til en anden Vej, kommende fra Misouri, kaldet det Sout Pas (*the south pass*), hvor der havde 1000der af Vogne kommen. Vi rejste til en Indian By, kaldet Da Pimos, en stor Del af dem var næsten nøgne og Perleringe i deres Næse og Ører; en anden Dags Rejse kom vi til en anden Indian By, kaldet Coko Marikopas *(?)*, intet Græs. Heste, Okser, Muldyr ligger døde paa begge Sider af Vejen. Menneske-Begravelser, Vogne er brændt og forladt, Klæder ligeledes. 2 Dages Rejse mere, intet Græs, her maatte jeg kaste alle mine Klæder, mine Heste næsten døde, næsten ikke noget at spise, 2 Blankkets til at svøbe mig selv ind i; det er alt 3 Dages Rejse, og vi kom til Floden Colrado (*Colorado*), intet Græs! Mine Heste haver ædt Løv, her var Bønner, kaldet Muskatbønner og vokser paa Træer, jeg plukkede dem, og mig og mine Heste spiste tilsammen. Jeg har købt Brød mange Dage for 2 Rbd. ℔, jeg kan ikke faa det nu. Jeg spiste Føden lig Indianerne. Jeg og to andre dræbte en Panther, vi spiste hans Kyd, jeg syntes, jeg kunde spise alt, hvad jeg saa, mine Heste, det eneste, jeg stolte paa, var næsten døde.

I den Tilstand var jeg, da jeg stod paa den østlige Flodbred af Colrado paa det Sted, hvor Le Gila har sit Udløb i den (se paa Kortet). Ikke at tale om, hvor besværlig det var at komme over denne store Flod, men paa den vestlige Side saa vi, hvad egentlig er kaldet den store, øde Sandørken, jeg tænker næst til den i Arabien. Den var 90 engelske Mil, hvor jeg kom over — ved at vide dette jeg var i daarlig Humør, dog jeg var heldig at faa købt noget Hestekød af Indianerne, tillige en udmærket Hest. Jeg rejste; men at skildre al den Elendighed, det kan jeg ikke, og jeg, Jens Storm Schmidt, vilde aldrig have levet den Dag til at skrive dette Brev til mine Forældre, Sødskende og Venner og lade dem vide, hvor jeg var blevet af, havde ej dette højhjertede, ædelmodige, forsørgende Gouvernement sendt ud paa Midten af Ørkenen en stor Del af Levnedsmidler og delte det ud frit imellem disse mange ankomne hungrige Mennesker, og de ikke alene stillet vores Hunger men gav os nok til at gaa til St. Diego, en Søstad ved Pacific-Oceanet. De kendte formodentlig bedre Landet, end vi, havde en Anelse, hvor det vilde gaa os, og træffet de fornødne Forberedelser at afhjælpe vores Nød.

Jeg rejste da, til jeg kom til Bjærgkæden Sirre Nevado *(Sierra Nevada)*, hvis Top (*er*) belagt med evig Sne og Is; jeg var der den 20. Januar 1850. Da jeg kom over paa Vestsiden af dem, da var det, som jeg kom ned i Paradis. Paa Østsiden af denne uhyre Bjærgkæde er i mange Mile ikke en Plante, ikke et Træ; Sand, Sand, evindelig Sand, det er alt. Da jeg kom ned paa Vestsiden, alt dog saa tidlig paa Aaret, der var Græs, Kløver, vild Havre i frodig Vækst det samme som i Dannemark at gaa til at sove i Januar og vaagne op i Juli Maaned. —

Nu da vi var her i dette skønne Land, var alting forglemt; vi kunde faa Levnedsmidler; skønt til høje Priser, vi kunde faa dem. Vores Heste hvilte lidet og saa bedre ud, vi kunde rejse dobbelt saa langt daglig, skønt Landet er bjærgfuldt, næsten saa langt, som jeg har rejst i en af mine sidste Dages Rejser.

Meksikanerne stjal min indianske Hest. Naar jeg undtager dette og andre Ting, ankom jeg meget lykkelig og ved god Helbred her til Sakramento-Byen efter et Aars besværlig Rejse. Halvt af den Tid og lidet over havde jeg Telt at sove under, Resten af Tiden under aaben Himmel, tagende Regn og Kulde, som det kom, og dog Gud ske Lov frisk og sund.

Kommende til Sakramento-Byen mit første Spørgsmaal var, hvor langt jeg havde til Guldminerne, de sagde 30 Mil. Jeg spadserede omkring i Mudder til midt op paa Benene for at bese denne et Aar gamle By, efter at Vandet just havde forladt den og gaaet til sit gamle Løb i Floden. Den ligger nemlig ved Floden af samme Navn, omtrent 60 til 70 Mile fra St. Frandsisko, den har nu over 4000 Indbyggere. Floden rejste sig over sine Bredder, næsten satte hele Byen under Vand. Naar jeg taler om Indbyggere, mener jeg mandlige, da jeg ikke tror, der er 100 Damer i hele Byen, og saa er det over hele Landet: ingen Fruentimmer undtagen nogle gule Meksikanere og røde Indianere.

Jeg købte mig da de nødvendige Levnedsmidler, forfærdigede mig en Guldmaskine, som næsten er lig en Vugge, pakket mine Heste og rejste. Da jeg kom der, saa jeg en Del Mennesker, vrikkende deres Maskiner, jeg saa paa dem lidet. Stedet her er stygt, store og smaa Sten kastes af Vejen, under dem er noget rødt Jord, dette tager man i en Spand, bærer det til Maskinen, som maa staa nær ved Vandet. Vel! Jeg slog op mit Telt, for at begynde paa den ny Haandtering, Guldgraver. Ha, ha, ha — hvem havde troet, jeg skulde blive Guldgraver! Jeg proberte den første Dag; jeg kunde ikke finde noget. Den næste, jeg fik lidt, den næste lidet, men dog ikke meget den første Uge. Den næste Uge arbejdede jeg 4½ Dag, iøvrigt Regn, og tjente 240 Rbd., godt for en ny Begynder. Jeg fik mere Lyst til at arbejde paa disse store Sten, og jeg tvivler ikke om, naar Floden bliver lavere, at jeg kan tjene fra 30 til 40 Rbd. daglig.

Her er vi da nu imellem hverandre, Mennesker fra alle Kanter af Verden, om det saa er fra China, saa er de her. Mennesker af alle Profisjonere og Haandteringer, Generaler, Oberster, Præster, mange af dem, de har lagt Bogen paa Hylden, formodentlig tænkende, Folk havde ikke Tid til at høre paa dem, Købmænd, Kaptajner *(ɔ: Koffardikaptajner, Skippere),* kort sagt alle Slags. Her er Frihed og Lighed, hvis det er i Verden at finde.

At fortælle Dem den Maade, jeg lever paa, bringer mig næsten i Forlegenhed. Dog jeg lever i et Telt; mig og en Dampbaadskaptajn levede tilsammen for en Uge, men efter den Tid købte han sig ind Varer og er nu Købmand her paa Stedet, saa jeg er nu igen alene, jeg syr og vasker for mig selv, da det koster mere at faa en Skjorte vasket end at købe en ny en for. Det koster mere at faa et Par Bukser syet, naar man har Tøjet, end at købe dem færdigsyede. Daglønnen her er for simpelt Arbejde 10 Rbd. daglig og Kosten. Spise paa Spisestederne koster 120 Rbd. maanedlig, og dog ser man aldrig Smør paa Bordet, jeg har ikke faaet Smør i et Aar, ej heller Mælk. Det klare Vand er min Drik. Dog jeg er fornøjet, som jeg lever nu; hvis jeg ønskede det bedre, kunde jeg faa det, jeg er min egen Herre, er en fri Mand, haaber at blive en uafhængig Mand, det er nok for mig.

J. St. Schmidt."

Efter at Jens Storm har fuldendt sit Brev, men endnu inden det er naaet at komme af Sted, hænder der ham noget for Tilstandene betegnende, som han da ogsaa finder Anledning til at skrive om paa et særskilt Stykke Papir, der vedlægges Brevet.

Efterskriften lyder:

„Siden den Dag, jeg skrev, har jeg haft en Bataille; jeg vil for Morskab fortælle den. Dagen efter, jeg skrev, begyndte jeg som sædvanlig at grave efter Guldet, da kom en Amerikaner og saa paa mig, spurgte mig, hvor meget jeg fik og saa det. Han begyndte at grave et Hul, 12 Fod fra mit, som er Reglen, gik i modsat Retning, men fik ikke noget. Han kommer til mig og saa, hvad jeg fik, han gik tilbage og arbejdede op til mig. Jeg gik over til ham og sagde til ham, at han maatte ikke gøre det. Han sagde, han vilde grave, hvor han ønskede, uden at spørge mig, da jeg ikke havde nogen Ret til at grave (der er nemlig en Lov som siger, at kuns amerikanske Borgere skal have Ret til at grave). Dette ingen Ret besluttede jeg at vise ham, og han mig, at jeg ingen havde. Vi løb tilsammen. Efter et Øjeblik havde jeg ham under mig. Da i næste Øjeblik raabte han for Hjælp, mange kom og adskilte os. De ældste Mænd paa Stedet kom tilsammen, saa, hvad var Aarsagen, dømte, at han havde fortjent det. Dog med det han var ikke fornøjet, sagde, jeg havde slaget først, gik over paa den anden Side af Floden, hvor han boede, hentede 3 Øvrighedspersoner, hvilke kom for at tage mig for Retten, som for det meste blev holdt midt paa Marken eller i et Telt og som altid ender med, at man betaler Sjeriffen godt for hans Ulejlighed, det er alt; det hele er ikke værdt en Skilling. I den Tid, jeg kendte næsten ikke en Mand uden min gamle Kaptajn, der svor, han vilde skyde dem, saa mange de var, før de rørte mig. Men jeg fandt mange flere Venner, hver eneste Mand kom op og sagde, de kunde ikke faa mig, med mindre de havde saa stort et Kompagni, at de kunde prygle dem alle og tage mig med Magt. De saa, der var ikke noget at gøre og forlod mig. De vilde maaske have dømt mig til at betale dem for deres Ulejlighed, ialt 200 Rbd., men jeg slap ud af det med intet, og han maatte selv betale dem. I Dag har min Nabo to skarpladte Pistoler liggende ved Siden af ham, jeg har to, men begge mine har 12 — tolv — skarpe Skud. Min Rejsekammerat er Prokurator, han gør mine Papirer i Stand. I Maj Maaned (ɔ: *i Maj Maaned 1851*) har jeg været i Amerika i 5 Aar, og jeg er da amerikansk Borger. Tro ikke, jeg er en Slagsbroder, men saadan er

Loven her ikke stærk nok til at hjælpe en Mand til sin Ret. Og dersom man er en Kujon og ej selv kan forsvare den, haver man ingen. Jeg var buden 300 — trehundred — Rbd. for en af mine Heste. De begynder at blive fede og dog de tjener mig mange Dage 6 Rbd. hver.“

Med al Naiveteten er der en stærk Beslutsomhed at spore i dette Brev; Guldgraverfærden er ikke gaaet uden Virkning hen over Jens Storms Hoved. Og den næste Skrivelse — af 18. August 1850 — viser samme Præg: Den er skrevet fra „American River, Rocky Bar, California“. Jens har da „ikke hørt og ikke set en Linje fra Dem i over 2 Aar“ — han burde have skrevet: i *næsten* 2 Aar, eftersom han selv i et senere Brev anfører, at han modtog Forældrenes Brev af 30. August 1848 i Texas inden Afmarchen til Kalifornien.

„Hvad vilde jeg ikke give for et Brev, et lidet, kort Brev!“ udraaber han, „jeg vilde da med Vished vide, at De vidste, hvor jeg er.“

Naar han nu skriver igen, er „alt hvad jeg nu ønsker at sige for mig selv, at jeg frem for alt, Gud ske Lov og Tak, er frisk og rask og har været hele Tiden, siden jeg kom her. Jeg har ikke været saa lykkelig i Guldgravningen, som jeg var i Førstningen, og dog har jeg i den Tid, jeg har været her, taget ud af Jordens Skød værdt 1800 Rbd. Dog dette er ikke saa meget her, som De tænker, Klæder, Sko og Levnetsmidler er uhyre dyre, jeg har givet 6 Rbd. for et Par Sko, som ikke varede længere end en Uge, en Frokost er 2 Rbd., en Middagsmad 2 Rd., Aftensmad 2 Rd., man kan faa Spise for 1 Unse

Guld, eller hvad det er værdt, for 32 Rbd., om Ugen."

Lige saa lidt som i København eller i Norge er Jens Storm i Kalifornien nogen Ven af høje Priser eller upaalideligt Selskab. Han slaar sig sammen med en enkelt Kammerat, „en Skotsmand hans Navn er Will. Blakkie, vi køber vore Mel, Flæsk og Kød og hvad vi behøver og koger for os selv; vi vasker for os selv; alt, hvad vi behøver, vi gør det, os selv."

I de sidste 6 Uger har Jens Storm arbejdet paa en Dæmning — eller en „Dam", som han skriver, „on de Amerikan River. Jeg var den første, som blev opmærksom paa Stedet, jeg samlede et Kompagni af 20 Mand, de valgte mig til Formand, og vi begyndte. Floden er 20 Fod dyb, 400 Fod bred, vi byggede Dammen af store Stene, hvilke vi væltede ned fra Siderne af Floden. Den er nu færdig, men ikke tæt, saa vi endnu ikke véd med Vished vores Lykke; min Kammerat fandt igaar tæt ved Vandet adskillige Guldkorn omtrentlig som smaa Hagel, saa at vi har god Haab. Enhver Mand, som ønsker at sælge sin Part, kan faa mellem 6 til 700 Rbd. for den; jeg har 2 Parter, min egen og en, jeg købte ved Begyndelsen af Arbejdet, og for hvilken jeg gav 200 Rbd.; jeg akkorderte med en Mand, som skulde fuldfærdige Arbejdet paa hans egen Kost, for hvilket Arbejde han skulde have $^3/_4$ Part, hvilket jeg syntes bedre om end at leje en Mand og give ham 16 Rbd. daglig, hvilket er den almindelige Løn. Kære Forældre og Sødskende, De vil og andre, som ser dette Brev, tænke, det maa være et herligt Land, hvor Guldet er overflødigt. Vel, her er meget Guld her i

Calefornien, men finde Stederne er Sagen. Her er tusinder af Mennesker vandrende op af en Flod og ned af en anden, hvilke rejste fra Kone og Børn og et godt Hjem med alle de Penge, de kunde spare, og her er de nu mismodig, disappointet og forladt foruden Penge til at gaa tilbages til deres Hjem. Tusinder af Mennesker er kommen fra alle Verdens Kanter; hvilken en Tilstand vil her blive til næste Vinter! Røver og Morderscener begynder allerede at tiltage. Det er næsten et Ordsprog, dette her, som siger: Jeg kom her til Californeen for Guld, og Guld jeg vil have; hvis jeg er ikke lykkelig at erholde lovligt, vel, jeg maa have det. — I Forgaars var der en Fægtning og Dræben nede i Byen Sakramento. Magistraten, hele Øvrigheden og Byens Indvaanere udgjorde et Parti, det modsatte Parti var nogle kaldet Skvatters, de levede i Telter paa Byens Grund, de betalte ingen Leje, og af den Aarsag søgte bedre Køb end andre, der betalte en høj Leje. Magistraten (*der*) efter orderet dem derfra, hvilken de ikke vilde men vilde fægte til det sidste, han havde i et Øjeblik et lille Kompagni. Det andet Parti blev større og større, alle armeret med Geværer og Pistoler. Magistraten orderet dem til at lægge ned deres Geværer, men i Stedet for dette en af dem fyret sit Gevær, og Magistraten faldt af hans Hest til Jorden, adskillig faldt paa begge Sider. Magistraten er ikke død endnu; der er Haab, han vil leve. Jeg tænker, der var dræbt omtrent 12 Mand og adskillige wundet; det vil blive Tilstanden her næste Vinter. Og Ordet vil blive, dit Guld eller dit Liv! — Saaledes er Tilstanden her og den Mand, der forlader et godt

Hjem og gode Venner, vil ikke finde hvad han søger i Calefornien; her vi er kastet imellem hverandre fra alle Verdens Kanter, enhver for ham selv. Hvis man blev syg, en Doktor tager 32 Rbd. for at komme og se den syge og tager Betaling for Medicinen tillige. Sagen er, naar en Mand bliver syg, saa han i Almindelighed dør af Mangel paa tilbørlig Pleje."

Jens Storm er forberedt paa, som han udtrykker sig: „Alle disse Ulykker, muligen nogle af dem, vil hænde mig selv. Dog jeg vil haabe til det bedste, jeg vil overlade dette til den samme Gud, der hjalp mig ud af mangfoldige lignende, jeg vil kæmpe imod Savn, Besværligheder og Farer."

Idet han omhyggeligt beder hilse Slægt og Venner, tilføjer den nu en og trediveaarige Mand: „Sig dem, ifald de faar mig at se mere, de vil ikke se en ung, nymodens Kavaleer, nej langt fra, de vil se en Mand, der har været ude i stærk Solskin, der næsten brændte hans Ansigt gloende rød og derfra kastet ud i Regn, Storm og Uvejr, hvilke gjorde enhver Linje haard som Staal."

Og i sin Fremtids Perspektiv regner han allerede nu med Danmark: „Jeg vil, hvis det er muligt, erhverve mig just det nødvendige til at blive en uafhængig Mand; naar jeg har gjort dette, jeg vil komme tilbage til Dannemark og se mine Forældre, Sødskende og Venner. Hurra, ja 3 Gange Hurra for Haabet! Hvis ikke det var for dette, det var ikke Ulejligheden værd at leve." —

— Først 3½ — halvfjerde Aar — efter skriver Jens Storm igen, fra State Bar, American River og siger udtrykkeligt i Brevet — af 10. Januar 1854 — at han, siden han i Texas modtog Brevet fra Hjemmet af August 1848 fra Kalifornien „har sendt to Breve hjem (*altsaa netop de to bevarede*) hvilke jeg formoder, De ikke har modtaget, da jeg ikke har erholdt noget Svar.“

Efter denne Pavse paa næsten 6 Aar i Efterretningerne fra Hjemmet og hans egen Tavshed i de halvfjerde Aar, vil Jens Storm dog gøre et Forsøg igen paa at erfare noget hjemme fra og lade dem derhjemme sin Skæbne vide. Han resumerer nu under 10. Januar 1854 kort sine Hændelser lige fra „jeg arriveret her i Calefornia December 1849 efter 1 Aars Rejse. Det første, jeg foretog mig her, var at digge for Guld, hvilket De kan tænke, jeg havde ikke meget af efter en saa møjsommelig Rejse. Jeg var bedraget af over 1000 Rbd. i Texas, førend jeg rejste, og ved Ankomsten hertil jeg havde ikke en Skilling, ingen Klæder, intet, jeg var nøgen, men ikke fortvivlet. Nej, det bliver jeg aldrig. Det første Aar jeg digget for Guld, jeg lagde op omtrent 1000 Rbd. Det næste jeg begyndte en liden Handel i Compagni med en Scotsmand. Jeg bygget mig et lidet Hus, købte 2 gamle Hester og en Vogn, rejste til Sacramento og købte forskellige Slags Provisions og solgte dem hjemme. Efter 1½ Aar min Compagnon rejste tilbages til sit Hjem, og jeg var igen alene. Straks efter jeg bygget mig en Savmølle paa Flodbredden af Amerikafloden, ½ dansk Mil fra Nort en Sydfork, hvilke udgør de American River (*North og South Fork, som udspringer paa Sierra Nevada og tilsammen danner American River*). Jeg har 14 Fod Vandfald og kan indtage hele Floden, hvis jeg havde det nødig. Et Aar derefter Vandet rejste saa høj i Floden, at den tog hele Møllen, efter at jeg havde nogle Dage iforvejen været budet 5000 Rbd. for den. Men i Stedet for denne, der kom en uhyre Mængde Tømmer, hvilke jeg solgte for 3000 Rbd. Jeg da byggede min Mølle op, bedre og stærkere, og jeg er glad at sige, den har udstaaet en lignende Overflod. Jeg har tænkt paa at bygge mig en liden Kornmølle i Foraaret, hvilket jeg tænker vil betale sig vel. Forrige Sommer, omtrent en Fjerdingvej herfra, der var nogle Mænd, der discovered i Bunden af Floden Rig diggins (?) omtrent 1 Mark til en Spadefuld, ja der var nogle, hvori der var 100 Rbd., der var 12 Mand. Jeg købte en Mands Part for the Sum of 3000 Rbd. Vi tog op omtrent 75000 Rbd., men vores Udgifter var uhyre, the beløb sig omtrent til 36000 Rd. Næste Sommer vi vil begynde igen, and jeg haaber, i hvilke vi vil tage op mere endnu . Jeg købte forrige Efteraar paa samme Plads et Spisehus med Tilbehør, hvor Arbejderne spiser. Jeg har ligeledes, her hvor jeg lever, en liden Handel. De vil altsaa heraf se, at jeg har meget at overkomme. Lønnen her er meget høj. En Mand til at save hans Løn er 200 Rbd. maanedlig . . ."

Nu er det Jens Storms inderlige Haab, at i hvert Fald dette Brev kan naa rigtigt frem, og han maa faa et igen med Efterretninger om hele Familjen. Med Rette skriver han: „Jeg véd, jeg har mange Brødre, hvor mange kan jeg ikke sige." Men „I Fald der er en eller to af dem, der har Lyst til at rejse til California, de vil finde mig her, and, først her, jeg vil sørge for Resten. Jeg lover dem intet, for jeg vil ikke overtale dem, af Aarsagen, jeg vil ikke være ansvarlig for Følgerne af Rejsen. Men i Fald deres Hjerte sidder paa det rette Sted, eller at de haver ingen Kærester, jeg tænker, det er ikke saa farligt, a. p. b. (*a. p. p. = apropos*) Kærester, ifald de haver, tag dem med, for her er ikke mange, og de ellers uden Tvivl vil blive Pebersvende. — Kære Fader and Moder, jeg véd, De har ikke forglemt mig; til Bevis derpaa send mig Brev saa snart som muligt . . .“

— Efter endnu flere Aars Tavshed naar der ham som, ved Patent af 11. April 1856 er bleven amerikansk Borger, omsider hele to Breve hjemme fra, først et (ikke bevaret) fra hans Søster Nicolines Mand, Jensen, med Efterretning om, at baade hans Fader og Søsteren Mariane er døde, dernæst et fra Moderen — ved Skolelæreren — der unægtelig ogsaa rummer væsentlige Meddelelser.

Moderen skriver fra Gjedved Mølle d. 22. Marts 1857:

„Kære Søn! Med den inderligste Glæde har jeg da atter modtaget Brev fra Dig. Det er nu omtrent 3 Aar siden, jeg modtog det sidste. Men det er beklageligt, at Du i hele 8 Aar ikke har modtaget Brev fra mig, endskønt jeg ofte har skrevet Dig til efter den Adresse, Du har opgivet. Siden Du kom til Californien, har jeg foruden dit Brev af 2. Febr. d. A. kun modtaget 2 (*skal være 3, nemlig de bevarede*) Breve fra Dig, med meget lange Mellemrum. Det er mig imidlertid kært, at Du har modtaget Jensens Brev, hvoraf Du har erfaret din gode Faders og

Søster Marianes Dødsfald. Din Onkel Carl Roedsted og din Tante Cecilie ere ogsaa døde. Hvad dit Barndomshjem angaar, da er her sket store Forandringer. Jeg bestyrede selv Møllen indtil 4. November f. A., men jeg blev ked af al den Byrde og Besværlighed, og jeg har derfor overdraget Møllen med fuld Besætning til din Broder Peter for 35000 Rdl., men han havde jo ikke noget at betale med, og hele Købesummen efter en liden aarlig Afbetaling skal blive indestaaende i Møllen i 6 Aar. Jeg har købt en yndig lille Lyststed i Gjedved af Skolelærer Petersen (*altsaa ham, der fører Pennen*) for 4800 Rd., dette var opført til Kapellanbolig, og der har jeg nu taget Bopæl, og der venter jeg at henleve mine Dage i Fred. Vi ere allesammen raske og har det godt. Peter er endnu ugift, og din Søster Offerine bestyrer hans Hus; men hun er nu bleven forlovet med en Forvalter Høffner, et smukt og dygtigt Menneske, og agter til Efteraaret at holde Bryllup. Din Broder Løjtnanten i Randers, har det ogsaa godt og er endnu ugift. Carl er Handelsbetjent i Horsens, og Waldemar i Handelslære. Harald er endnu ukonfirmeret og gaar i Skole i Horsens; men din Broder Wilhelm ser sig ogsaa om i Verden. Han er Sømand og har taget Styrmandseksamen og har nu i et helt Aar faret med det danske Orlogsskib Najaden paa et Togt til Vestindien og Sydamerikas Kyster. Gid dette Skib ogsaa vilde anløbe Californien, da kunde din Broder besøge dig . . .“

Efter denne korte Udsigt over den virksomme Familjes Skæbner, gaar Skolelæreren i Moderens Navn ind paa Indholdet af det (*ikke bevarede*) Brev fra Jens Storm, hvorpaa Moderen direkte svarer. Det har øjensynlig, foruden at omtale hans Formuesforhold, meddelt, at hans „Helbred i det sidste Aar har været svagt“ og at han tænker paa at tage hjem igen til Danmark.

Sønnens Svagelighed „bedrøver os meget, ti vi har alle levet i det glade Haab at se Dig igen. — Dog, Gud kan vel nok hjælpe, saa Du faar Dit Helbred tilbage, og da vil vel den Dag oprinde, da Du efter saa mange udstandne Genvordigheder atter med Glæde vil samles med dem, der elsker Dig her i Hjemmet. Det er nu mit faste Haab at se Dig senest i Sommeren 1858, og det skulde meget glæde mig, om Du vilde bosætte Dig her for bestandig.“

„Det er ellers mærkeligt,“ fortsætter Skolelæreren i Moderens Navn, „at dit Brev er skrevet samme Dag, som din Søsters Forlovelsesgilde var i Gjedved Mølle. Der blev din Skaal drukket saaledes: „Medens Natten har lejret sig her omkring os, lever og virker i det fjerne Vesten, hvor Dagen endnu skinner i sit fulde Lys, ældste Søn her af Huset, Jens Storm Schmidt. Han tænker maaske i dette Øjeblik paa sit kære Barndomshjem. Vi vil paa Tankens Vinger sende ham en Hilsen imøde og fortælle ham om denne Aftens muntre Fest. Han vil da tømme et Glas paa sin kære Søsters Velgaaende. Vi ville i Tankerne klinke med ham, idet vi ønske, at han, rigelig lønnet for sin store gennemgangne Kamp og Møje, snart maatte vende tilbage fra hine fjerne Kyster, for her i sit Fædreland, i sin kære Familiekreds at leve tilfreds og lykkelig.“ — Du har da ogsaa mindet os, som vi mindedes Dig. — Og saa,

kære Søn, vær kærligst hilset fra din Moder, alle dine Søskende, Slægtninge og Venner! Lev vel og lykkelig, til vi ses her i dit Hjem; men skulde, som Gud forbyde, din Svaghed hindre Dig i at se dit Barndomshjem mere, er det dog mit Haab, at vi engang glædeligen skulle mødes paa hine Kyster til det Land, hvorhen din Fader, Søster og saa mange Kære ere bortgangne. Din hengivne Moder
Marie Schmidt.“

Carl, Handelsbetjenten i Horsens, har egenhændigt tilføjet et Par i al deres Fordringsløshed, betegnende Linjer til den berejste, fremmede Broder: „Du maa endelig komme hjem endnu i denne Sommer, da Du vel nok kan faa (*dine*) Ting opgjort. Du kender vist ikke mig. Din Broder *C. A. Schmidt.*“

Baade dette Brev og et senere — ikke bevaret af 12. Juni 1857 — har Jens Storm i „Granite Mills“ „til min usigelige Glæde modtaget gennem sin „Partner“. Han svarer pr. 17. November 1857. Og dette Jens Storms sidste Brev fra Amerika bør gengives med den originale Inddeling, Tegnsætning og Retskrivning, ikke mindst fordi Stilens Anglisering, som allerede tidligere Breve — om end i mindre Grad — var præget af, derigennem fremstilles paa det mest anskuelige.

Kjære Moder og Sødskende.

Deres Breve af 22 Marts og 12 of Juni d. A. haver jeg til min usigelige Glæde modtaget og seer der af at du min Gode kjære Moder endnu Lever and er frisk og rask iforgaars min Partner bragte mig 2 Breve fra Dig and to fra min Broder Carl Adolfh Schmidt.

„O kjære Moder. mine Følelser den gang jeg saae dem aabnede et af dem og saae Kjære Søn. — dem kan jeg ikke beskrive. allene den der har været bordtfjærnet fra Forældre Sødskende og Venner allene den der har ikke haft et Ord fra sin kjære Moder for 8te Lange Aars. næsten tænkkende at De alle havde forglæm mig. Den allene siger jeg kan tænkke sig mine Følelser. (med undtagelse af Dig kjæreste Moder. Jeg ved Du kan aldrig forglæmme mig.) Jeg omfavnede min Partner. taarerne kom til mine Øine. jeg løb til midt Praivat Roam (*private room*) and der gjennemlæste bege Breve flere gange. Jeg seer der af at De nu Lever i Gjedved er fornøiet og tilfreds. Kjære Moder dette er mig meget kjærdt Tilfredshed er den største Rigdom. min Broder Peter har modtaget Møllen, jeg øndsker ham alt muligt held og Lykke. — Kjære Moder. med Efteraarets Komme mine Kræfte næsten kom tilbages. jeg er nu meget bedre og haabe igjen at blive frisk og Rask som sædwandlig. Jeg har nu solgt min Part af Møllen for 18000 Rbd. som vil blive mig udbetalt den 15te of December. min Partner skylder mig desforuden 5000 Rbd. dem vil jeg lade indestaa i Mølle for 12 P. C. Aarlig Interest. — Du seer deraf Kjære Moder at jeg er afgjøring mine Sager. jeg har solgt min Mølle for meget mindre end den var værdt. men min Partner er tillige min Ven og jeg vilde ikke sælge den til ham for den yderst Skilling han er et godt Menneske og saa er hans Kone. jeg øndsker dem alt muligt held og Lykke. — Jeg har paa mine bøger omttrendt 5000 Rbd. tilgode men det vil ikke blive muligt for mig at faae det udbetaldt til den tid jeg Reiser. end maaske aldrig. men derom bryder jeg mig ikke meget. Det er ikke alletider den rigeste Mand er den most Lykkelig. Det har jeg blevet overbevist om mange gange. jeg haver nok mine fornødenheder ere ikke mange. — Jeg vil blive Reise færdig den 5 of January and tage Steamsh. to New York perhaps deireckt to Europa from Panama. jeg er næsten bange for jeg kan ikke udstaa den haarde Kulde. da jeg har nu ikke seet noget Vindter saa mange Aaer Dog jeg wil blive hjemme i det seeneste in April Maaned. — and da wil jeg bestræbe mig for at blive til Dig kjære Moder en duttifuld (*dutyfull*) Søn.“

Jens udtrykker sin Glæde over, at „Offerine er bleven forlovet med et Dygtigt virksomt Menneske. en Mand. der vil elske agte og forsørge hende hvilket jeg tænkker hun fortjener. Jeg øndsker ham og hende ald muligt Held og Lykke. sig dem jeg vil snardt blive Hjemme og besøge Dem. Min kjære Jensen og Sødster Nicoline tel (*tell*) dem jeg vil snardt blive hjemme see dem og deres kjære Bøern. Jeg vil skrive til dem med det samme. Hilds min kjære Broder C. A. Schmidt han har skrevet mig to Lange Breve, for hvilke jeg takker ham mange gange. Jeg vil og saa skrive til ham.“ Han beder ogsaa hilse „min kjære Broder Peter“ med den karakteristiske Tilføjelse „tel (*tell*) ham at jeg er meget glad at han har modtaget Møllen saa at den har ikke overgaaet tll fremmede. han er jeg har ingen Tvivl en virksom Mand.“ Ogsaa alle de andre Sødskende faar deres Hilsener: „tel (*tell*) dem midt Hjærdte er stort nok til at elske dem alle ligemeget.“ Og, som i de gamle Breve, følger Hilsener til de endnu levende Onkler og Tanter „og alle mine Slægtninger og Venner tillige med min gode gamle Wen, Skoleler Petersen, som jeg seer har skrevet Dine Tankker, kjære Moder saa følenglig an smukt til din hendgivne Søn *Jens Storm Schmidt.*“

Brevet slutter med en Efterskrift, hvori meddeles, at Jens Storm sender sit Portræt: „Du vil maaskee næsten ikke kjende mig igjen. Mr. og Mrs. Stockton an Children sen deres best Respekt til You. — Madamme Stockton isæer tænkker Du maae være en meget god godhjærtet Kone og Moder hvilke jeg forsikrede hende Du var.“

Og som den hjemvendende, otte og tredive aarige, Danskers allersidste Ord fra Udlændigheden til hans gamle Moder følger de rørende Linjer: „Vi vil snardt sees igjen, til then Farwel. Undskyld min darlig skrivelse og stavelse jeg har næsten forglæmdt det Sprog min kjære Moder Lærdte mig at tale. Dog naaer jeg nu kommer hjem jeg haaber at see Dem frisk og Rask. De vil da Lære mig engang mere mit Modersmaael for aldrig mere at forglæmme dette.“

— Jens Storm *Smith* — som han efter Amerikatiden skrev sig — vendte hjem igen, dog først et godt Stykke ud paa Aaret 1858 efter at have ligget længe syg paa et Hospital i London.

Han arrangerer sig med Broderen Peter, der uden Udbetaling havde overtaget Møllen og afkøber nu

Moderen „my Childhood home“, som han skriver i et Brev af 2. December s. A. til „Scotsmanden“, hans gamle „Partner“, William Bleaky. „Jeg skal give 18000 Dollars“, fortæller han Vennen, „for en Vand- og en Vindmølle, en god Gaard med 6 Heste, 40 Køer og alt, hvad dertil hører, ude og inde. Jeg har desuden 3 Piger og en 14 Mand Folk. Nu har jeg fuldt op at gøre; mit Helbred er ogsaa blevet bedre. Min Søster fører Hus for mig.“

I 1860 giftede Jens Storm Smith sig saa med en Kusine, fik med hende 4 Døtre og 1 Søn og levede til sin Dødsdag, d. 29. Juni 1890, paa Gjedved Mølle, den sidste halve Snes Aar under tiltagende Svagelighed og i Kamp med økonomisk vanskelige Tider, om end han altid havde Balance i sine Regnskaber.

Jens Storm Smiths Gæstfrihed og gode Lune, Velvilje og Godgørenhed var lige saa bekendt som hans Opbrusenhed, der overfor obsternasige Karle endogsaa kunde bringe ham til at rive ned fra Væggen Fænghætterevolveren fra Fyrrerne, der hang over hans Skrivebord som et Minde om Guldgravertiden.

For den gamle Moder, der til sin Død i 1884 beboede Skolelærer Petersens fordums „yndige, lille Lyststed“ i Gjedved, nærede han bestandig en blind Hengivenhed. I hendes pillent renlige Stuer hang paa Væggen mellem mange forskelligartede Minder et „Mineralskab“ med Guld fra Jens Storms Amerikatid og Sølvertser fra de Miner, som bearbejdedes af Broderen Valdemar, der, ligesom Sømanden Vilhelm, fulgte den ældre Broders Eksempel og tog til Amerika, men blev derovre.

Jens Storm Smiths Familjefølelse blev usvækket til det sidste, og den døde ikke med ham.

Hans Søn, som efter Faderens Bortgang i nogen Tid bestyrede Møllen for sin Moder, rejste over til sin Onkel i Amerika uden at have hævdet Gjedved Mølles tidligere fremskudte Plads. Den var nu ret langt fra at kunne holde andre Møller „i Korporalskab“, som Jens Storm i sin Tid saa fortrøstningsfuldt skrev.

Men to ugifte Døtre, som var bleven siddende i det gamle Hjem, havde arvet den unge Jens Storms haardnakkede Vilje til at arbejde og bestemte Forsæt om, at Slægtens Besiddelse skulde ikke „komme paa fremmede Hænder“. Sammen med deres aldrende, men utrættelige Moder — som døde i Aaret 1908, 77 Aar gammel — lykkedes det dem gennem besværlige Aar sejgt at faa arbejdet Møllen op og bevare den for Slægten.

Jens Storms naive Ønske til Forældrene i Brevet fra Norge om, at Møllen maatte blive ved at „vidne om en Familje, som hedte Schmidt“ blev holdt i Ære af hans Døtre.

Dansk var Jens Storm Smith i sine Fortrin og sin Svaghed, og han var dansk fra en Tid, da Familjefølelse og Slægtfølelse endnu fuldt ud varetog deres store, sociale Gerning.

Dansk var hans Vandrelyst, og dansk var hans Virketrang, som ikke fandt de store Spor derude, men endte med at føre ham tilbage til Vandmøllen i Dalen og Vindmøllen paa Bakken og til den gamle Moder i hendes Landsbybolig.

TÆKKEMANDEN HANS RASMUSSEN FRA NORDSJÆLLAND OG HANS FAMILJE

AMERIKANSK ARBEJDERLIV OG FARMERGERNING FRA 1905 TIL 1910

En December Nat i Aaret 1904 brændte et Par større Ejendomme i en af København-Kystens Villabyer, og som mistænkt for at have paasat Ilden anholdt Politiet Dagen efter i Nabokommunen en arbejdsløs Tækkemand paa 37 Aar — man kan kalde ham Hans Rasmussen i Stil med hans virkelige Navn. Manden var gift og havde 4 Børn, men blev jevnlig og for lange Tider ad Gangen „sat udenfor“ af Konen, der særligt beklagede sig over hans Brændevinsdrikkeri, som ofte kunde tage Magten fra ham og faa ham til at vagabondere. Selv blev Konen ikke just berømmet for Orden og Renlighed i sin Husstand eller for Tilbageholdenhed og sat Væsen; Folk sagde om hende, at hun var rap og holdt af at more sig, og om ham, at han var godmodig og munter, men ret forfalden og karaktersvag. Hans Rasmussens Turen om havde endog bragt ham i Konflikt med Betleriloven, og hans mere stadige Søskende og Svogere, som passede deres smaa, landlige Næringsveje eller Bestillinger, kunde vel more sig over hans Lune og hævde hans gode Hjerte, men betragtede ham dog halvvejs som et

Skrog. Sit eneste sikre Tilhold havde Hans hos sin Moder, der sad Enke og levede af forskellig Haandgerning. Dér kunde han ogsaa ty hen, naar han led af Skinnebenssaar, som ofte plagede ham.

Denne ikke længere ganske unge Mand, der var kommen et betydeligt Stykke ned ad Bakke, og nu af Politiet sigtedes for at have paasat Ilden i Villabyen, sad 3 Maaneder paa Bekendelse, inden han løslodes af Mangel paa Bevis; men under Arrestationen — hvor det officielt siges om ham: „Flinkt Menneske, om han ikke drikker —“ vandt han Myndighedernes Sympati, og man anbefalede hans Andragende til et filantropisk Selskab, som da ogsaa bevilgede ham en Billet til Montreal i Kanada og nødtørftig Ekvipering til Rejsen.

Moderen har fortalt, hvor ubeslutsom Hans Rasmussen alligevel var og blev, lige til Afrejsens uigenkaldelig sidste Øjeblik. Saa optaget han end kunde være af Tanken om at komme over i et nyt Land, tage fat og vise, hvad han duede til, faldt han dog i næste Øjeblik sammen og paastod, at han kunde ikke skilles fra sin Moder eller undvære i hvert Fald en Gang imellem at se sin Kone og sine Børn. Ganske vist boede Konen nu som Arbejderske ved en nordsjællandsk Klædefabrik for sig selv med deres fælles Børn, hun forlangte endog bestemt at blive separeret fra ham og vilde ikke engang lukke ham ind til sig og Børnene, da han kom for at sige Farvel; men, mente Hans Rasmussen vagt, der kunde jo dog muligvis ske en Forandring.

Paa Trods af alle gode Løfter til Selskabet, som havde understøttet ham, og først og sidst til Moderen, var Hans paa et hængende Haar i sidste Øjeblik smuttet af Toget, fordi han, som han havde sagt det de hundrede Gange i Løbet af Dagen, ikke kunde rejse fra Moderen.

Men den gamle Kone saa ham dog blive staaende ved Kupévinduet — Korsørtoget forsvandt; han var paa Vej.

Denne Hans Rasmussens ensomme Vej i dens ydre og indre Forløb er man i Stand til at følge gennem den Samling af 38 Breve og 11 Brudstykker, som han har sendt hjem, de allerfleste til Moderen. Det maa bemærkes, at han aldrig har nydt anden Undervisning end Almueskolens i den nordsjællandske Bondeby, hvor han fødtes.

Hans Rasmussens allerførste Brev er fra Liverpool, overskrevet: „Kære elskede Moder, Kone, Børn og Søskende“, og lyder:

„Da vi er kommet til Liverpol og har været her i 10 Dage men skal rejse i Morgen, Tirsdag, den 28 tyvende *(Marts 1905)* med en vældig stor Kasse, jeg har ellers haft det godt paa hele Rejsen, men det har enkli (?) (*egentlig*) været noget farligt Svineri, for det vi har lagt saa længe her. Vi er indkvarteret her en 36 hundrede Russer, Polakker, Svenskere, Jøder og alle Nationer, men kun 12 Danske. I København er der Fattigdom, men saa skulde Du se, her kan man ikke gaa et Skridt for Tiggerne i alle Brancher, Koner med Lirekasse og med sine Børn, andre med en Harmonika med en Tone i og saa en Avekat. Naar vi køre med Toget her over, saa er det noget anderledens ennen *(end)* hjemme, her køre vi snart over

Bjærge, snart i Tunneller, men det bliver værre endnu. Forleden havde nogle af vos nær at mistet vor Tøj, men fik det igen for det er jo ikke andet *(end)* Tyve og Røver, at vi er sammen med; men det gaar vel nok. Appelsiner og al Frugt, det er billig her, 8 for 25 Øre.

Det er ikke meget, jeg kan fortælle om Liverpol, andet *(end at)* det er en Svineby. Gader og Stræder er fulde af Møg ligesom en Losseplads hjemme. Sikke noget Skrivertøj! Det er daarlig skrevet, men her findes ikke andet Skrivertøj.

Nu til Slut en venlig og kærlig Hilsing til Dig, kære Moder, Kone, Børn Søskende og Jer alle

Fra Hans Rasmussen
Liverpol Englan

Du skal ikke skrive, før jeg kommer derover, og jeg skriver først."

Men i dette korte Rejsebrevs Friskhed slaar en Efterskrift allerede den Akkord an, som bliver ved at klinge, forskellig moduleret og udviklet, i alle følgende Breve.

Efterskriften lyder: „Er min Kone vred endnu?"

Under Rejsen over til Kanada og umiddelbart efter Ankomsten dér udarbejder Hans Rasmussen, i større eller mindre Partier, en „Rejsebeskrivelse", som viser, hvorledes han har baade Øjnene og Humøret med sig hele Tiden.

Rejsen er gaaet fra København den 20. Marts over Korsør, Esbjerg og Grimsby til Liverpool, derfra d. 28. Marts med en af Allan-Linjens Baade til Halifax og videre pr. Bane til Montreal, hvor Hans Rasmussen er indtruffen d. 13. April.

Det hele har aabenbart været ham en stor Billedbog og et Stykke Driverliv, hvor Behagelighederne har været overvejende. Togene er gaaet „over baade Huse og igennem Bjærge og det i en Fart, saa Hjulene ikke har Tid til at rende rundt“. Fra Halifax til Montreal var Køreturen særlig interessant og „behagelig“: „Vognene er godt indrettede, der er Fjersæder at sidde paa, men vi maatte sidde op og sove. Der var Skov og store Indsøer, hele Vejen, Klipper, Bjerge, Sten, saa store som Huse, hvor Farmerne pløjer imellem, for de bor i Skovene. Herovre kører de, som de er tosset, baade med Jernbane og elektrisk Sporvogn, ingen Bomme for nogle Steder! Bliver Folk kørt over her, saa er det deres egen Skyld. Der er heller ingen Veje, man kan gaa ad fra By til By, det *(gaar)* altsammen langs med Jernbanen, hvor man ser Snesevis gaa; det gør ikke noget. Naar man ser Skovene her paa mange Steder, saa kan man se, at der har været store Skovbrande paa flere 1000 Tdr. Land. Her pløjer de heller ikke Grønsværen ned, her bliver den brændt af. Naar de pløjer, saa sidder de paa Ploven og 3 Heste for!“

Turen til Søs fra England til Kanada har taget 17, paa Omskiftelser rige Dage, som Hans skildrer meget anskueligt: „Vi gik fra Liverpol den 28. Marts; alt vel ombord. Det var et dejligt Vejr, Solen skinnede, og varmt var det, men det varede ikke længe, før at Søsygen begyndte. Vi brækkede os og var saa daarlig som en Loppe i Barselseng, for dem var der nok af. Men det var ikke det værste. Da vi havde sejlet i to Dage, saa var det galt med Maskinen, der laa vi saa stille en hel Nat for at reparere; det var fra den sidste *(Marts)* til den 1 April, saa, Kl. 9 om Morgenen, begyndte det at storme, saa det kunde blive til noget. Den varede saa i 24 Timer, saa at vi troede, at hele Kassen var gaaet midt over. Saa blev det blikstille og klart, saa at vi kunde gaa paa Dækket og se vos om. Der fik vi saa 4 Sejlere i Sigte og en Damper. Naar man ser saadan et Skib langt borte, saa er det, ligesom at det er en Raket, der blev smidt i Luften og saa forsvandt igen. For naar det er rigtig galt med Stormen, saa er Bølgerne lige saa høje som et 3 Etages Hus. — Tiden gaar ellers temmelig godt, vi spiller paa Harmonika, danser og spiller Kort og alle andre Narrestreger. Vi er 780 Emigranter om Bord foruden Besætningen, saa der er jo Sjov nok. Vi ligger 8 Mand i hver Svinesti, saa det er omtrent, lige som det var Sild i en Tønde. Den 2. April, Søndag, Solskin og Blæst, Kirkegang Kl. 12, bagefter Uddeling af Appelsiner, 275 danske Mil fra Land. I to Dage sejlede vi langs med Irlands Kyst og kunde se store Bjærge, men ikke et Hus, det er kun ufrugtbare Klipper. Fra 3. April, det begyndte at regne om Morgenen og blæse, saa vi ikke kunde være paa Dækket fra den 4. April. Om Morgenen 5. April blev det et forfærdeligt Vejr, vi fik Storm, saa at Himmel og Hav stod udi et. Det varede fra Kl. 9 til næste Dag Kl. 2 Middag, alle Redningsbaadene blev gjort klare, lige til at gaa til Søs; der kom en Bølge, som slog over Kommandobroen, gik lige tværs af Skibet og slog en af Baadene i Stykker; men Stemningen var ellers god blandt os. Hen paa Natten blev det nogenlunde ordentligt Vejr.

Om Morgenen var det saa stille, og Solen skinnede. Det var saa varmt, som det var midt om Sommeren, Søen var saa blank, som det var Gadekæret hjemme, vi sejlede i, men da Klokken var ½ 4, saa begynder det at blæse igen, for paa et Kvarter var det, som om Himlen var malet sort; Kl. 4 var det en Orkan, saa det var forfærdelig, Regnen styrter ned, som om alle Himlens Sluser var aabne, og mørkt, saa man ikke kan se en Haand for sig, det er mørkt, som om det var i en Grav, vi har endnu 200 Mil til Land, nu da jeg skriver; det er Kl. 9 Aften. Det blev ved at storme hele Natten, saa at vi ikke kunde sove, for snart stod vi paa Hovedet og snart paa Benene og snart en i Krukken, saa det sortnede for Øjnene! Naar Du er ombord i saadan et Skib, i saadan et Vejr, saa er det, ligesom Du ser Dybendalshuset imellem Bakkerne *(et Husmandshus, der ligger mellem Hjortekær og Lundtofte, dybt nede i et stærkt kuperet Terræn)*, og som det stormer saa forfærdelig, saa bliver det blikstille, saa skinner Solen, som der aldrig havde været noget i Vejen. Stormen varede i 24 Timer. Skibet ruller, saa det er ikke til at staa eller gaa; naar vi skal have Mad, saa rutscher det ene Tallerken ned efter det andet og gaar itu; vi andre triller omkring, som det var Bolte .... den 7. April om Morgenen mødte vi store Isbjærge, der var vist 4 i Tallet, de var lige saa store som Rundebakke *(en ualmindelig stor med Højskov bevokset Kæmpehøj ved Ørholm)*. Det er Taage, saa at man ikke kan se ret langt. Vi sejler Sønden om Nevfoulan; vi har lagt stille hele Dagen for Taagen, Søen er saa stille, som om det var hjemme i min søde, lille Kones Dragkisteskuffe, jeg laa i. Matroserne siger, at her er saa meget Drivis, saa han tør ikke gaa frem, han er bange for at blive klemt inde, saa at vi gaar til Bunds, allesammen. Dagen er gaaet med Dans og Kortspil, men nu blæser det op igen, saa at vi skal vel have vos en rigtig Gyngetur i Morgen. I Aften skal vi til Koncert i anden Klasse“.

Denne Koncert har nu ikke imponeret Hans synderligt. Han skriver, at „der var nogle drukne Engelskmænd, som sang og spillede paa Klaver, jeg kunde ikke forstaa et Muk“, og selv om den næste Koncert, Lørdag Aften, „med 20 forskellige Stykker“ bemærker han, at „det er jo ikke andet end Brok, altsammen“.

Nej, saa er det en anden Fest Søndag Aften, for da „haver vi haft Komedie. Vi kunde ikke faa det, vi kunde spise, der blev sendt Bud til Hovmesteren og han kom, det er 3. Gang, han har været dernede og set paa Maden. Der var en Finne, som trak Kniv mod Opvarteren, saa det trak op til Slagsmaal“.

Sørejsen trækker ham irriterende længe ud: „Det er ogsaa den værste Møgkaret, vi er kommet ud med, for lige som vi sejler, saa ligger vi stille“, og Maden er „noget sløj“, om end der er det mærkelige ved den, at „vi faar Syltetøj til hvert et Maaltid“. Den trykte Spiseseddel paa Frokost, Middag, The og Aftensmad vedlægges Brevet, men med den Paaskrift: „Her kan Du se Spisesedlen, kære Moder, naar bare det ikke var Løgn det meste af det, der staar“.

Omsider naar dog den usikkert og langsomt sejlende „Kreaturbaad“ Halifaxbugten, en Morgen Kl. 4. „Det var et nydeligt Syn at se paa, Solen skinnede paa Klipperne, og Sne laa der, saa det var et helt

Maleri. Byen ligger paa et stort Bjærg, Halifax, men vi kom ikke i Land før Kl. 9, saa blev vi smidt ind i nogle Kreaturfolde, hvor vi saa stod i et Par Timer, før vi kom til Doktoren. Det er 3 Gange, vi har været hos de Lømler; der var 22, som blev smidt paa Hospitalet, og nogle blev sendt tilbage igen. Byen er et Svinehul. Naar I ser Gaderne her, er det, ligesom det var en Lossepldas, man var kommet ind i; det er ikke andet end Træhuse. Naar man kommer ind i Byen og ser Gaderne, saa er det, ligesom det var en Bænkerække paa et Teater, saa*(dan)* gaar det op i Luften".

Slutningen paa Hans Rasmussens „Rejsebeskrivelse" har en noget alvorsfuld Karakter. „Arbejde", siger han, „er her ikke noget af, her gaar en 30 Danske og spaserer, saa den ser godt ud for mig".

Der gaar dog ikke ret mange Dage, inden Hans d. 17. April kan skrive hjem fra en Farm i Nærheden af Byen Lachine Locks, at han har faaet Arbejde, og han fortæller derom med Liv og Interesse:

„Nu har jeg faaet en Plads hos en Farmer og skal have 15 Dollars om Maaneden, men der er 54 Malkekøer, og jeg skal malke med om Morgenen, men den er jo morderlig gal til at begynde med. Jeg er saadan i mine Arme, saa jeg gerne kunde skrige, hver Gang at jeg skal begynde. Vi er 4 til at malke, jeg har kun malket 4 Gange endnu. Her er Arbejdstiden fra Kl. 4 Morgen til 6 Aften, men det er flinke Folk, jeg er kommen til. Her er 400 Hektarer Land, saa det er en Herregaard her over, hjemme 75 Tdr. Land. Vi er to Danske, den anden kan tale Engelsk, saa det gaar jo nok, det er ikke saa farlig at forstaa. Den anden

Dag, vi var der, saa sagde Manden, at han vilde give os 20 Dollars om Maaneden, hvis vi kunde malke 20 Køer om Dagen, Manden malker selv med. Det første, jeg bestilte, var at save Brænde, men ikke som hjemme, her bliver 2 Heste trukken op i en Trædemølle, og naar den bliver sat i Gang, saa gaar det, ligesom det er tosset, det er en Rundsav. Værelset, vi ligger i, er i Stuehuset med udmærket Sengetøj, Fjedermadrasser, Kosten faar vi hos Fodermesteren, vi lever ellers temlig godt. Det er jo paa Engelsk, vi spiser, saa det er jeg jo ikke vant til, men det gaar nok .... vi har ikke Søndag her, det har vi ikke nogen af, det gaar lige *(ens)* hver Dag".

For Resten mener Hans, at „naar man rejser til Amerika, skal man kunne alt, hvad der staar saavel for det kvindelige som det mandlige, for her er Kvinden saa doven, saa at hun gider ikke at lukke mere end det ene Øje op ad Gangen". Det har moret ham, at „vi har to danske Køer, der er kommet fra Frijs Frijsenborg i Jylland, her har Køerne ikke Horn, de bliver savet af", og han glemmer ikke at meddele, at „Farmen ligger lige ud til Atlanterhavet (ɔ: *St. Lawrence Floden),* saa det er en dejlig Udsigt". Forøvrigt „sner det i Dag, saa det er en hel Fornøjelse .... vi skal til at saa om to Uger. Om Sommeren er det saa varmt, saa at vi smelter og om Vinteren saa koldt, saa der fryser Istapper ved Næsetippen ... nu skal vi i Seng, og nu staar I op, vi er 6 Timer længere tilbage i Tiden end Jer ..."

Ganske i Forbigaaende, inde mellem en Forespørgsel til de Breve, han har skrevet, og nogle Meddelelser om Arbejdet, kommer Tankerne paa Forholdene hjemme: „I har vel ikke hørt noget til om den Ildebrand“, spørger han, „og om de har faaet fat paa den, der har gjort det, for saa maa I lade mig det vide“. Ellers sender han kun „kærlige Hilsner til dem alle og hils min kære Kone og Børn og Du selv være hilset, kære Moder ... skriv snart og hold Humøret oppe, for det gør jeg“.

I en Række af 4 Breve fra Maj og Juli Maaned begynder Hans at anstille Sammenligninger mellem de Arbejdsforhold, hvorunder han lever, og Tilstandene hjemme.

Moderen har ment, at hans Løn dog var høj, „men, kære Moder, det er ikke noget for det Arbejde, jeg maa gøre. Men det er jo Sproget — saa længe man ikke kan tale det, saa er det ikke saadan at faa gode Pladser. Ellers er Lønnen 20—25—28 Daalars om Maaneden for dem, der vil og kan og gider bestille noget, men der er desværre mange, der gaar, mange Danske, og driver i Montrial, men det er de jo vant til fra København. Men at fægte herovre, er en meget vanskelig Sag, for det første giver de ikke noget, for de tror ikke, at Folk kan blive fattige, og det andet er 6 Maaneder i Bøtten, og ligge og tælle den, er det ene Ben paa Fattiggaarden herovre og det andet paa Ladegaarden i København ... den Dansker, som der kom herud tillige med mig, blev jaget væk, fordi han ikke vilde bestille noget, men vi har faaet en Jyde i Stedet for, som har været herovre, som ogsaa kan tale Engelsk. For her skal arbejdes; det er fra Kl. $4^1/_2$ Morgen til $6^1/_2$ Aften, Frokost Kl. 8 Morgen, saa i Marken til Kl. 12, ud Kl. 1 til $5^1/_2$, saa hjem og have Vesperkost. Jeg er fæstet som Karl, men skal hjælpe til om Morgenen med at malke og om Søndagen to Gange. Vi er lige færdige nu som jeg begyndte at skrive ....“ I Juli Maaned stiger Arbejdstiden endog til Tiden fra 4 Morgen til 7$^1/_2$ Aften, da „jeg er lige passende til at gaa i Seng, for Kl. 8 er det mørkt“. Men til Trods for det meget Arbejde og for „en Varme, saa det var en Gru, i 2 Dage var det 87° Varme Celsius paa Engelsk *(hvad der vil sige Fahrenheit)* klarer Hans sig godt, og de forskellige interesserede Forespørgsler hjemmefra angaaende Brændevinen, besvarer han pr. 2. Juli saaledes:

„Om Spiritus eksisterer her, det er ligesom hjemme, men det er dyrt, vi kan heller ikke faa noget af den Slags Varer her. Naar vi tager i Marken, saa har vi Vand med os, og det gaar storartet, det er noget Sludder, at som i Danmark, Folk kan ikke arbejde, naar de ikke faar Øl, Snaps og god Middagsmad, den Slags kender vi ikke herovre. Søbemad eksisterer ikke her, det er Steg til hvert Maaltid, og Arbejdstiden er fra 4 Morgen til 6$^1/_2$ Aften og kun 3 Maaltider. Det er jo ogsaa noget helt nyt for mig, for der er ikke noget de høster af Urter eller af Markplanter, uden det staar paa Bordet og bliver spist raat; det eneste, at jeg ikke har smagt af alle de Delikatesser, og som ikke har været paa Bordet endnu, det er Hø, men det kommer vel nok“.

Hans Rasmussen er bleven „kotempler“, som han skriver, altsaa Goodtemplar „og skal spare mine Penge, til jeg kommer hjem, en $^1/_2$ Pægl, 25 Cent, 1 Krone .... kære Moder, Du skriver, om jeg har set Bjørne, det har jeg, men det var Whisky-Bjørne, men de er dyre“. Ligesom Jens Storm Smith i sin Tid maa han yderligere spare Penge ved selv at vaske sit Tøj, „for det er for dyrt at faa vasket hos Kineserne“.

At der i den nye Verden ikke vises overdreven Ømhed overfor det enkelte Menneske, er, ogsaa ad anden Vej end gennem Arbejdsforholdene, bleven Hans klart:

„Der har nylig været en stor Jernbaneulykke herovre, det var to Tog, der rendte sammen, det ene var ladet med Dynamit og det andet med Mennesker, de gik i Luften, saa der var mange, der blev saarede og mange dræbte; der var for tre hundrede tusinde Daarlars Dynamit, der gik i Luften; det taler de om herovre, at det var forfærdelig mange Penge, der gik tabt; men de taler ikke om Menneskene, der gik med, for et Menneske herovre bliver ikke regnet for saa meget herovre som en død Hund hjemme. Dør en om Aftenen, bliver han begravet om Morgenen“.

Men han bliver ikke sentimental derover, saa lidt som han lader sig gaa paa af Klimaet, hvis bratte Overgange fra overstadig Varme til bitter Kulde han oftere noterer, han er frisk og rask, anfører d. 14. Maj, at han „har købt et Uhr, det kostede en Daarlars, det gaar godt, og at han samme Dag skal bringe „de første Penge i Sparekassen“, 53 Kr. 25 Øre. Til Underholdning i sin sparsomme Fritid vil han gerne have flere Aviser sendt end de 4 Pakker, han allerede har faaet, „for jeg vilde gerne læse lidt om Krigen“ *(altsaa den russisk-japanske)*. Og kunde der „blive gemt en Rulle Skraa inden i, saa var det jo krabat“, fortsætter han en lignende Anmodning til en af de Mænd, der fik ham sendt til Amerika. En dansk Skraa og et Stykke Rugbrød er i det hele taget noget, han „længes efter ... her faar vi ikke andet end Sigtebrød". Iøvrigt nævner han interesseret de mærkelige Ting, han har set og hørt om i det fremmede: „Af vilde Dyr har vi Bjørne, Ulve, Brilleslanger og en Art Aber, som ikke gør Mennesker Fortræd, men tager Høns og Duer; men saa tæt ved, som jeg er ved Søen, er der ikke nogen, de opholder dem oppe i Skovene. Nu begynder det at blive pænt herovre, Skoven springer ud, og der er mange kønne Fugle; der er en, som ligner vores Ravne hjemme, men her kaldes den for Katfuglen, fordi den mjaver ligesom en Kat og gøer ligesom en lille Hund. Vi har haft en stor Ildebrand herovre, hvor der brændte en hel Del Huse og en Kirke og en Snes Mennesker, mest Børn. Herovre er der en Slags Træer, som kaldes Mæbeltræer, som man kan tappe Sirup af, som smager ganske dejligt, men den skal koges først". *(Efter sagkyndig Oplysning er Katfuglen, the cat-bird, en Slags Spottedrossel, Mimus (eller Galeoscoptes) carolinensis. Ved „en Art Aber" kan der næppe være tænkt paa andet end Vaskebjørnen (Procyon lotor), Amerikanernes Raccoon. Der er intet andet kanadisk Dyr, der i Bevægelser, Udtryk og i Hændernes Form har saa meget abeagtigt som Vaskebjørnen; den skal ogsaa kunne klatre udmærket. Egentlige Aber findes ikke i Kanada; derimod findes der talrige Slanger, dog ikke Brilleslangen. „Maple"-Træet er en Slags Ahorn. Maple-sugar faas af Rock-Maple's Saft.)* I en særlig Henvendelse til en Svoger lader han sit gode Lune løbe af med sig: „Mit Fotografi kan jeg ikke sende Jer før længere hen, for jeg har taget alt Skægget af, saa jeg ligner et nyfødt Pindsvin. Johanne skrev om Prospektkort, det skal jeg købe, naar jeg kommer til Byen. Hils Timians-Proprietæren *(en Svoger, som er Gartner)* og sig, at her skulde han rejse over og lære Landvæsenet rigtigt, her gøder vi Jorden med Flintesten og høster Murbrokker i Stedet, for det skulde han probere med et Skifte ad Gangen, for saa kunde han jo snart faa sig en Herregaard. Hils Hansigne, min Søster. Min Kammerat er taget til Byen i Aften og skal have sig en Kæfert, det fik han ogsaa i Søndags og nogle paa Snuden, og saa stjal de to Dollars fra ham. Godnat og sov vel, her er Myggene lige saa store som Græshopperne hjemme. Aa, *vil* I gaa væk!"

Indianerne er et Emne, som han flere Gange vender tilbage til; de har øjensynlig hjemme, fra de smaa populære Skrifter med kolorerede Omslag, beskæftiget baade hans og Familjens Fantasi. Her i Kanada bor han „lige ved Siden af dem, men de er fredelige; det er 50 Dollars i Mulkt at give eller at købe Spiritus til dem, for saa bliver de tossede, og hvis Politiet faar fat i dem, saa maa de 6 Maaneder i Bøtten . . . Vi har dem til at hjælpe til med Høet. De kan ikke sige Hans, men siger Hes eller Haudi . . ." For Resten er han selv i Juli Maaned „saa solbrændt, at han ligner en af dem".

Iøvrigt sender han Moderen „et Fotografi af en ung, smuk Pige, som blev myrdet forleden i sit Hjem i Mailand (?), en Mil fra, hvor jeg bor", og fortæller om Ulykker „hvoraf vi har mange", som Jernbaneulykker eller en stor Ildebrand i Montreal. „Der brændte en stor Bygning, hvor der var Skole for alle Udlændinge. Det var en Skam, for jeg vilde have gaaet der til Vinter og lært Sproget rigtigt; det koster en Dollars om Maaneden“.

Men ind mellem disse Fortællinger om hans Arbejde, begyndende Opsparinger og Livet omkring ham gaar stadig Beskæftigelsen med Forholdene hjemme, der inderst inde sysselsætter ham i allerhøjeste Grad.

Først er der Brandstiftelsen, som han var mistænkt for. Der har man, til hans store Tilfredsstillelse, opdaget Gerningsmanden, „for nu kan da Folk se, at jeg ikke er nogen Forbryder, og at det var derfor, jeg rejste til Amerika, men er kun, fordi at min Kone vilde skilles fra mig, for ellers havde jeg maaske ikke rejst“. Nu vilde det jo imidlertid være rart, om der med den moralske Oprejsning kunde følge en materiel Erstatning. Han foreslaar sin Svoger at „sørge for en ordentlig og dygtig Sagfører til at føre den Sag for mig“ og, for at være paa den sikre Side vil han forlange „2000 Kr. i Erstatning“, om end han mener, at „det faar jeg vel ikke, men vi prøver paa det. Du kan byde ham 5 Procent af Pengene. Det tror jeg, er det bedste, for saa er der jo ikke noget Vrøvl bagefter, jeg giver Dig min Fuldmagt til at søge dem“. Og da Moderen nøgternt mener, at det ikke kan nytte nu at prøve paa at faa Erstatning for den uforskyldte Varetægt *(der jo iøvrigt bragte Hans Rejsen til Amerika)*, hævder han, „at den Sag bliver ikke saa gammel, saa, naar jeg kommer hjem, skal jeg selv se, om der er noget at gøre, for saa bliver det en Mand og ikke noget Fjols“.

Men for Resten lader han hurtigt Tankerne paa den Affære falde. Den træder ganske i Skygge for det, der stadig er ham det allervigtigste, Spørgsmaalet om Konen og hans 4 Børn, tre Smaapiger, Marie, Karen, Sigrid, der ved hans Afrejse var henholdsvis 11, 9 og 6 Aar, og den dengang knap $1^1/_2$ Aar gamle Dreng, Marinus.

Konen har villet separeres fra ham, hvad han har nægtet at gaa ind paa, for dog i hvert Fald selv at gøre, hvad han kan, for at holde Spørgsmaalet aabent saa længe som muligt, og Brevene til Moderen henvender han stadig til „Kære elskede Kone. Børn, Moder, Søskende og Svoger!“

Et ganske enkelt Sted, da hans Søster har talt med Konen og mener, at hun dog nok vilde rejse over til ham, svinger Hans sig op til en lille moralsk Højde overfor Hustruen: — „Det kunde jo være meget godt“, siger han til Moderen, „men hvis Vorherre vil, at jeg skal leve og komme lykkelig tilbage til mit Hjem, Danmark, for andet Hjem har jeg jo ikke, hvis at Du dør til den Tid, det kan jo vare længe, og det kan jo ogsaa vare kort, derfor vil jeg spare mine Penge, til at jeg kan indse, at jeg ikke skal gaa paa Enden lige straks, og saa, hvis at min Kone har ført et pænt og et ordentligt Liv i den Tid, at jeg har været borte, saa kan vi komme sammen og leve et godt Liv for det Arbejde, jeg har gjort i Amerika“.

Men ellers er Hans altid ængstelig for, at Konen virkelig ikke skulde lade sig bevæge til igen at have noget at gøre med ham, og at Børnene skal blive holdt borte fra ham. Han sender bestandig Hilsener til „min kære Kone og Børn“ og tilføjer forsigtigt, f. Eks.: „Du lader vel min Kone læse Brevene, hvis hun bryder sig om det . . .“ eller „Jeg er glad for, at min Dreng kan gaa, saa at han snart kan komme over og besøge mig, og at de er raske allesammen". Og i Brev af 14. Maj lægger han overfor Moderen sine Følelser ganske blot midt inde mellem Brevets Skildringer af hans Arbejde og af Forholdene i Kanada. Uden Overgang lige efter Fortællingen om Priserne paa Brændevin og umiddelbart før Beretningen om den dovne Dansker, der blev jaget væk, skriver han pludseligt: „Jeg fik ikke nogen Hilsen fra min Kone og Børn. Men hun er vel ogsaa glad, fordi hun blev separeret fra mig *(hvad hun paa den Tid iøvrigt efter Loven ikke er)*, for saa kan hun jo snart faa sig en Forlovet, hvis hun ikke har en . . ." Og længere henne i Brevet efter at han har fortalt, at „om Sommeren er det mørkt Kl. 8 Aften og varmt om Dagen, saa at man sveder Tran", fortsætter han: „Hver Søndag Aften kysser jeg min Kones og Dit Fotografi. Kære Moder, derfor vilde jeg være glad ved at faa mine Børns Fotografi, min Kone behøver jo ikke at vente, til hun faar sparet Penge sammen, for hun kan jo faa af mig; men hun bryder sig vel ikke om at modtage noget fra mig mere, for fra den Side har jeg vel ikke nogen Venner mere; men hvis jeg havde det, saa var jeg fri for Sorg og Kval; men den Dag den kommer vel aldrig mer, at hun gør mit Hjerte glad".

Saa beretter han videre om Maaden, Posten gaar paa, og om Indianerne, beder Moderen „hilse alle Bekendte fra mig og sige, at hvis de vil tjene Penge og bestille noget, saa kan de rejse herover", sender „mange kærlige Hilsener til Dig, min kære Kone, Børn, Moder, Søskende, Svogerne", og i det nederste Hjørne af Papiret staar der til allersidst tegnet en ganske lille cirkelagtig Figur med Forklaring: „Det er et lille Kys til min Kone og Børn“. —

Hans Rasmussen faar imidlertid ikke det Billede, han ønsker af Konen og Børnene, og i Brevene fra Juli klager han stilfærdigt overfor Moderen. I Tilslutning til Meddelelsen om det Fotografi, han sender hende af den smukke unge Pige, der er bleven myrdet, siger han: „Og saa spørger jeg, kære Moder, om jeg snart faar mine Børns Fotografi og min lille, søde Kones, for jeg længes efter snart at se dem, for, skal jeg vente, til jeg kommer hjem, saa varer det jo længe . . . .“ Senere kommer det helt lokkende: „Det er pænt af Laura og Carla, at de skriver til mig, da jeg ikke faar et Bogstav fra Kone eller Barn. Marie *(altsaa den ældste, 12aarige Pige)* kunde da nok skrive til mig og lade mig vide, hvorledes de har det, om de er raske og har det godt, da jeg er uden Venner og Bekendte her i det fjerne Vesten. Det vilde glæde mig at se, om Marie kan skrive lige saa pænt som Carla“. Og Brevet ender med det resignerede: „Hvis min Kone ikke vil læse Brevene, saa hils hende og Børnene“.

Omsider skriver Datteren Marie da ogsaa til sin Fader. Han er i et Brev af 22. August, lykkelig derover, men stiler dog i første Række Takken derfor til sin „kære elskede Kone“, der ikke har skrevet, men alligevel takkes, „for at Du og Børnene vil skrive til mig“. Han griber øjeblikkelig den svage Lejlighed, som Barnets Brev har givet ham, til at skrive direkte til sin Kone og fortælle om, hvorledes han d. 8. August tog fra sin første Plads, hos Farmeren, der har snydt ham for 10 Dollars, som Hans havde ladet staa, men som nu, da han vil rejse, tilbyder baade de 10 Dollars og yderligere 20 Dollars om Maaneden, „men jeg sagde Nej, for ellers havde jeg vel blevet snydt for 30. For herovre er det ikke som hjemme, naar de har en god Mand og gode Køer, saa er *(de)* glade. Bare man kan slæbe dygtigt! Jeg skulde have sat 55 Dl. i Banken, men maatte nøjes med 45. Jeg har været hos en Sagfører og tænker, jeg skulde faa dem“. Nu er han taget til Byen Lachine og arbejder paa „et stort Maskinfabrik, hvor vi er 16 hundrede Mand, der arbejder. Jeg har 8$^1/_2$ Daarlars om Ugen . . . Kære, lille, søde Kone, Du kan tro, at jeg bor fint, det er paa Kvisten, og jeg har dejlig *(Udsigt)* over hele Byen, over Søen, Kanalen, som ikke er mere end 30 Alen fra Huset, hvor Skibene sejler igennem med fuld Musik hver Aften og over til Indianer Byen Kokke de Vaare (?), men om Søndagen er her trist, for saa er alt lukket, og om Aftenen er det mørkt Kl. 8 hele Sommeren igennem. Du kan tro, gode Ven, at jeg tænker paa, mange Gange, at hvis Danmark havde været som her, saa kunde vi have haft det godt, for er her ikke det ene Arbejde, saa er der det andet, naar bare man vil være om sig. Den første Uge fik jeg Kosten, hvor jeg bor, men nu koster jeg mig selv, for 3$^1/_2$ Daarlars om Ugen var for meget, jeg giver en Do. om Ugen for Losi. Du kan tro, kære Kone, at fra nu af føler jeg mig glad ligesom Fuglen i Lunden og haaber, at vi aldrig skal blive Uvenner mere; hvad der er gjort, taler vi ikke om mere, og jeg *(tror)*, at Du altid vil være, og at jeg altid kan kalde Dig min egen lille, søde Kone og mine søde, smaa Børn. Kære lille, søde Marie, jeg takker Dig saa mange Gange for det Brev og er glad for, at Du ogsaa kan skrive til din Fader. Kære Marie, Fugle kan jeg ikke sende Dig, for de flyver saa højt, men Penge skal I faa med næste Brev, jeg skriver, for her faar vi kun Penge hver fjortende Dag, ellers skal jeg rejse i Banken, og der er 2 Mil til; jeg skal købe et Prospektkort, naar jeg kommer til Montrial; Du kan lade Bedstemoder læse det Brev her, saa skriver jeg ikke flere denne Gang".

Kort Tid efter faar ogsaa Marie og de andre Børn Brev fra ham. Han skriver kærligt og muntert:

„Kære lille Marie, Karen, Sigrid, Marinus!

Det er pænt, at Du saadan kan skrive til din Fader, og jeg er glad ved, at Du er kommen i en anden Skole, hvor I kan lære noget nyt. Men nu maa Du ogsaa lære Marinus at gøre Gymnastik, saa han kan springe højt, kravle, falde ned uden at slaa sig, nyse uden at blinke med Øjnene; alt, hvad Du selv lærer, maa Du ogsaa lære ham, for naar I kommer herover, saa er der noget at gøre med at kravle over de høje Bjerge, ride paa Hvalfiskene og fange Kanariefugle *(om hvilke Hans — urigtigt — har fortalt, at de lever vildt i Kanada, idet han har forvekslet Kanariefuglen med en eller anden af flere, gult eller grønt farvede, mindre, kanadiske Sangfugle)*; det er ikke her som hjemme, der er Rundebakke, det er kun et Muldvarpeskud herovre. Men lad mig nu se, at I bliver nogle raske Børn, saa skal Fader give Jer Penge til nyt Tøj. Jeres Fødselsdag husker jeg godt og gratulerer Jer, og" — vender han sig atter til Konen — „jeg gratulerer Dig, min lille søde Kone".

Foruden Konen faar nogle af den øvrige Familje lidt med ved samme Lejlighed: „Kære Søster, Svoger, Rudolf, et Par Ord til Dig, lille Søster, maa jeg ikke forglemme. Du spørger om vilde Dyr, dem har jeg ikke set nogen af uden Myg, Graaspurve og Edderkopper, men de er ikke slemme, naar man bare ikke driller dem eller træder dem paa Tæerne; men naar jeg ser nogle, skal jeg nok lade Jer det vide, allesammen".

Men sidst og bedst kommer dog igen: „Til Slut en venlig og kærlig Hilsen til Dig min egen søde Kone, Børn, Moder, Søskende og Svogre fra Hans Rasmussen.

Lachine Locks Que. Canada Amerika.

Det er en pæn Adresse. Nu venter jeg Brev og Fotografiet med Længsel!"

Dette længselsfuldt ventede Fotografi kommer da til syvende og sidst, og uagtet hans forskende Blik synes at opdage en lille Mangel ved Hustruens Udtryk, er han dog yderst vel tilfreds og skriver — fra Montreal omkring Slutningen af August — med optimistiske Fremtidsperspektiver for Øje.

„Kære elskede Kone, Børn, Moder, Søskende, Svoger! Jeg har modtaget Eders kære Fotografi og er glad som en nyslaaet Daarlars. I er rigtig pæne, men jeg synes, at min lille, søde Kone ser lidt bøs ud. Jeg kyssede Jer alle i Aftes og drømte, at I var herovre, og jeg var saa glad, men det varede jo ikke saa længe, førend jeg var skuffet i den Glæde. Jeg har holdt op med at arbejde paa det Fabrik, vi skal holde en Maaned, men jeg har faaet andet Arbejde og skal rejse i Aften. Det er Tellefon, vi skal arbejde ved, det er længer mod Vest, saa jeg tror ikke, der er saa koldt der som her; det er fast hele Vinteren, 30 Dollars om

Maaneden, Kost og Losi. Jeg har ikke gaaet mere end en Dag og spadseret endnu her i Amerika, men det er jo ogsaa bare om at mase paa og tjene Penge, saa at jeg kan hjælpe Dig, min søde, lille Kone, og smaa, søde Børn. I maa ikke hverken fryse eller sulte, for saa skriv bare, saa skal I faa, hvad I behøver, og ikke være ked af, hvor jeg rejser hen her i Canada, for jeg skal se, hvor det bedste Arbejde er, og hvor jeg kan tjene flest Penge, saa at jeg snart kan faa Jer herover. Jeg var i Teatret i Aftes og morede mig ganske godt, det koster kun 10 Cent. I Søndags var jeg paa Bjærget, hvor man kan se ud over Montreal og mange Mile bort; der er smukt. Naar I kommer herover, vil I blive helt forbavset, naar I ser al den Stads, her er. Jeg har lige talt med et Par Danske, de gaar her og driver og ikke vil arbejde, men bare stjæle; den ene har været 2 Aar i Tugthuset herovre og er lige kommen ud, for herovre er tre Ting at vælge imellem: Arbejde, Tugthuset eller dø af Sult; men jeg foretrækker det første, da jeg nu har mine kære at arbejde for. Søster spurgte, om her var Dyrehavsbakke; nej, det er her ikke noget af, men det kommer jeg til at spørge om:

Hvor er de danske Bøgeskove?
Hvor er Øresundets Vove?
Hvor er Dyrehavsbakken, svar mig nu.
Til Danmark staar min Hu.

Til Slut en venlig og kærlig Hilsen til Dig, min søde, lille Kone, Børn, Moder, Søskende og Svogerne.“

Af et senere Brev, fra 15. Septbr. til Moderen ses det, at Hans har sendt Penge hjem til Konen og Børnene, men vel at mærke gennem Moderen, da han dog ikke rigtig tør forlade sig paa Konen . . . „Kære Moder! jeg sendte 50 Dollars, Du har vel faaet dem, lad mig det vide. Det er til Jeres Fornødenheder, og lad mig se, Du sørger godt for Konen og Børnene og lad dem komme i Skole og lære noget og lad dem ikke fryse eller sulte i Vinter. Giv dem alt, hvad de trænger til, og Du selv lever et ordentlig Liv med god Mad og Tevand, men ikke Kaffe. Naar I har brugt dem, saa sender Du bare Bud efter flere, de skal komme paa Pletten. Og naar Børnene har faaet nyt Tøj, saa lad dem komme ud at more dem i zoologisk Have og i Teatret, saa de kan faa noget at se og høre, og naar I ser Dyrene i Haven og der staar Canada, saa kan I se de Dyr, jeg ser og færdes imellem hver Dag . . .“

Moderen har øjensynlig været spændt paa, om Konen har skrevet til ham; men Hans maa svare: „Du skriver, kære Moder, om jeg har faaet Brev fra min Kone. Det har jeg ikke. Og *(at)* min Kone har været syg og ikke kan komme sig rigtig igen, det vidste jeg heller ikke. Sig til hende, at hun bliver hjemme i Vinter og plejer sig rigtig, saa hun kan komme sig igen“. Det synes, som om de Penge, Hans allerede har kunnet sende hjem, er steget ham lidt til Hovedet, ti da Konen har „faaet trukket alle sine Tænder ud“, tilbyder han straks, at „nye Tænder skal hun faa af mig, naar jeg kommer hjem“, og hvis Datteren Marie skal „gaa til Præsten i Vinter, lad mig faa Maal, saa jeg kan sende Tøj til hendes Konfirmation og lad hende fotograferes, saa jeg kan se, hvor pæn hun er“; til en anden ung Konfirmantinde, vil han „naar vi bliver færdig her“, sende Konfirmationsgave, men „det bliver i Penge, som hun kan sætte i Banken“ — dog har hans Lune, ogsaa overfor ham selv, ikke forladt ham, idet han tilføjer: „. . og jeg ønsker, at hun vil formere dem, saa at hun kan sætte sig i en god Forretning, naar hun faar sig en sød, lille Mand, men ikke før hun bliver 80 Aar gammel“. I udmærket Humør takker han Svogeren „for det Brev og er glad ved, at Du lofte mig den Skraa, som jeg ikke fik. Men kære Svoger, prober en Gang til og lad os se, om det lykkes“. Og han lader en ung Pige, som tænker paa at rejse til Amerika, vide, at hun „kan komme, naar hun vil. Sørejsen er ikke farlig, og Hjemve kan hun ikke faa, da der er saa mange røde Mænd herovre. De bliver alle omvendt fra Vagabonder til Arbejdsfolk, da her ikke er nogle af den Slags . . .“

Men det gode Humør er blevet noget skyet i et Brev af 12. November, som han skriver fra sin Arbejdsplads ved Telefonen, 12—14 Mil fra Montreal, i Byen Blendriver. Han har faaet fri Rejse derhen, 30 Dollars om Maaneden med fri Kost og Logis, „saa at jeg bruger ikke nogen Penge andet til Skraa. Jeg vasker og lapper mit Tøj selv“. Men fra Konen er der ikke kommet Brev, og det trøster ham ikke, at „jeg maa gratulere min søde, lille Kone og mine søde, smaa Børn paa deres Fødselsdag“. Han slutter: „Vi har et meget fint Vejr, endnu ingen Sne og kun let Frost. Solen skinner, og Fuglene synger, og jeg synger med, men jeg vilde dog blive mere glad, hvis jeg fik Brev fra min Kone og mine smaa. Ja, kære Moder, det er ingen Sag at være glad, naar bare Vorherre giver os Helsen. Jeg vilde gerne have Brev“.

— Hans Rasmussen havde lært sin Kone at kende, da hun tjente paa en Bondegaard, hvor han arbejdede, i Nabokommunen til hans Fødesogn. Hun var hjemmehørende der, født i Septbr. 1866, og fra sit syvende Aar opdraget hos sin Moder, der giftede sig med en Fabrikarbejder samme Sted. Jensine gik kun i Almueskolen og tjente efter Konfirmationen dels hos Bønder, dels hos Herskaber fra København.

Det Brev, hun endelig sender sin Mand i Kanada, maatte synes vel egnet til at slaa alle hans Forhaabninger ned.

Det er skrevet d. 29. Oktober 1905 og lyder — med Originalens Retskrivning og Tegnsætning:

„Jeg vil kun meddele at jeg *aldrig nogensinde* drager til Amerika det er ikke med min Vilje Du har modtaget Efterretning derom, men noget som er taget lige ud i Luften; Jeg Vover *aldrig* mere noget for Din skyld, det er kun hvad Du kan vente Dig, efter Din opførsel imod mig, og dine Børn, jeg vil ogsaa bede mig fritaget for noget Familiebrev, jeg sender det kun tilbage igjen,

Jensine — — —
født Johansen.

Omtrent samtidigt fremsendes tillige til ham Skrivelse af 1. November fra Stiftamtmanden over Københavns Amt, hvori meddeles, at Justitsministeriet „til Trods for, at Manden modsætter sig Separation“, vil give Konen den „paa Betingelse af, at hun beholder indtil videre deres fælles Ejendele, men, om han vender tilbage, skal han give Underholdsbidrag“.

Det er da ogsaa ret nedslaaet, at Hans Rasmussen d. 26. Novbr. skriver hjem til sin „Kære elskede Moder, Søskende og Svoger". Først udtaler han sin Glæde over at have hørt fra Moder og Søskende, og fordi de har skrevet, at de „er glade for mig. Jeg er ogsaa blevet til et helt andet Menneske, for naar man bare vil, og Vorherre hjælper en, saa gaar det jo nok, altsammen. Jeg tjener mange Penge og haaber ogsaa at komme hjem engang og være en velhavende Mand, for alt, hvad jeg tjener, sætter jeg i Banken. Jeg har 30 Daarlars om Maaneden, Kost og Losi, men det er jo ogsaa haardt Arbejde". Men han fortsætter vemodigt: „Kære Moder! Nu er det jo snart Jul, og jeg vil haabe, at I vil glæde Jer, alle, og I alle er raske. For mig bliver det ikke saa glædeligt, jeg har modtaget et pænt Brev fra min Kone, som jeg vil sende tilbage *(hvorpaa det ogsaa fulgte tilbage til Moderen, som har bevaret det)*, og Du vil bede hende om ikke mere at skrive til mig paa den Maade. Separationsbrevet har jeg modtaget, saa jeg har ikke nogen Familje mere uden Dig, Børn, Søskende . . . Nu kan Du lade Jensine Johansen læse dette Brev og ikke flere, for det er jo hende ligegyldig, hvor jeg er, og hvordan jeg har det".

Og Efterskriften lyder: „Vil Du give mine Børn dette Brev!"

Som en umiddelbar Fortsættelse heraf følger op imod Julen et direkte Julebrev til Børnene paa et lille Brevpapir, der foroven bærer et Godtkøbs Billede af en Sluse med et Dampskib i, underskrevet *Ship Canal, Sault Ste. Marie, Canada.*

„Kære lille Marie, Karen, Sigrid, Marinus. Da jeg ikke kan komme hjem til Julen og gratulere Jer, saa vil jeg sende dette pæne Billede og ønske, at I alle er raske og haver det godt og at I læser flittigt, saa at I kan komme frem i Verden og blive gode Børn og Mennesker og ikke som andre, der bliver sendt bort og aldrig kommer hjem mere, og et Kys til Jer alle fra mig. Nu vil jeg ønske Jer alle en glædelig Jul og et godt Nytaar, og I alle maa være raske og glade og have det godt og en venlig Hilsen til Dig, lille Marie, Karen, Sigrid, Marinus fra Jeres Fader Hans Rasmussen, Brindriges Camp Patton Ontario Canada."

Til Moderen skriver Hans fortroligt som altid, hvorledes han „kan og skal vise min Kone, at hun har en Mand eller har haft en, som skal komme hjem som et helt andet Menneske, og saa skal vi se, om hun ikke fortryder, hvad hun gør og har gjort. Men, kære Moder, vil hun ikke skrive mere til mig, saa maa jeg jo undskylde hende, til en Gang hun kommer til at fortryde det, for, opfører hun sig ikke ordentlig, saa jeg kan være hende bekendt, saa skal hun aldrig faa en Cent af mig mere, om der saa er 20 Sogneraad, der søger mig. Men alt maa vi jo se og vente, til den Tid kommer, og saa Vorherre vil hjælpe mig".

Foreløbig rammes han midt i Arbejdet af sin gamle Sygdom og maa lade sig indlægge paa et Hospital. Men Hans tager sin Tilskikkelse med Ro og ikke uden Lune. Den Fordel bringer Opholdet paa Sygehuset ham, at han, hvad han udtrykkelig fremhæver, „haver Tid til at skrive en hel Del om Canada" til sin Moder. Det er tre lange Breve, han afsender fra d. 6. til d. 20. December, alle kun stilede til „Kære Moder og Børn!"

Skildringerne fra Kanada indeholder intet væsentligt nyt ud over det, han tidligere har berettet, men Opholdet paa Sygehuset beskriver Hans med en behagelig Mangel paa Medynk med sig selv: „Hospitalet er katolsk, saa de holder jo ikke meget af Luteranerne, men det blæser jeg paa“. Som praktisk ubemidlet har han faaet det lavet saaledes, at „jeg gaar lidt oppe, saa jeg varter op 3 Gange om Dagen. Bare jeg kunde sende Dig noget af alt det Syltetøj, som vi faar her, Franskmændene lever ikke af andet end saadan noget Slikkeri!“ Og forøvrigt karakteriseres Behandlingen paa følgende Maade: „Dette her er en lille Reseft paa, hvorledes I skal behandle daarlige Ben hjemme, saadan behandler de den Sygdom herovre: I Seng Kl. 8 Aften, sover, hvis man kan til 7 Morgen, saa Frokost, tage af Bordene, vaske op, vaske sig selv, feje og bære Potter ud. Kl. 9 begynder jeg at vaske Gulvene til 12 Middag, servere den, tage af Bordene, vaske op og saa vaske Gange til 5$^1/_2$. 6 Vesperkost, servere den, tage af Bordene, vaske op, og hvis der saa kommer en syg saa tage ham i varmt Bad. Saadan er min Behandling paa Sygehuset herovre, og naar jeg vasker Gulv, maa jeg ligge paa Knæ; det Middel maa *(Du)* give dem paa Amtssygehuset, og sig, at det er udmærket for Gigt og daarlige Ben; det er amerikansk“.

Uagtet han øjensynlig bestræber sig for ikke at lade Tankerne paa Konen træde i Forgrunden i Brevene fra Hospitalet, dukker de dog frem, en Gang efterfulgt af en drastisk Skildring fra det, han et Sted benævner „Folkelivet herovre“.

Det hedder: „. . naar Du saa skriver, saa lad mig vide, hvorledes min Familie har det, og lad mig vide, hvad Jensine Johansen siger til det pæne Brev, som hun skrev og fik tilbage. Synes Du ikke, det var pænt, først Seprationsbrevet og saa det andet; men jeg er glad for, at Vorherre sparede mig min gode Forstand, for Du kan tro, kære Moder, at man skal kunne taale meget herovre, hvor man færdes iblandt Tyve, Røvere og Mordere. For det er ikke her som hjemme, man kan fortælle til hverandre, om man har det, eller vil rejse derhen; man har bare at holde Bøtte. Der var en Svensker, der kom fra Skoven og havde 120 Daarlars. Han gik paa Beværtningen og viste de 20 Daarlars frem, forlangte sig en Bajer, men de havde kommet Sovedraaber i Øllet, saa han faldt i Søvn. Mens han sov, stjal de Pengene, 20 Dolar fra ham, og saa blev han smidt ud. Men Bæstet siger: De fik ikke alle Pengene, jeg har 100 Daarlars i min Støvle. Straks var der et Par Tyveknægte: Vi skal hjælpe Dig og finde Tyvene, vi kender dem! og glad var Svenskeren. De gik omkring i Byen, men kom ind paa samme Beværtning, forlangte 3 Bajere, Svenskeren faldt i Søvn; mens han sov, skar de Foden af Støvlen og stjal de 100 Daarlars. Da Svenskeren vaagnede og saa' til sin store Skræk, at Foden af Støvlen var skaaret væk, blev han helt rasende. Enden blev, at han fik en ordentlig Dragt Prygl, blev smidt ud, hvor han lavede Gadeoptøjer, saa Politiet kom, hvor han saa slog paa Betjenten, blev smidt i Kasjotten, hvor de mørbanket ham, og saa maaske 6 eller 12 Maaneder i Fængslet. Se saadan gaar det herovre. Herovre straffer de saa gevaltig. Det er 5 Aar siden, at Trædemøllen er gaaet af."

Det, at Konen i sit lille spydige Brev underskrev sig med sit Pigenavn, har krænket Hans Rasmussen meget. Han slutter et af Decemberbrevene: „Kære Moder, jeg tør vel ikke skrive *(til)* min Kone mere, men en venlig Hilsen og et godt Nytaar til Dig, kære Moder, Børn, Søskende, Svogre og Jensine Johansen. Hun skriver jo Jensine, født Johansen, saa mit Efternavn bærer hun jo ikke mere, kan jeg forstaa."

Men dog tilføjer han: „Du skal ikke være vred paa hende; hils mine søde, smaa Børn".

Og sit sidste Brev fra 1905 ender Hans saaledes:

„Det var i Aaret 18den hundrede og 5.
At jeg drog bort fra Danmark til Amerika hen
Jeg bod Farvel til Hjemmet og til min kære Ven
Maaske Du har en anden, førend vi ses igen.

Kære Moder, lidt endnu om Kanada: naar et Menneske dør herovre om Natten, saa bliver de begravet om Dagen, og om Julen kører Frelsens Hær omkring i Kane og spiller med fuld Musik. Nu vil jeg haabe, at I alle er raske og haver haft en glad Jul. For mig har den ikke været saa glædelig; men noget Modgang skal jeg vel have; men Vorherre hjælper mig nok, saa jeg bliver rask igen. Nu kan Du lade min Kone læse Brevene, hvis hun bryder sig noget om det, og jeg slutter med mange kærlige Hilsner til min søde Kone, Børn, Moder, som jeg aldrig glemmer." —

Aaret 1906 bringer ingen Forandring i Konens Stemning overfor sin fraseparerede Mand.

Det fremgaar saa tydeligt som muligt af et Brev, som Hans' Moder den 23. April modtager fra hende, og hvoraf man iøvrigt ogsaa ser, at Moderen, efter

Sønnens Ønske, stadig har søgt at holde Forbindelsen mellem de tidligere Ægtefolk vedlige.

Svigerdatteren skriver: „Svigermor! Jeg kan ikke forstaa, hvor Du kan blive ved med at minde mig med Børnenes Far, da jeg altid bliver i et forfærdelig daarligt Humør, naar jeg hører Tale om ham, endsige læser hans Breve. Det har jeg hidindtil gjort, for ikke at saare Dig for meget, og ikke for min egen Skyld, da jeg ikke kan andet end ærgre mig over ham. Han, som taler saa meget i sine Breve om sine Børn, kunde han ikke tænke paa at hjælpe dem frem ved at sende dem nogle Penge og lignende i Stedet for at rejse saa langt bort og blive ved med at rejse længer og længer bort. Det er kun for helt at undgaa dem, og alt det andet er ikke andet end bare Snak, hvad han skriver; men han maa lade, som om han er en stor Herre. Jeg tror ikke, det er sandt, det halve, han skriver i sine Breve, og det maa Du vide, at det er nok til at bringe mig til at spekulere og tænke; naar I bare ser en af Familjen, de har det jo allesammen nogenlunde godt, men jeg og Børnene er paa en Maade, ja vi *er* jo forladt engang for alle, og naar Børnene er syge og lignende, saa hviler det dobbelt tungt paa mig. Jeg er ikke altid i saa godt Humør, som maaske mange tro, jeg ved nok, hvad jeg bærer inderst inde ..... Det kan da ogsaa være mig lige meget, hvor i Verden han drager hen, jeg faar aldrig nogen Fordel deraf alligevel, for jeg rejser aldrig til Canada og tager aldrig sammen med ham mere, jeg ved bedst, hvor meget jeg har gennemgaaet for hans Skyld. Jeg vilde engang være blevet glad, hvis han havde forandret sig, men nu — nu er det for sent, og alt det tænker og taler han aldrig om i sine Breve; det ser hele Tiden ud, som det var mig, der har den store Fejl, selv at forsørge Børnene. Et, det ved jeg, jeg har ikke den største Skyld selv. Og altid saa skriver han, at han er i godt Humør; det er jeg vis paa, at det er han ikke; det kan han umulig være, naar han gaar en eneste Smule i sig selv".

Hans er imidlertid ovre i Amerika kommen sig af sit Saar paa Benet og arbejder videre af alle Kræfter.

Allerede i Januar Maaned har han ladet sig udskrive af Hospitalet, uagtet „jeg har et stort Hul paa mit Ben men gaar paa Arbejde hver Dag, men jeg tænker nok med Guds Hjælp, at jeg snart skal komme mig".

Betingelserne herfor synes forøvrigt ikke at være gunstige: „Vi har 30 danske Graders Kulde, saa Du kan tro, at det er koldt og stikke Næsen ud om Morgenen". Men Hans mener, at det „baade maa og skal gaa". Han tjener 1 Dl. 75 Ct. om Dagen for at køre Brænde fra Skoven og til Banestationen ved en lille By, der ligger 30 Mil fra Sct. Marie, „jeg arbejder sammen med Danske, Norske, Svenske, Finlændere, Englishmen, Franskmænd, Indianere, Tyskere, Polakker, Russere, Spanianere, Italienere, Nyseelændere, Skotter, Irlændere, Negere, Tyve og Røvere allesammen noget Pak fra hele Kloden; de har stjaalet en ny Uldtrøje fra mig. En Mand her er ikke mere end en død Hund hjemme; men det gaar godt".

Hjemme er man, med sit danske Blik paa Tingene og i Erindring om Hans' tidligere, betænkelige Omflakken, bleven noget ængstelig over, at han saa ofte gaar fra et Arbejde til et andet. Søster Lise har skrevet „at jeg skal passe paa mit Arbejde; ja, ganske vist, rejse fra det ene Sted til det andet, betaler sig ikke, men se, herovre er Forholdene ikke som hjemme. Her er Arbejde nok, man behøver ikke og gaa en Time ledig. Her taster de Folk an paa Gaden og spør, om man vil have Arbejde, vork, englis *(work, english)*. Men jeg forsikrer Dig for, kære Moder, at Folk gaar og driver her over, Danske, og ikke vil arbejde, bare tigge af os andre, men Du kan tro, at jeg har taget Skeen i den anden *(Haand)*".

Den 24. Marts er han „snart bleven rask i mit Ben, det saa galt ud en Overgang". Men nu har han brugt en Medicin, der har faaet det aabne Saar til at svinde, „saa det er ikke større ennen *(end)* en 10 Øre", og han skynder sig med at sende Opskriften paa det folkelige Lægemiddel hjem til en Broder, der ofte lider af lignende Svaghed som den, Hans nu endelig for denne Gang har faaet Bugt med: „$^1/_2$ Pægl renset Olie, en Theskefuld renset Sprit, Hviden af et Æg, et som en Kylling først lægger, rør det sammen lige paa Kog, saa at Hviden ikke stivner, lad det blive koldt, saa er det en Salve, som læger alle Saar, 1 Skefuld Pejnkiller *(Painkiller)*. Det har lægt mit Ben, og der var lige saa stort Hul som det halve af min Haand, og jeg har gaaet paa Arbejde hver Dag, om ogsaa det har været 30 Graders Frost, og det er en mild Vinter og med 4 Alen Sne. Paaklædningen er 3 Par Hoser, 3 Par Bukser, 2 Sweaters, en Uldtrøje, 1 Skjorte, 2 Par Vanter, Huen ned om Hodet og fryse, saa at Tænderne danser Saføjdansen *(St. Veits-Dansen)* i Munden; saa er det bare og se efter Næsetippen, at den ikke fryser af, for det mærker man ikke, førend det kan være for sent. Herovre er det udmærket for de danske Drankere, for de har for det meste en vaad Næse, og det er godt for Kulden“.

Hans Rasmussen er i det samme Kompagnis Arbejde kommen til en anden lille By, „her er Arbejde, saa længe der er Sne, saa rejser jeg paa Banen, jeg har 45 Daalars i min Lomme og skal have 32 Daal. om 6 Dage og saa til Byen og sætte dem i Banken“.

Hjemme fra har Moderen søgt at anvise ham noget Arbejde hos en Farmer, som hun ved nogen Besked om; men Hans skriver kraftigt afvisende: „Kære Moder, Du skriver om den Farmer, jeg er ikke rejst herover for at gaa og slæbe mig en Pukkel til hos saadan en Sjover, jeg rejser hen, hvor der er Penge at tjene, det er jeg kommet herover for. Jeg skal aldrig til nogen Farmer mere“.

Han skifter da ogsaa vedvarende hyppigt Arbejde, kommer igen „paa Banen“ til 2,50 Dl. om Dagen, meget haardt Arbejde, „det er Stenarbejde, Bjærg, vi gaar igennem“. I Brevene husker han bestandig at fortælle Ting, som han mener kunde interessere Moderen, f. Eks. om Vinteren, der er saa haard, at man skulde tro, „at det aldrig fik Ende paa Vinteren; naar vi saa hen i April, skifter Vejret pludselig, paa 3 Dage er det Sommer, og saa maa man passe paa, at man ikke bliver blind, for Solen og Sneen er saa strengt, saa man næsten ikke kan holde ud at se paa den. Naar vi saa naar Juli og August, saa er det saa varmt, saa man næsten ikke kan aande, og i de Maaneder maa man have lige saa meget paa, som om Vinteren, af Uldtøj, for ellers stikker Muskitterne, blakfløjes, er sorte Fluer. Sortfluer er nogle smaa Djævle, som man næsten ikke kan se, men skinner som Sølvkorn, og saa er her Fluer, som, naar de flyver i Luften, lyser de som et Julelys. Kære Moder, jeg maa skrive om disse Plageaander nu, mens man har Fred for dem, for naar man kommer længere hen, tør man jo ikke skrive eller tale om dem, for saa faar man ikke Fred. Her oppe er her smukt om Aftenen, og om Natten her er Nordlysene paa Himlen, og det er smukt at se".

Sine Børn beder han bestandig hilset paa det bedste, „naar jeg kommer til Byen, saa skal jeg lade mig fotografere, og hver af mine Børn skal have et, saa de kan se deres Fader fra det fjerne Vesten. Jeg sender noget Gran, som de skal have til Bogmærker, her er ikke andet, jeg kan sende . . ."

Men Konen omtaler han kun lidet. I Brevet af Januar staar der: „Du skriver, at min Kone har Familjejonalen, send mig dem! Kommer hun ikke ned til Dig? Læser hun ikke mine Breve mere?" Og der følger, med en let forstaaelig Tankeforbindelse: „Naar jeg bliver færdig her om $1\frac{1}{2}$ Maaned, saa skal jeg sætte 70 Daarlars i Banken".

En Gang senere beder han alvorlig hilset „Jensine Johansen", og i Brev af 12. Maj er det næsten, som om han havde opgivet at regne med Konen mere, hvor meget end hans Tanke ogsaa i dette Brev stadig kredser om hende. Han forsøger til at begynde med at anslaa en gemytlig Tone, spørger „om min Kone tygger godt med de nye Tænder, for jeg antager, det maa være, lige som hun er født paany og skal lære at tygge". Idet han omtaler sine nye Planer om at tage til Britisk Kolumbia, tilføjer han indladende:

„Det er lige op til Kalifornien, og derfor synger jeg den: „Aa, Jensine, vil Du være tro mod mig — Jeg rejser til Kalifornien og graver Guld til Dig.“ Men det er dog med kendelig Pinagtighed, at han længere hen i Brevet forklarer Moderen, at „jeg lofte, at jeg vilde give min Kone Penge til Tænder; det skal jeg ogsaa gøre, naar jeg faar Brev fra hende“, og da han udkaster et Fremtidsbillede, tager det sig denne Gang saaledes ud: „Naar jeg da rejser hjem og skal leve paa *(mine)* Lavrbær og fortælle Dig, kære Moder, om mine Oplevelser, og Vorherre vil spare os Livet saa længe, saa gaar jeg ned om Sydamerika og ned forbi Kina, for anden Søvej kan jeg ikke komme. Til næste Sommer tænker jeg at skulle være ude ved Stillehavskysten, for“, ender det meget lavmælt, „jeg tænker ikke, at min Kone bryder sig om at rejse herover, og hun bryder sig vel heller ikke saa meget om mig mere“.

I det sidste Brev fra 1906, da Sygdom atter plager ham, saa at han kun kan overkomme at være paa en Farm „300 Mil fra Port Arthur“ og have Opsyn med den for „Kosten, men ingen Løn“, synes det dog at lysne for ham baade udad til og i hans Sind. Ganske vist er han jo ikke rask, „jeg tror, det er Nyrerne, der er gale“, saa „i Vinter tjener jeg ikke mange Penge . . jeg gaar til Doktoren en Gang om Ugen og faar Medicin . . og Mælken drikker jeg selv af en Ko, som jeg malker . . . Doktoren siger, at det maa være det daarlige Vand, jeg har drukket i Sommer“. Men paa den anden Side har han nu sparet saa meget sammen, at han „har købt 120 Tdr. Land 400 Mil Vest for Vinnipek *(Winnipek)*“, og dermed vaagner igen Haabet hos ham om, at han kan faa Konen over til sig. „Jeg tænker, at jeg rejser derud i April og bygger Huset, det er god Jord, sort Muldjord til Hvede og Havre“, og „jeg haaber med Guds Hjælp, at det skal gaa vos godt, naar min Kone kommer herover . . jeg har skrevet til min Kone med det samme, jeg skriver til Dig“ ; Penge kan han foreløbig ikke undvære, da han til Foraaret vil faa Brug for dem, han endnu har staaende paa sin Bankkonto. Men under sin Sygdom har han til Moderen skrevet et Digt, som ikke blot er smukt følt, men som forbavser ved sin hele, mærkeligt litterære Holdning. Det staar paa den sidstnævnte Skrivelses bageste Side under Overskriften:

„Et Par Vers, som jeg har tænkt over i denne Tid, jeg er syg, sender jeg, kære Mor, fra det fjerne Vesten“ :

Hvem elsker jeg højst paa denne Jord?
Ja, det er nok Dig, min kære Mor.
Du, som vugged mig i Søvn i din Favn,
Mens dine gladeste Viser Du sang —
Nej, aldrig jeg glemmer Dig, Mor!

Hvem er vel min sødeste Ven her paa Jord?
Ja, det er nok Dig, min kære Mor.
Som ofte har trykket mig ømt til dit Bryst
Og lært mig at bede saa stille og tyst —
Nej, aldrig jeg glemmer Dig, Mor!

Hvem var det, som delte min Sorg og min Nød?
Se, det var Dig, kære Mor.
Du gav mig den sidste Smule af dit Brød,
Saa Sønnen din er fager og rød —
Nej, aldrig jeg glemmer Dig, Mor!

Hvem var det, som for mig trælled og sled?
Se, det var Dig, kære Mor.
Som arbejded Dage og Nætter med,

Blev furet og gammel for alt det, Du led —
Nej, aldrig jeg glemmer Dig, Mor!

Hvem er det, jeg skylder alt godt her paa Jord?
Se, det bliver Dig, min kære Mor.
Og aldrig, aldrig, med Sølv eller Guld,
Selv om jeg havde en Verden fuld
Betale jeg kunde Dig, Mor!
Din Søn
H. Rasmussen.

— I 1907 sker da den afgørende Vending for Hans Rasmussen.

Et langt Brev til Moderen af 14. Juni giver et livligt og nøjagtigt Billede af hans vidtløftige Rejse højt op mod Nord til Prince Albert, en Tur „omtrent den samme, som da Nansen var i Nordpolen, saa nær som jeg ikke har kørt med Hunde“. Der har han nu været „oppe paa Landkontoret og har faaet 160 Acres Land, saa at nu skal jeg være Farmer. Jeg har været ude og set paa Landet idag, og det er fint Land, det er 14 Mil fra Byen og 3 Mil fra Station og 10 Minutters Gang fra en dansk Farmer. Jeg tænker, at jeg skal bygge et Hus paa det om 3 Maaneder, og naar jeg har haft det 13 Aar, saa er det min Ejendom“.

„Men se, kære Moder“, vender Hans tilbage til sin stadig genkommende Tanke, „nu skulde jeg have min Kone og Børn herover, for ellers skal jeg være ganske alene, og saa kan jeg ikke holde Kretur, som der skal give Indtægterne“. Og da Konen aabenbart ikke har svaret paa det Brev, han sidste Vinter skrev til hende, tilføjer han: „Jeg mener, at naar Du vil tale til min Kone om det, saa kan hun komme herover til Foraaret, og saa skal jeg have Hus, Heste, Ko, Gris, Lam, Høns, Hane og Jordlopper, for, kære Moder, de Farmere, som har solgt deres Farm her, de har faaet op til 10 Dollar eggernen *(pr. Acre)*, saa jeg mener, at det er det bedste, jeg kan sætte mine Penge i, da jeg har sparet hver en Cent i de to Aar, jeg har været her. Og saa vil jeg som Fader til Børnene vise, at jeg endnu en Gang kan forsørge dem og min Kone, som jeg holder saa meget af, og som jeg aldrig glemmer. Vi kan faa et Paradis endnu en Gang her paa Jorden, for, kære Moder, synes min Kone ikke om at være her, saa sælger vi det hele og rejser hen et andet Sted, men det er den smukkeste Plads, jeg har været paa her i Kanada. Jeg skal begynde at arbejde paa en Savmølle i Dag den 14. Juni. Kære Moder, gaar Marie til Præsten i Sommer? Skal hun konfirmeres til Efteraaret, saa skal jeg sende Penge, saa I kan holde en ordentlig Konfirmation, og hun kan blive fint klædt paa. Men jeg haaber, kære Moder, jeg faar Svar paa Brevet inden den Tid, saa I kan faa dem aalrejt *(all right)*. Lad min Kone læse Brevet eller sig til hende, at der skal være Hest og Vogn, eller hun vil ride ind til Byen hver Dag og gøre sine Indkøb. Og naar jeg faar bygget Huset paa det, og jeg faar malet, skal der staa over Døren Hans Rasmussen, Farmer; Lykkens Gave . . .“

Der er en hyggelig og tilfreds Stemning over Hans' næste, udaterede Brev, som han ikke lang Tid efter sender Moderen:

„Min kære Moder, jeg sidder ude i det fri og skriver dette Brev lige ved Floden, hvor der er den dejligste Udsigt over til den anden Side, hvor der ligger en stor Indianerby, men det er de mest fredeligste

Mennesker, jeg har truffet paa herovre. Nu, mens jeg sidder og skriver, kommer der en Farmer forbi med 2 egensindige Stude for en Vogn, men herovre gaar det lige saa godt med en Kat for en Vogn som med en Stud. Og nu tænker jeg, kære Moder, at vi kan skrive igen lige saa tit som før. Kære Moder, *(jeg er)* ankommen til Savmøllen. Her er meget godt, men Losiet er ikke bra. Jeg maa ligge paa et Høloft tillige med mange andre, men saa sparer jeg Losipenge, og saa har jeg mere til at forskønne vores Hjem med. Nu har jeg ikke mere at skrive for denne Gang, kære Moder, men jeg vil haabe, at saafremt Vorherre sparer mig min Helse, skal jeg endnu engang og for Fremtiden sørge for min Kone og Børn, for, kære Moder, endnu har jeg ikke talt med nogen, som har tjent og sparet saa meget, som jeg har, paa to Aar. Jeg gaar fattigt klædt og aldrig har Penge, naar jeg træffer Skandinaver, men jeg har flere, end de tror, og det maa man heller ikke lade sig mærke med. I danske Penge har jeg sparet 2400 Kr., det kalder Du vel ogsaa for godt, og jeg begyndte med 15 Dolar om Maaneden, men blevet ved at arbejde mig opad. Og jeg tænker, at naar jeg sætter mine Penge i det Foretagende, jeg nu har begyndt paa, saa skal jeg være en holden Mand og saa rejse hjem paa Kirkegaarden hjemme og hvile mine trætte Lemmer, men saa skal der ogsaa være saa meget, saa mine Børn kan have det godt, for her er Fremtidens Land for dem. Jo, kære Moder, jeg kunde godt skrive en hel Roman om min Rejse her i Kanada, og som jeg sidder her ved Floden og skriver, maler jeg det af som smukkere end Skodsborg og Vedbæk. . .“

Den 5. Juli har Hans Rasmussen ikke kunnet oppebie Resultatet af Moderens diplomatiske Henvendelse hos hans Kone, men skriver direkte til Hustruen selv: „Kære Kone, nu er jeg kommet op til en stor By, som hedder Prins Albert, og her har jeg købt mig Farm. Det er en dejlig Egn og god Jord, og jeg tænker, at her kan jeg skabe et Hjem og et Paradis for vos alle, og vi kan leve et godt og kærligt Liv sammen, for det er det, jeg har arbejdet paa i de to Aar, jeg har været her, og sparet mig 600 Doler, og som jeg nu vil arbejde med. Jeg skal til Byen i Morgen og hæve nogle Penge, for jeg har købt to Heste, Vogn, Seletøj og Slæde for 320 Doler, det er to Hingste, den ene 4 Aar, den anden 3, og et Par dejlige Dyr, men Hestene er dyre herovre. Jeg er gaaet sammen med en anden Farmer om at slaa Hø, han giver Maskiner og jeg Heste, saa jeg tænker, vi skal kunne tage for 1000 Dolar Hø i Sommer, og paa Farmen, jeg har, tænker jeg, at der er vel 800 Favne Brænde, og det har jeg solgt for 3 Doler Favnen. Farmen ligger 3 Mil fra Stationen, derfor spørger jeg, kære Kone, har Du Lyst til at tage herover, saa kan Du komme, naar Du vil, men jeg saa helst, at Du kom i Efteraaret. Jeg skal bygge Hus om et Par Maaneder, og derfor vilde jeg gerne vide, naar Du kommer, for ellers laver jeg det ikke saa stort, Huset. Mine Heste staar her hos denne Farmer, som jeg er i Kompagni med, Konen er dansk og han Englis, og derfor, kære Kone, maa Du skrive, saa snart Du modtager dette Brev, om Du kommer eller ikke. Jeg skal købe en Ko og Høns, saa der skal være alt til din Raadighed og Tidsfordriv, for, kære, Ven, alene kan jeg ikke være, for saa bliver det ikke til noget, uden at jeg saa maa tage en Kvinde i Huset som Tjenestepige, og det holder jeg ikke meget af. Men jeg tænker og lever i Haabet om, at vi her i det fjerne Vesten kan faa vos et Hjem, og vi kan leve lykkelig sammen paa vores gamle Dage og saa om en 6/7 Aar sælge vores Farm, rejse hjem til Danmark og leve der til videre . . .“

Konen har, som det synes, svaret baade efter Moderens Henvendelse til hende og paa Mandens direkte Brev, men med udpræget Mistillid til hans Meddelelser.

Dette fremgaar klart af Hans' Svarbrev:

„I Dag den 26. Septbr. har jeg modtaget dine kære 2 Breve og er glad ved at høre, at I alle er raske og har det godt, jeg er ogsaa rask og har det godt, men jeg keder mig, og derfor venter jeg med Længsel paa, at I skal komme. Jeg har 6 Mand og 2 Spand Heste foruden mine egne, for det er haardt Arbejde at bygge Hus herovre, det er svært Tømmer. Kære Kone, jeg kan ikke begribe, at I tvivler og tror, at jeg er en Løgner, og jeg ikke har det, som jeg skriver, jeg har endda mere, for i disse Dage har jeg købt en Hest til, som er et Aar gammel, saa jeg har 3, og tro mig, kære Kone, om at jeg er og har været en *(ulæseligt)*, om saa jeg ikke har arbejdet i de 2½ Aar, jeg har været her, for at skaffe vos et Hjem. Og tro mig, om Du vil, men som jeg har sagt og skrevet, saa er og bliver Du min første og sidste Elskede her paa denne Jord. Og tro mig, om jeg skulde være saa daarlig en Mand og Fader, saa at ikke alene Du, men mine kære smaa Børn, skulde komme herover og se deres Fader som en Løgner. Nej, min

Ven, hvad jeg har, har jeg selv arbejdet for, og jeg er en velhavende Mand paa den Tid, jeg har været her, jeg har 100 Tdr. Land Skov, Prerie og Mose, og det er værd 30 tusinde Kroner, og det kan jeg faa for det, hvilken Dag jeg vil sælge det, naar 3 Aar er gaaet, og det er ikke nogen Løgn eller Pral, som jeg siger, men den rene Sandhed, for aldrig jeg vilde omtale det, naar jeg ikke havde det. Men jeg har haft Lykken, og Vorherre har hjulpet mig, saa at jeg kan byde mine kære et sorgfrit og, som jeg haaber og beder til, et lykkeligt Hjem og dertil et uplettet og fint Navn. Her i dette Farmer-Kontor og alt over, hvor jeg har arbejdet, har jeg været respekteret for en ædruelig og god Arbejder, derfor har jeg noget nu". Hans tilføjer, at han gerne vilde hjælpe en af Konens Slægtninge derover, naar han „vil være og blive en ædruelig og god Arbejder", og „frem for alt ikke lave nogen Komedie, for herovre bruges et slemt Vaaben, for det kan ikke nytte, at han rejser hjemme fra som et lille Bøllefrø og fortsætter herovre, til han bliver moden; forinden det sker, vil han sidde bag 4 Vægge, og her straffer de haardt". Til den ældste Datter har han allerede „Plads hos en Farmer som Selskabsdame, og hun vil faa fra 8 til 10 Doler om Maaneden . . . nu haaber jeg, at dette skulde være det sidste Brev, jeg skriver til Dig, og at Du skynder paa at komme afsted, for mange Maaneder venter jeg ikke, før jeg tager en fremmed i Huset, for jeg skal til at køre Brænde paa Stationen hver Dag, og saa vil jeg ikke komme hjem i en kold Stue ved Aften. Og lad mig nu se, at Du ikke er en Løgner, for er Du det, vil Du komme til at fortryde det i alle dine Dage, tror jeg. Jeg sender ikke flere Penge, men naar Du kommer herover, skal Du faa alle dem, Du skal bruge, og jeg takker mine smaa Børn for de Breve, jeg har faaet. De maa tage Skolebøgerne med, mine Træskostøvler og en god Islænder, og det kan Moder betale, saa skal jeg sende hende Pengene tilbage, og de andre Ting, jeg har skrevet. Her er pænt, og til Sommer skal vi køre ud og se vos om hver Søndag ... lad mig nu se, Du kommer, saa jeg ikke skal staa som en Løgner herovre, da jeg har fortalt det til alle her, og den danske Kone *(som er gift med en Nabo-Farmer)* er saa glad for det. Jeg har en hel Kasse fuld af Tranebær og Blaabær til Syltning".

At Hans Rasmussen har talt Sandhed bliver i December Maaned bekræftet fra officiel Side. Hans Kone har henvendt sig til det filantropiske Selskab, som i sin Tid hjalp ham over til Kanada, for at spørge, om man muligvis nu vilde give hende og Børnene en Understøttelse til at emigrere, da Manden foreløbig ingen Penge kan sende dem. Selskabet har da ladet forespørge hos Frelsens Hærs Hovedsekretariat, Toronto, Ontario, Canada. Hæren har et fremskudt Korps i Byen Prince Albert, og den Plads med Postkontor og Bankkontorer, som Hans Rasmussen bor nærmest ved, ligger 20 engelske Mil derfra. Sekretæren skriver nu til vedkommende Postmester og til et Medlem af Frelsens Hær, der bor sammesteds og er ansat i en af de ledende Banker.

Resultatet foreligger i en Skrivelse af 22 Novbr.:

„Rasmussens Naboer taler godt om ham. Han siges at være stadig og overordentlig flittig, arter sig vel. Han ejer 3 Heste, som han har betalt kontant med 600 Dollars, og har ogsaa, efter Oplysning af en Nabo, Mr. James, som er en meget tilforladelig Mand, købt et meget godt Stykke Land paa 160 acres, men da han først for nylig har taget det ind, er foreløbig kun 6 acres brækket op eller pløjet. Han har bygget et pænt Hus paa sin Jord og fortæller sine Naboer, at han ind i December venter sin Familje".

Sekretæren slutter: „Under disse Omstændigheder skønner jeg, at De ikke behøver at nære nogen Frygt for at sende hans Hustru og Familje over til ham, da Manden øjensynlig klarer sig godt".

— Der følger i 1908 Forhandlinger mellem Hans og Folk hjemme, der kunde tænkes at ville støtte ham med Penge til Konens og Børnenes Rejse, da hun nu har lovet at ville tage over til ham.

Samtidig fortsætter han i Breve til hende Skildringen af sin Tilværelse som begyndende Farmer.

Den 7. Marts hedder det: „Jeg er Gud ske Lov rask og har det godt. I Formiddag var jeg kørende paa Posthuset, og i Eftermiddag koger jeg Oksekødsuppe, bager Brød, koger Kartofler, vadsker op, giver Hestene og Hønsene. Jeg har faaet et Æg i Dag; det var det første; der er 12 Høns og to Haner, de 10 er døde for mig. Det var ellers Meningen, at jeg skulde været til Byen i Dag med det samme, men istend *(i Stedet, i Stedet derfor)* var det et forfærdelig Blæst og Snevejr, saa Hestene gik i Sne lige til Bugen. Jeg skulde ind og købe mig noget Flormel, men vendte om paa Halvvejen". For Resten er Vinteren mild, saa at „jeg arbejder i Skjorteærmer hver Dag", men derfor er der „heller ikke noget at fortjene; der, hvor jeg har kørt Træ hen og solgt, han kan ikke tage mere, for hans Penge er sluppet op, siger han. Han har en stor Købmandshandel 4 Mil fra vores Farm, han siger: I kan tage Varer i Butiken for Træet; men der er ikke noget at ta uden Klædestoffer, men dem kan man jo ikke æde. Men det gaar altsammen foruden ham, vi skal nok klare den, kære Ven, men det er jo ikke alene her, der er Pengetrang eller Krise, det er jo over hele Verden, jeg har ikke tjent mere end 150 Doler i Vinter, og dem har jeg maattet betale tilbage til Banken, hvor jeg havde laant dem, derfor har jeg ikke kunnet sendt Dig nogen og heller ikke kan, for Du maa huske paa, hvad det koster med at føde 3 Heste, 2 Kalve, Høns og ingenting høstet sidste Aar, og dog er jeg glad for, at, hvad jeg nu har, det er min Ejendom“.

Konen har skrevet — sikkert til hans store Glæde — at hun „længes efter Brev“. Han forsikrer, at det gør han ogsaa, men forklarer, at „Du maa huske paa, at det er Vinter. Baner og Skib gaar ikke saa hurtig som om Sommeren, og saa husk paa, naar Hestene arbejder hver Dag, saa kan jeg ikke køre 5 Mil hver Dag og høre efter Breve i al den Sne, for den Vej, jeg skal derop, er der ingen andre, der kører om Vinteren, end jeg. Men det gaar jo nok, kære Ven, nu haaber jeg jo ikke, jeg skal have saa mange flere Breve til herover, og som jeg længes efter Dig, min kære Kone, for vores Ord sammen er bedre end alt det Papir“.

Han fortæller hende, at „Papir har jeg sat paa Væggene; men Møbler har jeg ikke mere af end en Segarkasse og en Svovlstikæske, herover bruger vi ikke saa mange Møbler, her er det Kretur, vi skal have“. Og han giver hende Anvisning paa, hvor mange Penge hun maa have i Lommen ved Ankomsten, advarer hende mod at lade sig „foresnakke af nogen derover eller andre Steder“, tilsiger hende, at hun for den „Proviant“, hun skal indkøbe til den 3—4 Dages Jernbanerejse, skal modtage fra ham „en Seddel paa englis, hvad det hedder, du skal købe, vis den frem, Sedlen!“, og han slutter endelig med at bede hende „tage rigelig med Skraa med, Tobak, Snus Karlsham, Lagener, Dyner, gode Historiebøger, Oljetryk, Billeder til at hænge paa Væggen og alt andet, hvad jeg har skrevet.“

Paa Grund af Vanskelighederne ved at skaffe Penge hjemme trækker det ud med Konens og Børnenes Afrejse, Hans kan jo for Øjeblikket ikke selv betale for dem. Han skriver i et Brev til Hustruen af 24. Marts: „Jeg kunde godt laane Penge i Banken, men det er paa 3 Maaneder, og hvis jeg ikke betaler dem tilbage, saa tar de alt, hvad jeg ejer, og fordi det er sløje Tider, tør jeg ikke vove det.“

Men Hans har, foruden til Selskabet, der hjalp ham selv, skrevet til Præsten hjemme, som i sin Tid ogsaa tog sig af ham, og han holder fortrøstningsfuldt ud. I Begyndelsen af Maj hjælper han „en anden Farmer at køre Tømmer til et nyt Hus, han skal bygge“, og i samme Maaneds Slutning „hænger jeg i med at pløje, og i Morgen skal jeg til at saa Havre og saa lægge Kartofler, vi har et fint Vejr hver Dag, varmt, saa Du kan tro, det er haardt Arbejde for mine Heste; de er jo unge, men arbejder godt, saa der er snart ikke til en Frikadelle paa dem, men naar jeg nu bliver færdig, saa skal de have vel“. Han køber „en Jernseng, som jeg skal have Træ for“ og forbereder Konens Ankomst overfor hans Nabos danskfødte Hustru, som han faar til at skrive hjem til sin Kone: „Du undres over, at hun siger Du og kære Veninde, herover er det ikke som hjemme, her er der ikke noget, der kaldes De eller I, det er nu paa english“. Hans Kone har skrevet til ham igen, at, naar hun kommer over til ham, saa skal hun arbejde. Han svarer, i overbærende Erindring om hendes tidligere, mindre mønsterværdige Husførelse: „Herover skal Du ikke arbejde andet end dit Husvæsen, og jeg haaber paa det bedste, at Du vender om, lige som jeg har gjort, da jeg kom herover. Saa vil vi faa det godt og leve et godt og kærligt Liv sammen“.

Dette Hans Rasmussens Haab blev ikke gjort til Skamme.

Man havde hjemme om hans fraseparerede Hustru haft den Mening, at hun søgte at blive gift med en midaldrende Haandværker, som ogsaa tidligere havde interesseret sig for hende. Forholdet imellem hende og ham var imidlertid allerede i 1906 bleven afbrudt, og Jensine klarede, med en lille Bistand af Sognet, sig selv og Børnene paa en ret kummerlig Maade, senest ved Aften- og Nattearbejde paa en stor, landlig Restaurant. Omsider lykkedes det ved privates og det offentliges Understøttelse at faa hende og Børnene af Sted til Kanada, og da denne Kvinde, som hjemme har levet med sine Børn under ganske proletariske Forhold, i August Maaned 1908 kommer over til Manden, bliver hun forvandlet til en glad og tilfreds Landmandskone, der er i ordnet Virksomhed fra Morgen til Aften.

Saa at sige hele Korrespondancen med Hjemmet bliver nu fra hendes Ankomst og lige op til Dagen ført af hende, Manden skriver væsentlig kun Hilsner eller i Ny og Næ en enkelt Side til sin Moder; eftersom Børnene vokser til, træder de med ind i Brevskrivningen til Bedstemoderen.

I et Brev af 2. Oktober forklarer Jensine sin Svigermoder, hvorledes Manden paa Grund af Arbejde hos de andre Farmere og i Skoven kun kommer „hjem om Lørdagen og kører igen om Mandagen, og, kører han til Byen, kan han ikke komme hjem før den næste Dag. Der er ogsaa 18 engelske Mil til Byen. Saa sover vi helt alene i den store Skov, men her er ikke noget at være bange for . . . det Liv, det er rigtig noget for os allesammen med Heste, Køer, Grise, Høns og Katte . . . Skoven er 4 Mile paa hver Side af Huset, der medregnes Præri og Mose; vi behøver ikke at mangle Brænde, her er nok allevegne“.

Og nu følger en Redegørelse, som fortjener at anføres i sin Helhed, idet den giver et levende Billede baade af Forholdene i det lille Nybyggerhjem og af Brevskriverinden, som i Danmark indtil for saa kort Tid siden var en forhutlet Arbejderske, der daarligt kunde ernære sine Børn.

„Kære Moder og Bedste, jeg vil se, om jeg kan fortælle lidt, hvordan her ser ud. Det er kun Skov, hvor man vender sig, og store Moser, enkelte Steder har Farmerne opdyrket, saa man ser en Mark, Huse kan man ikke se herfra, hvor vi bor. En Farmer bor her et Kvarters Vej herfra, de hedder Jameson's, men man kan ikke se derover for Træer; Keiths, som skrev til Danmark til mig, bor 4 Mil herfra, og jeg har kun talt en Gang med hende, de var kørende her et Par Dage efter, at vi var komne hertil. Der er flere, som har besøgt os, men vi har ikke haft Tid endnu at besøge nogen igen, saa det bliver nok i Kane, naar vi skal til at gøre Visit. En Dag var vi dog kørende henne hos Keith, men de var ikke hjemme, saa maa vi gøre Turen om, naar vi faar bedre Tid.

Vort Hus er bygget af Træstammer, med Tag af Spaan, med 4 Fag Vinduer, et oppe i Gavlen mod Øst, 2 mod Syd, et mod Vest og en Dør mod Øst; indvendig har vi en stor Stue, Spisekammer og en Opgang til Loftet, hvor vi har en Seng, og i Stuen, som udgør baade Stue, Kammer og Køkken paa engang, har vi 2 Senge, et Bord, 6 Stole, et *(Toile?)*tbord, et Linnedskab med Bogskab ovenpaa, en Servante og en Brændekasse, indenfor paa Trappen hænger vore Gangklæder med et Klæde over, og midt paa Gulvet staar en dejlig Fodvarmer, en Ovn og en Komfur med dejlig Bagerovn i, saa Du kan tro, kære Moder, at her kan vi ikke fryse, vi har jo fuldt op til at fyre med, og vore Maaltider ere tre Gange om Dagen bestemt Morgen-,Middag- og Aften, og altid varm Mad. The drikkes til hvert Maaltid og ellers Grød, Æg, Flæsk, Kartofler, Syltetøj og Andesteg, Vildt, Vandhøns eller Præriehøns eller Vildænder, det har vores Far ikke skudt saa lidt af. Jeg har ogsaa kogt Suppe paa de Fugle med Boller paa, Du kan tro, det var noget *(for)* vores Far, det har han ikke smagt, siden han forlod Danmark, det bruges ikke at koge Suppe herovre, det kender de Folk ikke saadan, Suppe smider de bort, og Kaffe drikkes her ikke meget af, kun naar man faar Besøg, da laver man Kaffe. Det er ikke saadan Kaffe som hjemme i Danmark, kære Bedste, det er slet ikke godt at drikke meget med Kaffe, vi har det allerbedst, nu, vi ikke drikker saa meget Kaffe, og vi savner heller ikke Kaffen. Og naar man faar Besøg, sætter man bare Brød, Smør, Sukker, Mælk, Syltetøj; det kaldes for Sous (?) her, vi bruger ikke Fløden her til Kaffe, den passer man paa til Smør. Jeg har flere Gange kærnet Smør, og jeg bager ogsaa Brød, men de bager ikke saadan her som hjemme i Danmark, det er ikke den gode Gær, som man har der hjemme, det er nogle tørre, smaa Kiks, de kaldes for Jættekiks (?), saa det vil ikke hæve sig saa nemt *(som)* med den danske Gær, men naar man bliver øvet, saa gaar det nok; sidst, da jeg bagte, havde jeg godt Held med mig. Jeg bager to, tre Gange om Ugen, saa vi har altid frisk Brød, Rug findes jo ikke her, det *(skulde)* nok være rart at faa et Stykke Rugbrød, men nu er vi blevet vant til Hvedebrød; det er god Hvede, vi har, og fint Flormel, som smager godt; og vi lider det godt; det kan bages i Vand, for Koen giver nu ikke saa meget Mælk nu, vi har haft det koldt i nogle Dage, og Hønsene lægger heller ikke saa mange Æg, men vi kan dog hjælpe os; vi mangler aldrig Mad og heller ikke Humør. Vi er alle i bedste Velgaaende. Du skulde bare have rejst med os, Bedste, for ved Du hvad, der var en gammel Kone paa 72 Aar med Skibet, hun var fra Jylland, jeg talte flere Gange med hende, medens vi sejlede. Hun havde det godt paa hele Overfarten, jeg har maaske fortalt Dig det i det andet Brev; hendes Søn var Farmer et Sted her i Nordamerika, han havde været hjemme og hentet hende over til sig. Hvad om Du maatte leve, og vi kom hjem for at hente Dig, saa rejste Du vel nok med, kære Moder, for her mødte Du kun Venlighed. Du kan tro, at Børnene er glade for deres Far, og jeg med, men der er ogsaa sket en stor Forandring med ham i alt, han er baade bestemt og flittig og god, han er ogsaa glad for os.

Vi har ellers godt Vejr, om Dagen skinner Solen, det er varmt, men om Natten er det Rimfrost, saa alt er hvidt om Morgenen, men det gaar hurtig væk. Det er saa forskellig, vi havde en Dag det smukkeste Snevejr, som det var ved Juletid, Børnene var ude og lave Snemænd og slaas med Sne om Formiddagen; men da vi naaede Aften, var al Sneen helt forsvunden, det er underlig nok. Her er Nordlys om Aftenen, hele Himlen er et Lys, lange Straaler bevæger sig hen over Himlen som det smukkeste Fyrværkeri, det kan lyse som Maaneskin, og saa tuder Ulvene langt inde i Skoven ligesom en Flok Hunde, kun noget mere hvinende, men de nærmer sig ikke til Huset. Her gaar ogsaa Heste og Køer ude hele Vinteren og selv skaffer sig Føden, men det er de saa vant til. Vi skal nu have vores Kreature paa Stald; jeg har et stort Arbejde, jeg er Mursvend om Dagen, nu, vi er ene hjemme; jeg er ifærd med at kline og tætne Stalden baade ude og indvendig, det er helt morsomt; og naar jeg er færdig med det, skal vort Hus have sig en Omgang, hvis der er noget faldet af nogle Steder. Du kan tro, at vores Far er glad for, at jeg kan det, han kan jo ikke faa Tid dertil; naar han er færdig, saa maaske det er saa koldt, at han ikke kan faa det lavet; naar han kommer hjem, saa maa han ogsaa ligge saa meget som muligt for sit Bens Skyld, men det er meget bedre, og saa passer jeg baade Grise (vi har to), Køer og Heste, jeg vander og foder dem; de kende mig allerede, de kalder, naar jeg kommer og lukker op for dem, de er meget skikkelige. Vores Far kommer hjem om Lørdagen og tager af Sted om Mandagen, han er ude at køre Sæd til Maskinen, saa hos en, saa hos en anden Farmer, han maa jo tjene Penge, vi skal have en Ko til i Vinter, og Du skal jo ogsaa have dine Penge, kære Moder, lige saa snart vi har dem samlet sammen; hvis det *(bliver)* en streng Vinter, saa vil vi tjene godt paa Træet. Saa faar vi Arbejde med at hale Træ, saa bliver det i god Pris; men her er ikke nogen Grantræer, her er kun et hist og her, det er bare Poppelpiletræer; en 4 Mil herfra mod Nord er den store Granskov.

Nu er det Aften, vi har lige spist, det er den anden Oktober, vi *(er)* ved at gaa til Sengs og ene hjemme, og jeg vil skrive et Par Linjer til; det er Bygevejr i Aften, det styrter ned med Regn, saa jeg tænker, at vores Far kommer i Morgen lidt tidlig. Du kan ikke tænke Dig, hvad jeg har lavet i Dag, jeg har lavet en Savebuk; det er nemmere at save Brænde itu end at hugge det, Karen og jeg ere dygtige Brændehuggere, kan Du tro; det var en lille Overraskelse for vores Far, da han kom hjem; ja, nu vil jeg vente indtil videre, at vi modtager dit Brev, med at slutte.

Kære Moder og Bedste! Vi har i Dag den 12. Oktober 08 modtaget dit kære Brev og ser, at Du er rask. Kære Bedste skal ikke være ked af det for Marinus, vi mødes nok engang endnu alle sammen. Drengen er saa glad for sin Far, lige fra det Øjeblik, vi mødtes; det var, som han havde aldrig været borte fra os; og alle er vi glade og tilfreds; Tiden gaar hurtig, her er nok at varetage. Da nu vores Far er lige ved at skal ud af Døren, han skal til Byen — jeg maa derfor slutte i en Hurtighed. Med mange venlige Hilsener til hele Familien fra os alle .....

Næste Gang vil Marie skrive, hun er ikke hjemme."

Et senere Brev — af 21. April 1909 — fortælles videre om Husets Udstyrelse, da Familjen kom derover, og om Forøgelser i Bohavet, der senere har fundet Sted: „Jeg har vist ikke fortalt, hvor godt vores Far havde sørget for Husets Behov, til vi skulde komme her. Han havde Spisekamret fuldt med Fødevarer, og alt, baade Kopper, Tallerkener, Fade, Knive, Gafler, Skeer, Kedel, Kaffekande, Vaskebrædt, Vaskekedel, Balje og 2 Kar og alt, som behøves til Husets Behov, Garn til at strikke, sort og blaat, og en god Seng med gode Tæpper og Madras i. Og saa kom vi jo med de gode Dyner, saa Du kan rigtignok tro, kære Moder, vi har puttet os i Vinter. Om ogsaa det har været koldt, har vi ikke frosset, for en god Kakkelovn og et godt Komfur og Brændsel har vi jo nok af. Det er rigtignok ikke, som da vi somme Tider var lige ved at fryse derhjemme, og jeg hver Dag købte for 20 Øre Kul og for 5 Øre Brænde. Vi har i disse Dage købt en ny Seng til Børnene, en stor Træseng med Fjedermadras i, for den, som Børnene har haft at ligge i, havde vores Far selv lavet, den var saa haard for dem. Du kan tro, kære Moder, de gasser dem ordentlig i den nye Seng."

— Breve fra December Maaned 1908 fuldstændiggør Skildringen af Nybyggerhjemmet med dets Levemaade og Familjeliv.

Husfaderen har været syg af sin gamle Skade i Benet og maattet ligge til Sengs i godt tre Uger, „det, som Doktoren kom paa, brændte det helt op, saa fandt vi selv paa at korere det med Fløde og bade det *(med)* lunkent Borvand; naar det nu bare vil holde helt, for det kløer i det om Natten. Kære Moder, i den Tid har jeg maattet fodre og vande Heste og Køer, give Grise og Høns, save Brænde. Vi har haft en Dags Snestorm, og det fryser godt, vi har en god halv Alen Sne. I det tunge Føre og den Kulde var vi kørende i Gaar d. 30. (*November*) og hente Straa til vore Kreturer henne hos Mackenzies, den Farmer, som bor 4 Mil herfra, og som vi overnattede hos. Han og vores Far kommer tit sammen og hjælper hinanden . . . I et Par Uger i Træk maatte vores Far køre til Byen tilligemed Mackenzie, fordi vi havde ikke nogle Varer her i Huset. Vores Far solgte Hvede for Mackenzie. De var 4 Gange til Byen i den Tid, og vores Far fik 2 Dollar for hver Gang; det var lettere Arbejde det, end at fælde Træ. En Dag kom vores Far kørende der over til ham, men saa var det Helligdag, det var Valgdag, og saa kunde de ikke køre til Byen, saa kom vores Far hjem samme Aften med en halv Vogn fuld af Kød; de havde slagtet derovre den Dag. Der var 2 Oksehoveder, 8 Ben, Tunger, Hjerter, Haler, 2 store Levere og bægge Kallun, saa havde jeg Arbejde en hel Uge med at skolde, skrabe og lave Pølser. Alt det havde vores Far faaet for at hjælpe Mackenzie den Dag. Den næste Dag kørte vor Far derover igen og var derovre en hel Uge, kom saa hjem med Varerne *(fra Byen)*, som bestod af 15 Pd. Sukker, 2 Pd. Kaffe, 2 Pd. The, 20 Pund Sirup, 6 Pd. Løg, en Bøtte Spegesild, 20 Pd. Havregryn, 100 Pd. Flormel, Gær, Bagepulver, Sennop, Karlsbadersalt *(der med hjemlige Mindelser skrives Karlsbergsalt)*, Uldgarn til en Trøje, som jeg strikker til vor Far, 2 Sække Foder til Grisene, Tobak og Skraa til sig selv, Æbler og Bolsjer til sine smaa Børn og mig, 100 Pd. Oksekød, saa vi kan nu hjælpe os en Tid. Kære Moder, nu i Dag, den 3. December, er vor Fader oppe og ude at strigle sine Heste for første Gang i 3 Uger. Far havde lige barberet sig og friseret sig saa fint, saa kom vi op og nappes om Barberkysset, Sigrid var den første, som fik det, saa Marinus, saa Karen, saa mig. Det var saadan et lille Slagsmaal med os. Marinus er en rigtig Far-Dreng, han er saa glad for Far. — Nu kom Far vrælende ind, fordi han fryser, og nu er det Marinus' Tur til at rulle Hænderne paa Far. Du skulde bare se, kære Mor, hvor det ser morsomt ud paa dem begge to, Marinus kalder Far for sin Tulle, og Far kalder Marinus for Mor“.

Den ældste, 14aarige Datter, Marie, har først tjent hos Postmesteren i den nærmeste lille By, men blev syg, maatte tage hjem og er nu, efter at være bleven rask, kommen til Farmeren med den danske Kone, „de var alle kørende her hos os for fjorten Dage siden, og de var godt fornøjet med hende, og hun var glad for at være der“.

Paa Julekortet til Moderen med „Wishes“ og „Christmas Joys“ i Guldbogstaver paa grøn Bund og forgyldt indrammet, har Hans selv fortsat Hustruens Hilsen med:

„Min kære elskede Moder!

Jeg vil ønske dig en glædelig Jul, en godt Nytaar, en god Helse og Du maa leve længe her paa Jorden, saa vi kan tale sammen endnu en Gang, naar den Tid kommer, at vi forlader det fjerne Vesten og drager hjem til Dig, min kære Moder.

Din Søn Hans“.

— Brevene fra de paafølgende Aar, 1909 og 1910 indtil d. 6. Oktober, da Samlingen slutter, viser, hvorledes den danske Nybyggerfamilje, glad og tilfreds, arbejder sig langsomt fremad under mere eller mindre besværlige Forhold; de vidner alle om den intelligente Brevskriverindes naturlige Lethed ved at udtrykke sig og godtgør den Interesse, hvormed de udvandrede stadig omfatter Forholdene hjemme.

I Brev af 5. Januar 1909 takker Jensine „Kære Moder og Bedstemoder“ for alle de Breve og Aviser, Kort, Billeder og en Sprællemand, som de har modtaget „i Ugen eller Jul og Nytaar“.

Det er i Aviserne „Alberti“ og „Polakkerne“ *(Bulottis Bande, som morderisk overfaldt Proprietær Bech paa Højbjerggaard)*, der som jævnstillede Emner særlig har beskæftiget Familjen: „Det er dog en forfærdelig Relighed med baade Bedrageri og Mord derhjemme i det kære lille Danmark, det er jo blevet til et helt Amerika“. Men hun fortsætter, øjensynlig paa Grundlag af Mandens Udsagn og med samme Syn som han paa Straf og Virkningen af Straf: „Der er kun den store Forskel, at Straffen for alt saadan er meget strengere herovre. Her er det Tugthuset for Livstid, eller ogsaa bliver saadanne Mennesker hængt, saa her sker ikke saadan noget nu saa tit“. Fra tidligere Dage har hun hørt andet fortælle: „For en 20 a 30 Aar siden, da maatte enhver vist have et Stykke Vaaben hos sig, da var Indianerne ikke saa siviliserede, som de er nu. Her paa denne Side af Riveren er kun Halvindianere, det er blandede med Folk fra alle Verdens Kanter; men paa den anden Side Riveren er en lille By med indfødte Indianere“.

Arbejdet og Livet i Kanadas meget haarde Vinter er Genstand for udførlige Skildringer: „Inde ved Prince Albert gaar en lille Færge over Riveren til den anden Side, og nu, det er Vinter, kan Folk baade køre og ride over Riveren. Det er jo ogsaa en stor Flod, men den er dog bundfrosset og kan bære alt oppe. Vi skulde ogsaa en Tur over paa den anden Side af Riveren, men det bliver nok ikke før til Sommer, det er altfor koldt at køre saa langt, vi har meget haard Frost i disse Dage, det fryser mellem 40 og 50 Grader. Vi har ogsaa haft Snevejr, vi har været ude at køre i Kane flere Gange, Hestene gaar i Sne, somme Steder lige til Bugen, somme Steder synker de i lige op til Halsen. Det er ikke som hjemme i Danmark, Vejene bliver kastede, nej, her maa de kørende lave Vej med Hestene og med Kanen alene; er Sporet føjet til, maa der laves et nyt, saa Du kan tro, det er tungt for Hestene her; somme har tre og fire Heste for, naar de har Læs paa, enten det er Brænde eller Hø, de har paa; det er næsten ikke til at finde Sporet. Vores Far og jeg var kørende en 6 Mil her fra vores Hjem, Hans havde paataget sig at gøre en Skole i Stand, den skulde kalkes indvendig, og saa skulde der gøres rent, det skulde Hans have 10 Dollar for. Vi gjorde den i Stand paa to halve Dage, Du kan tro, det kneb med at faa Vand, vi maatte smelte Sne til Vand, men der var godt med Brænde. Det var ogsaa et Hus som vores, bygget af Træstammer, med en Stue med en Kakkelovn midt paa Gulvet. Der er kun 10 Minutters Gang til den nærmeste Farmer, de hedder Jamesons, dér var Børnene henne, da vi var ude den Dag, det er flinke Folk. De smaa leger saa tit med de Børn, der er tre Piger og to Drenge fra 15 til to Aar, og de er rare Børn. Manden dér er en halv Indianer, det vil sige, som hvis en Svensker og Dansker er gift, hans Far var en Englænder og hans Mor var Indianerkvinde".

Postmesteren i deres nærmeste Poststation har mistet en lille Dreng paa 3 Aar, som Forældrene uforsigtigt havde taget med paa Køretur til Prince Albert i den voldsomme Kulde, og „Ugen efter Nytaar var det den koldeste Dag, det har ikke været saa koldt her de sidste 6 Aar, der er tre Indianere frosset ihjel inde ved Prince Albert, den ene frøs ihjel paa en Slæde, han var kørende med et Par Okser til Byen, og der er kun to og en halv Mil til, over Riveren. Du kan ogsaa tro, kære Moder, at Hans, han frøs, da han kom til Byen, han havde dog tre Uldtrøjer, en ulden Skjorte og tre Par Underbenklæder, et Par Yderbukser, en tyk Pelstrøje, men han var saa fornuftig at købe sig en stor Pelskappe, som gaar lige ned til Fødderne, og tre Par Strømper og et Par Skindstøvler. Ja kære Moder, saa meget Tøj maa man have paa herovre, men det fryser ogsaa omtrent 60 Grader eller 60 *Belov (ɔ: below = under, under Frysepunktet)* jeg var med hos Mackenzies efter Straa, da havde jeg to Par Strømper i Støvlerne og uden paa Støvlerne to Par af Hanses Strømper og ovenpaa dem et Par Sutter, jeg har lavet af Ulveskind, paa Hovedet havde jeg Hue og to Tørklæder, min store Frakke og Hanses store Skindkappe, tre Par Vanter; men jeg var ogsaa saa varm, saa jeg helt svedte. Og saadan maa vi pakke Børnene ind, Kaaber og Tæpper paa Hænder og Fødder, naar de skal med ud at køre, og saa køre vi kun ud med dem, naar det er Solskin, men det kan hurtig forandre sig Vejret her, det kan baade storme og sne, inden vi kører hjem igen, vi har Sne og Frost hele Vinteren, det regner kun om Sommeren, og saa kan det regne to eller tre Dage i Træk, og saa er det fint Vejr længe". Under Turen d. 18. Januar over til Mackenzies var Vejen „helt røget til, vi var ved at vælte flere Gange, men det gik dog, vi kom ogsaa godt hjem med Halmen, jeg sad paa Læsset og kørte Hestene, medens Hans gik det meste af Vejen. Klokken var 9 om Morgenen, da vi kørte hjemmefra, og vi kom ikke hjem, før Klokken gik til 8te om Aftenen, jeg hjalp til med at læsse Halm, og saa skulde vi have lidt Varme, inden vi kørte hjem. I den Tid var Karen, Sigrid og Marinus alene hjemme, men de er jo vant til at være ene, og de finder dem godt i at være her, de er ikke bange, de er saa fortrolige med alt, de havde god Varme og tændt Lys, da vi kom hjem!"

Men under al den Kulde og Besvær, og medens Manden for sit Arbejdes Skyld ofte maa være borte fra Hjemmet ogsaa om Nætterne „har vi det godt, vi kan putte os ved en god Kakkelovn, og Brændsel har vi nok af, saa Du maa sige til Lise, kære Bedste, at hun kan godt komme og hente en Byrde Brænde eller to her“. Og Juleaften har Familjen fejret i sit nye Hjem paa gammel dansk Maner: „Vi havde Juletræ, der var Valnødder, Mandler, Rosiner, Appelsiner, Bolsjer paa Træet, og vi havde Oksesteg, brunede Kartofler og Pickles, Syltetøj og Kaffe og Kager bagefter. Marinus fik en Billedbog af sin Far med Blyanter, kulørte, han kan tegne i. Vi fik ogsaa en Sæk Hvidkaal, en Sæk Turnipser, Løg og Gulerødder fra Skolen“. —

Familjens hele indre Økonomi belyses fortræffeligt i et Brev af 22. Marts 1909. Den 5. Marts har Mand og Kone været til Bys, Salget af Træ er færdigt for i Vinter, og nu skal der købes ind for et halvt Aar. Det bliver et svært Læs paa Slæden, „vi havde 8 Sække Flormel, hver Sæk vejer 100 Pund, 100 Pund Hvedeklid, 150 Pund Oksekød, 100 Pund stødt Melis, 20 Pund Fedt, omtrent for 14 Dollars Urtekræmmervarer, en ny Økse, nyt Korset til Marie og mig, nye Støvler til Sigrid, til vores Far. I det hele har vi købt ind for 275 Kr. i danske Penge. Jeg skriver Priserne paa de vigtigste Varer, saa kan Du se, det er ikke saa meget dyrere end hjemme.

Skraatobak og Røgtobak 4—5 Kr.
Sæbe Pd. 8 Cent eller 27 Øre dansk.
Soda Pd. 5 Cent — 18 - —
Kaffe pr. Pd. 25—40 Cent eller 1 Kr. — 1 Kr. 75 Øre.
Sukker — Pd. 7 Cent eller 25 Øre.
Flormel Pd. 2½ Cent — 10 Kr. en Sæk.

The pr. Pd. 40 Cent — 1,50 Øre.
Fedt - 20 Cent — 70 Øre.
Rosiner $12^{1}/_{2}$ Cent — 45 Øre.
Svedsker $12^{1}/_{2}$ Cent — 45 Øre.
Grvn $12^{1}/_{2}$ Cent — 45 Øre.
Smør 40 Cent — 1,50 Øre,
og et Dusin *(Lakune, vistnok Æg)* 50 Cent eller 2 Kr. Vinter, om Sommeren kun 50 Øre. Om Sommeren kun 50 Øre for Pd. af Smør.

Kartofler er det dyreste af alt, bare vi havde rigtig mange! Kartofler vil i Aar blive meget dyre, de vil komme til at koste for en Bussel *(Bushel)* $1^{1}/_{2}$ Dollar, cirka 40 Kroner Tønden, en Bussel er lidt mere end en Skæppe. Vi har to Skæpper tilbage i vor Kælder, dem tør vi ikke spise flere af.

Havren 30 Cent 1 Bussel — 8 Kr. Tønden.
Spegesild $3^{1}/_{2}$ Cent eller 10—11 Øre Stk.
Løg Pd. 5 Cent eller 18 Øre.
Uldgarn Pd. 1 Dolar 20 Cent — eller 4 Kr. 40 Øre Pd.
Børnefodtøj 1 Dollar 60, cirka 5—6 Kr.
Voksnefodtøj 2—5 Dollar.

og en Dollar er 3 Kr. 74 Øre. Vi har ikke spist Kartofler siden Nytaar, vi har kogt Turnipser i Stedet; de ligner Kaalrabi, men de smager godt, naar de er stuvede, og ellers maa vi spise Brød til, vi spiser for det meste Baniksbrød (?), det er Mel, Mælk eller Vand, lidt Bagepulver og lidt Salt, ruller det ud fladt, prikker det med en Gaffel; det kan Karen bage. Vi har ikke haft Mælk eller Smør siden Nytaar, men nu en af Dagene tænker jeg, vores Ko skal kælve, og næste Maaned har vi en Kvie, som skal kælve, og mine Høns lægger nu 3—4 Æg pr. Dag, vi har 7 Høns, en Hane; siden Midten af Februar har jeg samlet 66

Æg, det er mine Penge for Smør, Æg, og Mælken faar Kalvene og ellers hvad vi kan bruge selv. Sikken jeg skal lave Smør! Til Sommer faar jeg en Ko til, saa har vi tre Malkekøer; her er en Farmer, som rejser ind og skal arbejde paa Banen ved Prince Albert, han har haft saadan et Uheld med sig i Vinter, 3 Heste er døde for ham, og saa har han en Ko, som ogsaa skal kælve. Den faar vi her over til os, og jeg faar bruge al Mælken; han ser ingen anden Udvej for sig end tage ud paa Arbejde men kommer her tilbage til næste Vinter.“

Samme Skrivelse tegner et lille Billede af en nødtvungen Hviledags Forløb:

„Det er et saadan dejligt Solskin i Formiddag, jeg har lagt vore Sengeklæder ud og sole til hen paa Eftermiddagen, alle vore Køer og bægge vore Heste stod tøjret ude ved Høstakken, det var saa blødt at *(det)* ikke var til at arbejde ude i Skoven. Vi spiste til Middag, som bestod af Bøf og The, Brød, Sirup og lagde vores Far sig til at sove Middagslur. Medens han sov, blev det saa graat i Luften, og en halv Time efter blev det Snevejr hele Eftermiddagen, vi fik travlt med at tage Sengeklæderne ind og Køer og Heste i Stald og Høns i Hus. Nu er det Aften, Snevejret er holdt op, vi skal til at fodre og vande Kreaturerne, og saa skal vi spise til Aften og saa gaa til Bæt (det er i Seng)“.

Mange Gange kommer i Brevene levende Interesse og Sympati for Dyr til Orde: „Det er et rask Liv, kan Du tro, kære Bedste“, skriver Jensine d. 21. April 1908, „saadan at omgaas med Dyrene og med Smaakreatuerne, de kender mig og min Stemme, baade Køer og Heste og Grisene, Høns og Hund og Kattene“. Og det hedder andet Steds: „Kære Moder, Du kan tro, det er morsomt saadan at køre og rine, de Heste ere gode Dyr, men man maa holde fast, naar man køre dem, de kan lide og springe, men de hverken bider eller sparker“ eller f. Eks. i Brevet af 22. Marts: „vi har ogsaa faaet lukket begge vore Grise ud, de har staaet indespærret i lukket Hus hele Vinteren, vi har lavet Stakit rundt om Halmstakken. Det kan nok være, de blev glade, da de mærkede, de var i det fri saadan omtrent. De var saa bitte smaa i Efteraaret, nu er de blevet saa store, men de har ogsaa faaet kogt Hvede hele Vinteren, og Hønsene har faaet det samme, de har faaet varm Kærne hele Vinteren, og alligevel har vi mistet to, og to gaar foruden Fødder, de gaar kun paa et Par Stumper, deres Fod er frosset af midt op paa Benet, saa tørrer det ind, som er frosset, og saa falder det af. De er saa tamme, de Høns, den ene gaar med Klud om sine Stumper, for den blødte saa*(dan)*, da Foden faldt af. Den har vi endnu paa Loftet, de gaar omkring os, som det var Kat eller Hund, saa kælne ere de Høns, derfor kan vi ikke nænne at hugge Hovedet af dem.“

At Fru Jensine inden Dørs — foruden med Husførelsen — ogsaa har nok at gøre og trøstig tager fat, selv om hun ikke altid er veltilpas, fremgaar, f. Eks., af et Brev af 1 Februar 1910: „Jeg har haft saa travlt i den senere Tid med at sy, jeg er ifærd med at sy Linned til Børnene og vores Far og mig selv, og det skal jo gaa rask, for jeg maa sy i Hænderne. Jeg tænker, jeg nok en Gang vil faa en Symaskine, jeg er nu foreløbig blevet lovet en Vaskemaskine, for jeg kan næsten ikke taale at vaske paa Brædt; min højre

Arm, Du jo véd, jeg kom til Fortræd med, har jeg sommetider Smerter i fra Skulderen og ned efter til Haanden. Da jeg vaskede til Jul, havde jeg saa ondt i den, at jeg ikke kunde løfte den, jeg kunde ikke klæde mig paa selv, men Sigrid hjalp mig, og vores Far gned mig godt med noget, vi kalder Painkilder eller Pain Expiller, *(Painkiller, Painexpeller)*, og det hjalp; jeg har nu ikke mere ondt i den, det rykker sommetider lidt, det er gerne, naar vi faar Storm eller Sne, saa det er ligesom et Barometer ....“

Og hun og Familjen er glade for Arbejdet, saa „behøver vi ikke at kede os“ og, som det hedder i et Brev af 14. November 1909 „jeg forstaar ikke, hvor Tiden bliver af her, den ene Dag gaar efter den anden, den ene Uge efter den anden, somme Tider ved vi ikke, om det er Lørdag eller Søndag; nu maa Du ikke le af mig, men en Dag kørte vi efter Halm, og da vi kom paa Halvvejen, kom vi til at tale med en Mand, og saa var det Søndag. Vi maatte saa vende om og køre hjem, vi holdt saa to Søndage, for vi havde holdt Søndag om Lørdagen. Det var kedeligt, for vi mistet en Dag i vort Arbejde. Nu sætter vi Mærke ved Dagene paa Kalenderet.“ Den Fjernhed fra Verden, som aabenbarer sig i et saadant lille Træk, skaffer sig ogsaa Udtryk i den Forklaring, hun giver Svigermoderen paa „hvorfor der er et stort og et lille Vindu i vort Hus. Det andet store Vindu sidder i Gavlen mod Vest, fordi jeg bedre kan se hen af Skovvejen, naar nogen kom kørende forbi. Det kan ske en enkelt Gang, at en kommer kørende her forbi. Jeg har et lille Bord staaende derved, hvor jeg sidder og skriver, syer eller strikker, naar jeg har Tid dertil“.

Familjens Trang til at se og selskabeligt omgaas Mennesker bliver dog langt fra helt utilfredsstillet.

Jensine har jo allerede skrevet om Besøg hos Nabo-Farmeren med den danske Kone, og pr. 21 April 1909 kan hun — i et Sprog, der er kendelig paavirket af det Engelske — berette, at „her er kommen en dansk Familje her over til, deres Homested *(homestead)* ligger $^1/_2$ Mil fra os, de er kommen inde fra Stæderne *(ɔ: the states, united states)*, de har været her i Amerika i 20 Aar. Og Konen er en Søster til Missis Keith *(Jensines danskfødte Nabokone)*, de har 5 Børn, som alle taler dansk, men de taler vist bedre Engelsk, Børnene har jo gaaet i Englis Skole. Faren og Moren er fra Jylland, saa de taler saa jysk, at det er snart lige saa vanskelig at forstaa som det engelske“.

Jensine er glad for, at „der kommer nogle Danske herop“, skriver om en Familje hjemme, som hun tænker ogsaa vil komme „og hvad det angaar med Konen, saa kommer vi nok ud af det; skal hun være Farmerkone, saa *(maa)* hun nok selv tage Del i alt ligesom alle andre“ under det „raske Liv“, som hun for Resten benævner det. Haabet om at faa en Broder af sig derover, til hans eget og andres Bedste, holder hun stadig fast ved, og hun spørger ivrigt efter en Kones Søn hjemme fra, som hun véd er i Amerika: „Se, om Du ikke kunde faa hans Adresse af Madam Hansen, men nøjagtig. Jeg vilde skrive til ham; det kunde jo være med Tiden, at vi kunde faa ham til at rejse her op til denne Egn, hvor vi er, at her kunde blive nogle flere hvide Folk her. Dem er her for lidt af. De Halv-Indianere, her er, er nogle ligegyldige Mennesker, de sørger ikke for den Dag i Morgen“.

Ligegyldighed og Mangel paa Fremsyn kan man ikke bebrejde Fru Jensine. Hun er virksom og fuld af Interesser ud over Øjeblikket.

At Familjen materielt lever godt, betoner hun hyppigt, sikkert ikke mindst, fordi baade hun selv og de, hvem hendes Breve er beregnede paa, har kendt til lige det modsatte. Der er oprigtig Glæde i den Maade, hvorpaa hun taler om det lune Bjælkehus — der tilmed er klinet og tættet af hende selv — med den gode Stuevarme, eller, naar hun, efter Omtale af hendes Mands haarde Arbejde, fortsætter: „Men vi lever godt, vi spiser meget Oksekød, vi har paa nogle Maaneder spist $^3/_4$ Ko, som vi har købt. Den staar paa Steg og Bøf og Suppe skiftevis, hver Dag. Du kan tro, vi har alle en god Appetit, vi spiser mere her end hjemme i Danmark, det er det haarde og kolde Klima, saa Du kan tro, vi fortryder ikke, vi kom over her, og kommer vi nogen Sinde til Danmark, saa var vi i Stand til at tage tilbage igen“.

Men ogsaa ud over det materielle er hendes Interesser stadig levende. Hun takker for Sendingen af „alle de Bøger; vi er meget glade for dem, enhver Smule dansk Læsning er saa kærkommen“. I Brev af 10 Januar 1910 er hun f. Eks. paa egne og Familjens Vegne henrykt for, „alle Aviser fra dig og Julebilleder ... vi er saa glade for alle de Nyheder, Du bringer os, vi kan saadan følge med der hjemme. Kære Moder, Du maa endelig passe godt paa alle Aviser angaaende Prinsesse Maries Død og Begravelse, det var en stor Sorg for alle de smaa fattige

Børn og Mennesker. Hun gjorde meget godt for fattige, og meget godt er gaaet bort med hende“. Og trods sin Travlhed følger hun med ikke blot i Familjeforholdene men i mange andre lokale Ting hjemme; tværs over Atlanterhavet sender hun Svigermoderen gode Raad mod Hoste, paa lignende Maade, som den gamle Kone i sin Tid efter Sønnens Ønske maatte sende ham et Raad over mod Kløe; hun glæder sig over Beretningerne om den „gemytlige“ Valgdag hjemme, hvor Svigermoderen kunde være kommet „ud og køre i Automobil“ men dog undlod at tage imod Tilbudet, og hun spørger muntert: „Hvorledes gaar det Dig, kære Moder, med det nye System der hjemme, jeg mener med det nye Maal og Vægt. Kan Du finde ud af det? Det er vel ikke saa let for dig“.

— Lutter Behageligheder er det dog ikke, der indeholdes i Brevene hjemme fra. Den danske Sladder har ikke ladet sig skræmme af Atlanterhavet. Men Fru Jensine tager tappert imod den. Hun skriver i Anledning af et Brev, som en af Mandens kvindelige Slægtninge, Emilie, har sendt ham: „Det nytter ikke, hun kommer med al den Ramsen op, hun kan ikke sætte nogen Ufred i vort Hjem her ovre, dertil er vi for glade for hinanden, og din kære Søn tror kun lidt, hvad hun siger, den Trold . . .“ Vedkommende Dame betegnes energisk som fuld af „Begærlighed og Nærighed og ærekær for hvad hun endelig gør“, hun er en „Sladre-Sidse“, og Jensine spotter over, at Emilie taler om, at hun har skrevet sin Sladder til Hans „af et godt Hjerte“ og fordi hun følte det som sin Pligt overfor ham og hans Søskende og overfor de fremmede, der havde hjulpet Familjen over, men

„det maa hun ikke sige, for det er Løgn“. Og naar Fru Emilie, „inden vi kom her“ har skrevet til Hans kompromitterende Ting om Fru Jensines Liv og Færden, saa kan den paa sin Mand sikre Farmerkone nu triumferende slutte: „. . det slog hende nok, da hun nu saa, vi skulde rejse. Da jeg sidst talte med hende, sagde hun: Bare I maa leve godt sammen! — Ja, hun er sød, men hun véd ikke af det. Hvem holdt ved hende, medens hun skrev det Brev til os? Jeg tænker, hun var syg flere Dage før eller efter, inden hun fik Luft. Men hun skal nok faa Svar“ — hvad man ikke tør tvivle om, at Emilie ogsaa har faaet; foreløbig bliver hendes Brev sendt tilbage til hende.

Og som Nybyggerfolkene ude i deres Skove ikke lader sig gaa paa af de Ubehageligheder, der kan møde dem hjemme fra, saaledes forsømmer de ingenlunde at fornøje sig selskabeligt, naar Lejlighed bydes.

Den 14. November 1909 fortæller Jensine, hvorledes Familjen har „været til Dans“ hos den nye danske Farmer, Jensen, og hos Familjen Jameson. Danskeren „gav Kl. 12 Nat en fin Diner med Steg, Kartofler, alle Slags Kager, Pej og The“. Hos Jamesons „fik vi kun Kager, Pej og The. Der er ellers ikke meget ved deres Dans her, de løber rundt imellem hinanden, de danser et og det samme hele Tiden efter et Par Violiner, som Folk selv bringer med sig“. Men at Danseselskaberne ikke desto mindre glæder sig ved energisk Tilslutning ses af, at „der var Koner med smaa spæde Børn“. En anden Gang forhindrede Jensines Ildebefindende, at Familjen kom med til en Basar med Bal, „vi havde lavet en saadan fin Blomsterkurv, en saadan kaldes Basket, det er kun de Girl, som bringer en saadan med, fuld af Kager eller Smørrebrød (Girl er det samme som Pige) og den køber saa de Bøj (det er det samme som Dreng eller ung Mand) ... men til Sommer skal vi med til Piknik (eller Skovtur, som det hedder paa Dænis, eller Dansk), kære Bedste“. Og i en Skrivelse, der er sluttet d. 13. April 1910 kan Jensine melde, ikke blot, at hun er kommen sig af et Anfald af Nyrebetændelse „spiser godt og sover godt om Natten og kan passe mine Ting igen“, men tillige at „vi har lovet alle her at give en Dans, og saa vil jeg nok have mig en lille Svingom med, vi har jo ikke andre Fornøjelser her, end hvad vi selv laver os. Jeg og vor Far har været kørende rundt hos alle de Farmer, vi kunde finde, og indbudt dem til Dans den 8. April Fredag. Det er nu den 8de April, vi var ved Stationen og modtog Marie, hun havde fri til Lørdag Aften, jeg og alle de smaa kørte hende til Toget. Jeg havde pyntet Stuen med en Guirlande rundt oppe ved Loftet med Roser og ryddet alt ud paa en Seng nær, hvor de smaa Børn maatte sove i, som var med. Her var et halvt hundrede ialt. En spillede Violin, og vi dansede og morede os til den lyse Dag. Kl. 12 Nat gav jeg dem The og Smørrebrød og flere Slags Kager, som Missis Jameson Dagen før hjalp mig med at bage“.

— Da Familjen, Sommeren 1908, tog over til Manden i Kanada, var Børnene i en Alder fra 15 til 5 Aar. Den yngste — tilmed Sønnen — *Marinus* er selvfølgelig Familjens Kælebarn. Han er knap 5 Aar ved Ankomsten til Amerika i August 1908 og har endnu to

Aar efter ikke lært at skrive. Men med vanlig Intelligens skriver Moderen for sin lille Søn og i hans Aand til Bedstemoderen.

Det yngste Pigebarn, *Sigrid,* som var godt 9 Aar, da Familjen udvandrede, kan selv skrive til sin Bedstemoder, det er dog mest meget kortfattet og bag paa de andres Breve, f. Eks. (med Barnets egen Retskrivning og Tegnsætning) : „Kære Bedste. Et Par linder fra din Sigrid nu har en Farmer Ko kællet ude i Sneen de var Jameson. Vi har været to gange der oppe og lege der oppe lege det kaldes Plæ paa Ænggels, vi er Raske alle sammen Jeg er saa søvni saa jeg maa gaa i Seng. Til Slut Hvenliste hilsner fra din Sigrid". Nogle mere selvstændige Skrivelser af Sigrid stammer fra op imod Julen 1909 og fra 1 Marts 1910. Det ses, at hun allerede i sit ellevte Aar har været borte fra Hjemmet at gaa lidt til Haande hos andre Folk i Omegnen, men „nu er jeg kommen hjem igen og hjælpe Mor igen, og Fader er i Skoven hver Dag og hugger saa meget Brænde til at sælge til Stationen, og nu har jeg faaet en god, ny Vinterkjole". Iøvrigt er Barnets Tanker opfyldt af den kommende Jul, „de holder kun en Juledag herover, men vi holder vores Juleaften. I denne Uge, vi kommer ind i, saa tror jeg nok, at Fader og Moder skal til Prince Albert og købe ind til Julen, og jeg tror nok, at de køber noget godt, og saa tror jeg nok, at Marinus og jeg skal være oppe hos Jamesons, indtil Fader og Moder kommer tilbage . . ." Og Sigrid slutter med en Hilsen til sine „Lærere og Lærerinder derhjemme", ligesom hun senere beder hilset „mine Legekamerater fra mig og sig, at det kan godt være, at jeg kommer hjem til Danmark om 10 Aar og se til dem“.

Det fremgaar af Brevene, at Sigrid i Kanada ikke nyder nogen Skoleundervisning, kun synes hun i en af sine Pladser at have lært lidt engelsk Læsning og Skrivning. I hvert Fald noget anderledes forholder det sig med hendes ældre Søster, *Karen,* der i April 1910 fyldte 14 Aar, og som hjemme har maattet „læse med“ sin yngre Søster og den lille Broder.

Fra Karen foreligger en hel lille Række Breve, skrevne af hende selv. Overmaade barnligt hedder det i det tidlige Foraar 1909 (med den unge Dames egen Retskrivning og Tegnsætning):

„Kære Bedste. Jeg vil skrive et Par Linier for at fortælle dig, at jeg og Sigrid har været ude og ride paa Tyren, nu er det saa varmt at Kreturet godt kan staa ude. Solen skinner saa Dejlig, Sneen er snart smeltet, og nu kan vi godt være ude og lege. En Farmer har mistet alle sine Køer i Vinter, de har frosset om Hornene og de har staaet i Stald Hele Vinteren. I Dag den 23 er Marinus og Moder ovre hos en Farmer paa Visit, og saa er Fader og Jeg og Sigrid alle hjemme, og passe paa Kreturet, vi har en Ko der skal Kælle en af Dagene. Jameson har en Ko der har Kællet ude i Sneen. Drengen og Pigen maatte gaa ud og Hændte den det var næsten lige nede ved vort Farm. Den Dag Fader og Moder var i Prins Albert købte Fader et Dukke Hovedet til mig, og jeg har selv syet Dukkekroppen da Fader og Moder var ovre med Marie *(den ældste Søster)* paa Stationen. Nu vil jeg slutte mit Brev med mange søde Køs til Bedste fra Karen. Hils Alle mine Kusiner. Skriv et Par Linier i

Faders og Moders Brev søde Bedste send nogle Paaklædnings Dukker F. Hansen har dem i sin Forretning paa nogle Papier.“

Karen skal, i Følge et af hendes senere Breve „ud og hjælpe en Købmandsfrue med at sysle lidt i Huset, og saa skal jeg vist gaa i Skole derovre det er paa Macdowall“. Fra den omtalte Plads i den lille By skriver hun nu, fra 28. November til 17. Marts, tre Breve, hvoraf det fremgaar, at hun tjener hos en „Købmand ved Stationen . . . der er to Børn, en Pige og en Dreng, det er søde Børn, jeg spiser mange Æbler, og i Dag var jeg ude og køre, det var fint Vejr, jeg gaar i Skole 3 Dage om Ugen, somme Tider 4 Dage.“ Skolegangen ses i paafølgende Februar at være bleven noget indskrænket „for vi har faaet et lille Barn, en Pige, saa Fruen er ikke saa stærk, saa der er saa meget at bestille, men hun er saa rar, hun giver alt, hvad jeg vil have, jeg gaar i Søndagsskole.“ Men i Marts hedder det, at Karen nu til Trods for, at hun maa passe Børnene og malke Husets Ko „gaar til Skole hver Dag, og jeg kan tale, regne, skrive paa englis“.

Den ældste Datter, *Maries*, Skæbne og hele Standpunkt fremgaar klarest af hendes sidste Brev til Bedstemoderen.

Marie var ved Ankomsten til Kanada næsten 15 Aar, havde allerede tjent hjemme i Danmark og kom straks ud. Nu skriver hun d. 30. Juli 1910 *(den første Sats gengiven med hendes egen Retskrivning og Tegnsætning)*: „Kære Bedstemor. Du skal have mange tak for alle dine kære Breve som vi har modtaget jeg er hjemme for en 3 Ugers Ferie og skal tilbage til min

Plads som jeg har været i 6 Maaneder der er meget at bestille men den gaar jo meget godt der er altid saa mange Mennesker der og spise til Aften der en gang der var en stor Pianist og hans Frue der kom i Besøg i Prinse Albert og saa var han oppe der vor jeg tjener og have Kaffe og kager gele med pisket Fløde paa og forskeldige Lavkager og saa meget saa jeg kan næsten *(ikke)* sige det, og saa var der en bunke fine Damer og Herrer, som var der og spiste med, der kom en Kone og hjalp mig med at servere og vadske op.

Og to Maaneder efter var der 38 unge Piger og Mænd, det er ligesom som en Sangforening, de rejste med, i en By, som hed Sakatown; de var der nede for en hel Uge; da de kom tilbage. Fruen og Herren, som jeg tjener hos, sendte en 5—6 Automobiler og Vogne op til Stationen til at møde de unge Mennesker. Du kan tro, kære Bedste, at det var bænt *(pænt)* at se, der var 26 unge Hornmusikanter, de gik foran alle Automobilerne, og saa kom alle Vogne, de var lige saa fulde, som de kunde være. De kørte op til det store Hus, som jeg tjener i, og de stod allesammen ud og kom ind i Huset og havde Kaffe og The, Kager, Lagkage, Iscreme og Smørrebrød, der var lagt sammen og skaaren i smaa bitte Stykker. Hornmusikanterne spillede ude i Haven, til Kl. var 9 om Aftenen. Der var ialt 120 Mennesker til at spise, og det var allesammen saadanne fornemme og fine Damer og Herrer. Du vil maaske tro, at det er et Hotel, jeg tjener i, nej, det er det ikke; det er et stort privat Hus, der *(er)* 3 Døtre og 2 Drenge hjemme, den ene af Pigerne er 22 Aar, 18 Aar og 15 Aar, Drengene er 20 Aar og 12 Aar, saa har de en Søn og en Datter, der er gifte, Sønnen er 26 Aar og Datteren er 24 Aar. Datter*(en)* paa 24 Aar er rejst til København med en dansk Kone og hendes lille Søn. Den danske Kone, hendes Forældre er rige, hun synger saa dejlig, hendes Forældre har kostet mange Penge paa hende, de rejste hjem paa et Besøg og kommer tilbage om et Aar. Datteren, fra hvor jeg tjener, kan slet ikke tale Dansk, saa det maa være noget underligt for hende. Jeg kan ogsaa fortælle Dig, Bedste, at jeg er bleven ringforlovet med et sødt ungt Menneske paa 19 Aar. Han var hjemme paa Besøg og sov her en hel Nat, imens at jeg var hjemme i Ferien. Han er fra Skotland. Gustav *(en gammel Tilbeder hjemme)* véd slet ikke noget om det; han tror, at jeg kommer tilbage, men det gør jeg slet ikke; men lad ham bare tro, for han faar mig saamænd aldrig. Min Forlovede er Slagtersvend i Prinse Albert; han har en god Plads, han faar 35 Doller og Kost om Maaneden. Vi har travlt med at *(passe)* alt Kreaturerne og Haven; vi er alle sammen raske, men Mor*(s)* Ben er daarlige, det gør ondt under neden Fødderne og i Anklerne, men jeg *(haaber)*, det snart *(vil)* gaa *(over)*, hun tar nogen Piller fra en Doktor nede i Chicago; han taler og skriver Dansk, hans Navn *(er)* Dr. Lynott. Jeg vil nu haabe, at Du er rask og i godt Humør, for det er jeg. Nu maa Du hilse ..... *(her følger, omhyggelig specificeret, en stor Række Medlemmer af Familjen hjemme og Bekendte samt venlige Hilsener til Bedstemoderen, ogsaa fra alle de andre paa Farmen).*

— De allersidste Breve fra Nybyggerfamiljen i Kanada til Hjemmet er en lille Gruppe paa 3 Stykker.

fra Manden, Hustruen og den fjortenaarige Karen, skrevet fra d. 30. September til d. 5. Oktober og afsendt med kanadisk Poststempel af 6 Oktober.

Det er her Hans Rasmussen selv, der har Førerskabet i Brevskrivningen, i Modsætning til hvad der ellers har været Tilfældet efter Jensines Ankomst.

Altid optaget eller træt af haardt Arbejde har han ellers lagt Brevvekslingen med Danmark i Hustruens Hænder, og kun ganske sjældent var det ham selv, der skrev. Engang i 1909 hedder det i et af Hustruens Breve: „Jeg fik kaldt Hans ind og skrive disse Vers til sin kære Moder“, og Hans, der „har travlt med at bygge et lille Hus for vores Havre“, skriver da egenhændig bag paa Konens Brev et af sine smaa Digte til Moderen:

TIL MIN KÆRE ELSKEDE MODER

Kære Moder, vær ej bedrøvet,
Thi end hvad jeg i Livet har prøvet,
Jeg glemmer aldrig min kære Mor,
Du er mit et og alt paa Jord.

Da jeg derhjemme traved om,
Naar tit det kneb, til Dig jeg kom,
Fik varmet op min frosne Krop
Og fik Humøret strammet op.

Men Tiden sig forandred
Til fjerne Land jeg vandred.
Jeg arbejded og stred mig frem
Og her jeg fandt et Hjem.

Men engang med Tiden
Til Danmark staar min Lid,

Jeg drager tilbage med bedre Sind,
Da bygger jeg mit Hjem under grønne Lind.

Og da, kære Moder, hos mig skal Du bo,
Hos mig vil Du finde Fred og Ro,
Jeg vil gøre godt, hvad jeg engang Dig volde *(voldte)*
Naar bare vi alle Livet beholde.

Din Søn
H. Rasmussen
i fjerne V.

Paa lignende Maade staar der bag paa Konens Brev af 1. Aug. 1910, ordret gengivet:

„Kjære Elskede Moder

Du Længes vel snart efter at Høre fra vos vi er temlig Raske og har det gaadt jeg Kjøre træ tel stationen ver Dag jeg har fire Heste nu og di 3 skal jeg betale nu i Sommer vi har haft en tør Sommer Seden er kort og Høet er tørt men træ har vi nog af jeg har 4 Man tel at Hukke faar mej saa det vel jo tønne slemt ud i Skoven i Sommer og saa neste aar brekke stoupe *(Stubbe)* op og Pløje det saa du vel se Kjære Moder at det skal ikke vare saa lenge føren jeg har en stor Farm din Søn H. Rasmussen“

Men i Oktobersendingen 1910 maa han skrive længst, fordi Hustruen har været syg og vel nu har det lidt bedre, men dog ikke er helt rask. Tilmed har den fjortenaarige Karen, som var kommen hjem for at hjælpe Moderen, brækket sin Arm under Leg med den lille Søster, har maattet ligge 11 Dage paa Hospitalet i Byen, hvor den ældste Datter tjener og er nu hos hende. Det bliver derfor ikke meget, Jensine skriver denne Gang, hun faar dog Tid til at forsikre at „vi har det alle ellers godt, vi mangler jo ikke noget“

og hun udtaler sin oprigtige Glæde over, at det endelig skal lykkes hende at faa sin Broder over til dem, han kommer nu bestemt til November. Desuden sender hun, med Paaskrift, et Fotografi af den ældste Datter, som viser sig at være en overmaade net, ung Pige. Hos hende i Byen har Karen vedlagt en ret udførlig Skrivelse til Bedstemoderen, den lille Søster har skrevet Hilsen paa Moderens Brev; men først og sidst er det Husfaderen selv, som skriver til sin „kære elskede Moder“ om Arbejdets Forløb og Familjens Befindende. Høsten er omme og Tærskningen overstaaet, Udbyttet har paa Grund af Tørke ikke været saa godt som Aaret forud, Sygdom i Hjemmet har der jo været rigeligt af paa det sidste, og „vi begynder at faa Vinter nu, Bladene falder af Træerne, og det ser ud til Snevejr“. Men det gælder om at holde ud og troligt forberede sig til Vinterarbejdet i Skovene sammen med Svogeren, der nu endelig kommer; „jeg skal til Byen i Morgen og se at faa byttet en af mine Heste væk, jeg er bange for, at den ikke holder Vinteren ud, for det er haardt Arbejde for dem at hale Træ“. Paa sig selv tænker han ikke; det skal nu engang saadan være. —

Hans Rasmussens og hans Familjes Breve giver et levende Indtryk af, at der hos dansk Landalmue, ved Siden af Opvakthed og en ofte forbavsende æstetisk Sans, findes virkelige Karakteregenskaber, der under blot nogenlunde gunstige Forhold kommer fortræffeligt til Udvikling.

Man føler oprigtig Sympati med denne udholdende, trofaste Mand og med Hustruen, som, efter engang at have taget sit Parti, trøstigt gaar op i sin Gerning, utrættelig og munter, uden Selvgodhed eller Surhed, ligesom han. —

I *Under vor sidste Krig* lykkedes det, paa Grundlag af samtidige Dagbøger og Breve, at give et psykologisk Tværsnit gennem hele det danske Folk under en moderne Krig. Forhaabentlig vil Behandlingen af Dagbøgerne fra og Brevene til og fra danske Udvandrere kunne frembringe et lignende Mosaikbillede af folkepsykologisk Betydning.

Der er indtil d. 26. Oktober d. A. fra 72 Indsendere fremkommen 4 Dagbøger og 2593 Breve, som er skrevne af 297 Personer og fordeler sig paa følgende Maade:

Landmænd og deres Familjer:	142	med	1029	Breve
Lærere og Prædikanter	48	—	242	—
Haandværkere og Arbejdsfolk..	30	—	501	—
Tjenestepiger	14	—	137	—
Forretningsfolk og Handelsm.	18	—	200	—
Journalister og Boghandlere ...	6	—	24	—
Læger	1	—	15	—
Ingeniører	2	—	175	—
Sømænd	1	—	33	—
Forskellige Mænd og Kvinder..	35	—	237	—
	297	med	2593	Breve

Af de 4 Dagbøger er de 3 førte af Landmænd, 1 af en Kommis.

De 72 Indsendere fordeler sig saaledes:

Præster og Præsteenker 16, Skolemænd 16, Læger 9, Handelsfolk 6, Landmænd 6, Haandværkere 4, Dyrlæger 4, Forfattere og Journalister 3, Postbude 2; forskellige 6.

Af Brevskriverne var langt det overvejende Antal fra de nordamerikanske Fristater og Kanada; Meksiko er repræsenteret ved 2 med 100 Breve, Australien ved 1 med 44 Breve, Sibirien ved 1 med 2 Breve, Sømandens 66 Breve er væsentligt fra Sydamerika. Af Dagbøgerne stammer 2 fra Nordamerika, 1 fra Argentina og 1 fra Australien.

Endvidere foreligger en betydelig Række Løfter om snarlig Indsendelse af et yderligere og stort Materiale. —

Indsamlingen og den paafølgende, meget omstændelige Bearbejdelse, vil endnu tage Aar, og der er langt tilbage, inden Stoffet har naaet den Fylde og Alsidighed, som en udtømmende Løsning af Opgaven kræver.

Men de to allerede foreliggende Billeder af Guldgraveren fra forrige Aarhundredes Midte og af den lille Farmer fra 1910 med hans Familje turde baade herhjemme og overalt, hvor danske Udvandrere har slaaet sig ned, vække Interessen for gennem Indsendelse af Materiale at bidrage til at sætte den danske Emigrant et paalideligt Mindesmærke, som vil kunne staa igennem Tiderne.

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

E
184
S19L35

Larsen, Karl Halfdan Eduard
Danske nybyggere

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 15 09 05 03 005 0